

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*III Del af Voe By - Kolding
cenkring 1930*

II Del
af
Vor By ~ Kolding
omkring 1930

V. Schæffers Forlag, Kolding

1930

Indhold

	Side
Lektor <i>Alfred Jørgensen</i> : Indledning. Digt	3
Borgmester <i>V. Juhl</i> : Stor-Kolding	4
Translatør <i>Gade</i> : Hilsen fra Kolding til dem derude	5
Folketingsmand <i>Knud Hansen</i> : Kolding omkring 1930	6
Rektor <i>Georg Bruun</i> : Litteratur i og om Kolding	10
Rektor <i>Georg Bruun</i> : Koldings Presse 1849—1930	14
<i>Hannibal Marcus</i> : Musiklivet i Kolding	24
Kommunegartner <i>Dahl</i> : Gartneriet i Kolding	26
Forstanderinde, Frk. <i>Kirsten Simonsen</i> : Husholdningsskolen »Børrehus«	32
<i>Perkeo</i> : Uden Mad og Drikke	34
Redaktør <i>Søren M. Jensen</i> : Ligningskommissionen	39
Forstander <i>O. C. L. Espersen</i> : Kunst i Kolding og Kolding-Kunstnere ...	40
Pastor <i>Benedict Nordentoft</i> : Sct. Jørgens Hospital	50
Lærer <i>A. C. Andersen</i> : Kolding Realskole	52
Postmester <i>A. E. Baastrup</i> : Postkontoret i Kolding	53
Telegrafbestyrer <i>P. Berthelsen</i> : Kolding Telegrafstation	54
Toldforvalter <i>Ludvigsen</i> : Kolding Toldkammer	54
Stationsforstander <i>Speich</i> : Statsbanestationen ..	56
Stationsforstander <i>G. M. Petersen</i> : Kolding Sydbaner	57
Driftsbestyrer <i>H. Stensballe</i> : Troldhede—Kolding—Vejen Jernbane	58
<i>C. Eliassen</i> : Kolding som Fjordby	59
Rutebilerne i Kolding og den ny Rutebilstation	61
<i>C. Eliassen</i> : Fra Sildegarn til Ørreddamme	62
Saftstationen i Kolding	66
Kolding offentlige Slagtehus	67
A/S Dansk—Engelsk Benzin & Petroleum Co.	68
Assistent <i>P. Wergeltoft</i> : Fra Olympia til det ny Stadion og Provinsens bedst indrettede Søbadeanstalt	69
Ingeniør <i>P. H. Clausager</i> : Tankens Idræt i Kolding	76
Kolding Redningskorps (Falck)	77
Frk. Mikkelsens Børnehave	78
Pastor <i>M. Juhl</i> : Kolding Menighedspleje	78
<i>Hagb. Lykkeboe</i> : De Dødes Have	79
Tilegnelse	80

Omslagstegning, Vignet til Titelbladet samt Tegningen til Indledningsdigtet er udført af Kunstmaler *Anton Schrøder*, Kolding.

Fotos: *J. Ingemann* m. fl.

Reproduktion: *A. Hammerschmidt*, Aarhus.

Typ.: *V. Schæffer*, Kolding.

Vor By, vor gamle, danske By,
hvor Fortidens Minder gror,
saa frisk, saa skøn, saa ung og ny,
vi fast paa din Fremtid tror!
Fra Slottets høje Banke
saa mangel Kongetanke
har higet imod Landet
:| der Sonden for Kongeaa. :|

Mens Dage sank i Tidens Hav,
om dig tidt der Kampgny stod,
og Fjendehorders vilde Trav
din Skæbne da skrev i Blod.
Selv Spaniens brune Sønner
dig Vennehaanden lønner
med Flammebaalets Knitren.
:| Tilbage Ruinen staar. :|

Ud over Fjordens blanke Spejl
det lyser saa foraarsblaat,
mens Maagers hvide Vingesejl
staar ind imod By og Slot.
Fra Taarnets brudte Tinde
saa tankefuld i Sinde
din Kæmpe ensomt stirrer
:| og drømmer om Fortidsvagt. :|

Din Lod i næsten tusind Aar
du tro med dit Slot har delt.
Nu fri du mod din Fremtid gaar,
men glem ej din Fortid helt.
Du fik som Arv og Eje,
hvad Guld ej kan opveje,
et Navn, som du skal værne,
:| om værne du vil dig selv. :|

Alfred Jørgensen.

Mel.: Du danske Mand.

Kolding Byraad efter Indlemmelsen:

- Nederste Række fra v. t. h.: Kalkulator Bennike, Borgmester V. Juhl, Direktør N. P. Nielsen, Folketingsmand Knud Hansen.
2. Række: Redaktør N. E. Therkilsen, Konsul Chr. Stenderup, Malermester Fr. Andersen.
3. Række: Tømrer A. C. Nielsen, Uddeler J. P. Jensen, Rentier Strunge.
4. Række: Overportør Lausen, Bankdirektør Bech, Muremester Olling, Skræder Schmidt.
5. Række: Købmand H. Soll, Stadsingeniør Lassen, Togfører Larsen, Arbejdsmand Clausen.
6. Række: Fabrikant P. Beirholm.
7. Række: Redaktør S. M. Jensen, Redaktør Harald Schrøder, Redaktionssekretær Skodstrup Johansen, Tømrermester Oluf Rasmussen.
8. Række: Byrådssekretær N. Jacobsen og Journalist Gram.
- Fraværende: Fabrikinspektør Bidstrup og Dyrlæge Simonsen.

Stor-Kolding

SAA er Indlemmelsen da endelig en Kendsgerning — og hvorledes føles det saa?

Jeg tror, at selv de, der tidligere har været de ivrigste Modstandere, nu vil indrømme, at Spørgsmaalet har faaet sin eneste naturlige Løsning. Hertil bidrager vel nok blandt andet, at man indenfor de forskellige Grene af Byens Styrelse straks har lagt sig stærkt i Selen for at udslutte ethvert Skel mellem den gamle Bydel og de indlemmede Distrikter. Det Spørgsmaal, der før Byrådsvalget blev drøftet

en Del, nemlig hvor mange Repræsentanter der burde vælges fra de indlemmede Distrikter, har vist sig at være ganske uden Betydning, idet alle Repræsentanter har været enige om i lige Grad at varetage samtlige Borgeres Interesser, uden Hensyn til deres Bopæl.

Blandt foreløbige Resultater af Arbejdet kan nævnes, at samtlige Hovedadgangsveje til Byen i Løbet af Forsommeren er sat i fortrinlig Stand, at der er foretaget Forarbejder til Opførelse af en ny, praktisk indrettet Skole, som skal ligge i Riis' Toft, ligesom der allerede er foretaget Udvidelse af Skolen paa Sdr. Vang, at en Udvidelse af Vandværket er under Forberedelse, saaledes at man kan tilfredsstille de flest mulige Krav i saa Henseende, og at Spørgsmaalet om ordnede Forhold for Rutebiler og Trafikforholdene i det hele taget har været underkastet alvorlige Drøftelser, og nu forment-

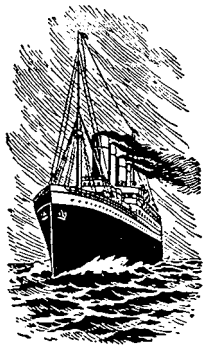
lig nærmer sig en tilfredsstillende Løsning.

I det hele taget er der Opgaver nok at tage fat paa, og Ønsker nok, man gerne vilde imødekomme. Men Hensynet til Skatteydernes Pengepung medfører, at det hele ikke kan komme paa en Gang.

Det er min Tro, at Kolding By nu efter Indlemmelsen med sin fortrinlige Havn og sin gode Beliggenhed i en smuk og frugtbar Egn, staar saaledes rustet, at den har Betingelser for at gaa en sund og god Fremtid i Møde; men for at Maalet skal kunne naas, maa enhver, som holder af sin By, føje sin Sten til Bygningen.

V. Juhl.

Hilsen fra Kolding til dem derude

DER ER SIKKERT IKKE mange Hjem her i Kolding, som ikke har Børn, Søskende eller andre kære Venner derude i det fremmede, især »in the far west« paa den anden Side af »Dammen«. Det er alle Jer, jeg tænker paa og gerne vil sende en hjertelig Hilsen fra Kolding.

Jeg har selv en kær Datter og seks Børnebørn i North Dakota, og desuden har jeg i Canada, U. S. A. og Argentina henvend et Par Hundrede kære, dygtige unge Venner, som jeg her i Kolding har undervist i Engelsk i Løbet af de sidste atten Aar. Mange af dem har skrevet til mig, at de har det særdeles godt derude, men at de alligevel længes meget efter Kolding, og alle beder de mig fortælle dem noget hjemmefra.

Og jeg forstaaer Jer saa godt, I kære, dygtige unge; thi jeg har selv i tolv Aar boet i De forenede Stater; men skønt mit Ophold der forløb under meget gunstige Omstændigheder, længtes jeg dog hver eneste Dag hjem til »the old country« og særlig til det kære Kolding, hvor alt det fandtes, der stod mit Hjerte saa nært, og snart paa Dansk, snart paa Engelsk sang det i min Sjæl: »Hjem, Hjem, mit kære Hjem«, »home, home, sweet home«.

Jeg var i nogle Aar Redaktør af »Danskeren« i Blair, Nebraska, og blandt andre danske Bytteblade modtog jeg ogsaa hver Uge de sidst udkomne seks Eksemplarer af »Kolding Folkeblad«. Dette Blad, der altid har været ualmindelig godt redigeret, var det ikke mindst paa den Tid under den intelligente og dygtige Enevold Sørensens Ledelse, og det følte altid som et mildt og lunt Pust fra Hjemmet, hver Gang den lille Rulle med de seks Numre blev bragt ind paa Redaktionskontoret.

De andre Bytteblade – fem fra Danmark og mindst et halvt Hundrede fra Amerika – skulde jo alle jages igennem i en vældig Fart; men »Kolding Folkeblad« blev taget med hjem fra Kontoret og studeret paa det omhyggeligste til en Cigar af »genuine Virginia seed-leaf«. Endogsaa Avertissementerne, som jo ofte indirekte fortæller en hel Masse, fik en grundig Gennemgang, og naar jeg Søndag Eftermiddag medede Gedder i Missouri River, havde jeg altid »Folkebladet« som Reserve til at besørge Underholdningen, naar »Mr. Pike« fik Luner og ikke gad bide paa Krogen.

Paa saadanne Fisketure drømte jeg mig tilbage til Kolding, »Kolding, skønne By ved Fjorden«. Skade kun, at den dejlige Sang, der begynder saaledes, slet ikke var født til Verden den Gang, for i saa Fald var den bleven min Livsang lige straks,

og jeg forstod saa godt min kære, 75 Aar gamle Ven Niels Jørgen Petersen, der en Dag i et vemodigt Øjeblik sagde til mig: »Kære Gade, jeg ved nok, at jeg gaar ind til Guds Fred, naar jeg dør; men alligevel vilde jeg gerne give alt, hvad jeg ejer, for at faa en Grav paa Vejle Kirkegaard, hvis det ikke var at gøre Uret mod mine Børn«. Niels Jørgen Petersen, som stammede fra en gammel og anset Købmandsfamilie i Vejle, var en velhavende Farmer, der havde solgt sin Farm, og som foruden at eje en smuk Villa havde 187,500 Kr. i Banken i Blair. Jeg laante ham altid »Kolding Folkeblad«, som han elskede. Han var tro som Guld mod sin Gud og sit Fædreland. Ære være hans Minde!

Jeg vilde gerne skrive til hver enkelt af jer, alle I kære, dygtige unge Mænd derude, som jeg har haft saa megen Glæde af at undervise i Engelsk her hjemme i vort kære Kolding. Jeg ved jo, at I, selv om det gaar Eder godt derude, alligevel ofte gaar og nynner for Eder selv: »Og aldrig du i Verden vil finde noget Sted, hvor som i Barndomsegne dit Hjerte føler Fred«. Men da en saadan Korrespondance jo langt vilde overstige mine Kræfter, prøver jeg her at gaa en anden Vej.

Jeg sidder nu og tænker paa Jer enkeltvis, paa mit eget kære Barn med Børnebørn i Daneville, North Dakota, paa Familien med den store Hønsfarm i Petaluma, California, paa den kære Mejerist i San Francisco og paa mange, mange flere, og jeg haaber altsaa, at I alle faar dette lille Fællesbrev gennem »Vor By Kolding omkring 1930«. Det er ganske vist meget fattigt ved Siden af alt det rige og smukke, der bliver budt Jer i dette Pragtværk; men én Ting er sikker: Jeg holder af Jer, alle I kære, modige, dygtige unge Mænd, som jeg har set drage ud i det fremmede her fra Kolding, og – ja, lad mig lige saa godt sige det rent ud – i min Aftenbøn beder jeg hver Aften om Guds Velsignelse over Jer alle.

Eders hengivne

Niels P. A. Gade.

Kolding omkring 1930

VED INDLEMMELSERNE 1. April 1930 blev Kolding Bys Areal omtrent fordoblet, og Indbyggerantallet blev forøget med 5,290 Personer. Byens Indbyggerantal var ved Indlemmelsen omkring ved 22,000.

Før Indlemmelsen laa Kolding i Spidsen blandt Landets Købstæder med Hensyn til Skatteprocentens Størrelse. Men dette Forhold vil i Løbet af faa Aar blive forandret. Aarsagen til, at det gamle Kolding i skattemæssig Henseende kom saa haardt med, skyldtes først og fremmest de utaalelige Grænsforhold, Købstaden havde, og som stammede fra en Tid, da den Toldgrænse, der var mellem Kongeriget og Hertugdømmet Slesvig, gik ved Kolding Aa, og da Kolding Slots- og Ladegaardsparceller laa som rene Landbrugsarealer udenfor Kolding By. For 50 Aar siden laa hele Kolding By – det vil sige al Købstadbebyggelse – indenfor Købstadens egne Grænser. Byen talte i 1870 5,400 Indbyggere, og den er saaledes fire-doblet i de sidste 50 Aar, hvorimod Indbyggerantallet kun var fordoblet i de 30 Aar, der var gaaet i den ret rige Udviklingsperiode fra 1840 til 1870.

Da man for et halvt Aarhundrede siden ikke havde nogen Købstadbebyggelse udenfor Byens Grænser, var der heller ikke dengang noget Indlemmelses-spørgsmaal, som trængte sig paa. Men efter Aarhundredskiftet sprængtes Byens Grænser. Kolding Byraad kunde for forholdsvis smaa Penge have købt de Arealer, som nu er bebygget udenfor det gamle Koldings Grænser. Men der savnedes Fremsyn og kommunal Foretagsomhed. Enkelte Medlemmer var desuden stærkt optaget af at pleje private Interesser. Byen kunde til Eksp. have købt *Hans Hardts* Gaard ved Katrinegade, men i Stedet lod Byraadet daværende Tømrermester *Hans Ludvig Hansen* købe den. Kort efter købte Kolding Kommune af ham den Grund, hvorpaa Drengeskolen er bygget, for 34,000 Kr., og et Par Aar senere købte Sygehuset, hvoraf Kolding By er Med-ejer, af Prokurator *Zahn* et Grundstykke til Udvivelse for en Pris af 29,000 Kr. Skønt disse to Grundstykker havde kostet mere end hele *Hans Hardts* Gaard, saa laa dog det største kommunale Fejlgreb deri, at man havde ladet Gaardens Arealer, som laa i Landsognet, komme i Hænderne paa en Byggespekulant, som dør fik rejst et Skattelykvarter, hvor Folk, der rettelig burde være Kolding-Borgere, tog Bopæl. Dette Fejlgreb har kostet Kolding Købstads Skatteydere Hundreder af Tusinder Kroner.

Samtidig med, at der byggedes i Aalykkekvarteret, opførtes der Villaer og Huse med store Lejligheder i den østre Del af Kolding Landdistrikt. Et nyt Villakvarter voksede op ved Skovmøllen, og store ny Kvarterer rejstes syd for Kolding Bys Grænser. En Del af de Familier, som havde størst Skatteevne, flyttede udenfor Byen, hvor Skatten var lavere. Særlig galt blev det, da Krigen kom, og Byens Vækst i Forbindelse med Arbejdsløshed, Bolignød og Brændselsmangel gjorde det nødvendigt at foretage Foranstaltninger, som aarlig krævede store Summer til Forrentning og Afdrag.

Dobbeltsporanlægget og den deraf følgende Udvivelse af Kolding Banegaard med Nedlægning af Niveauoverkørsler medførte, at Kolding Byraad maatte lægge sig energisk i Selen for at faa gode fremtidige Forbindelser mellem den nordlige og den sydlige Bydel og gode Adgangsveje til Kolding Havn. Dette er ogsaa lykkedes, men det har kostet Byen store Summer, som i en Aarrække vil tynde paa Byens Budget.

Indtil 1908 var der kun en Kørebros over Kolding Aa, og Færdselen blev mangfoldige Gange hver Dag blokeret af Jernbanetog, der kørte over Gaden. Nu har Byen fire Kørebros over Aaen, hvilke alle

staar i direkte Forbindelse med offentlige Gader, og to af disse Hovedfærdselslinier mellem den nordre og den sydlige Bydel er skinnefrie.

Færdselen er jo i de senere Aar vokset kolossalt. Her var alene i Kolding Politikreds 1. August 1930 indregistreret over 2000 Motorvogne og 5-600 Motorcykler. Det samlede Tal var godt 2600. Af Motorvognene er mindst en Femtedel Lastvogne.

Dertil kommer, at medens Kolding By for 50 Aar siden laa nord for Aaen, ligger nu omtrent Halvdelen af Byen syd for Aaen. Folketallet i Bydelen syd for Aaen er tæt ved 10,000, og fortsættes Udviklingen paa samme Maade, som den har gjort de senere Aar, vil om faa Aar den søndre Bydel være den største.

Den Bolignød, der fulgte af, at det private Byggeri standsede under Krigen, bragte Købstæderne i en Tvangssituation. I Aarene 1916 til 1923 byggede Kolding Kommune gode nye Murstensbygninger med tilsammen 230 Lejligheder. Kvarteret paa Munkenborg blev bygget, medens vi havde den lave Krone. Men en stor Del af de Penge, som brugtes til dette Byggeri, blev taget af Dollarlaanet, som Købstæderne optog i 1921. Kolding Kommunes Part af dette Laan var $4\frac{3}{4}$ Mill. Men dette er

Kolding Bys ældste Segl.

saavidt afdraget, at naar Konventeringen sker næste Aar, vil Kolding kunne konventere Resten af sin Part med noget over en Mill. Kroner. Dette Laan brugtes dels til Bygning af Bolighuse, dels til Udvidelse af Elektricitetsværket, dels til Bygning af Domhuset og Ombygning af Raadhuset samt til nogle Vejarbejder. Havnen fik en ret stor Part af Laanet, hvilken er brugt til de nye Bolværker paa Havnens Sydside.

Naar Dollarlaanet er konventeret, og Byggeudgifterne til Bolighusene, som er bygget for en Del af dette Laan, er omregnet til, hvad disse Huse i Virkeligheden har kostet, vil det sikkert vise sig, at det kommunale Boligbyggeri, til Trods for den billige Leje, der tages af disse Boliger, er saa nogenlunde rentabelt. Smerterne ved dette Byggeri er i hvert Fald overstaaet og falder ikke paa Fremtidens Skatteydere.

Den Brændselsnød, som Danmark en Tid var i – baade under og efter Krigen – medførte Bygningen af *Vandkraftanlægget* ved Harte. Det var oprindelig projekteret af Ingeniør *M. Thomsen* til at koste 1,400,000 Kr., men det kom desværre til at koste 4,000,000 Kr. Naar man kommer til næste Aar, er imidlertid 45 pCt. af Udgifterne ved dette Anlæg betalt. Det vil sige, at der i de forløbne 10 Aar, siden Værket blev taget i Brug, er afdraget 1,800,000 Kr.

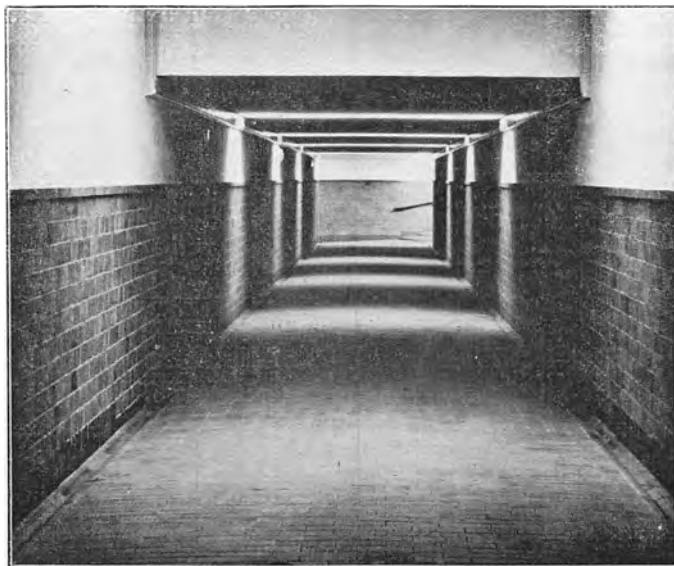
Dampanlægget, der ogsaa udvidedes meget betydeligt efter at Kolding By havde overdraget det til Interessentskabet »Sydøstjydske Elektricitetsværker«, som bestaar af Kolding By og Andelsselskabet »Kolding Oplands Højspændingsforsyning«, stod $\frac{31}{3}$ 1930, efter at den ny store Turbine var installeret, Interessentskabet, hvad Anlægsudgifterne angaar, i 3,102,000 Kr. Men der er i de sidste 9 Aar afdraget 1,243,000 Kr. Restsummen bliver derefter 1,860,000 Kr. Heraf skylder Interessentskabet Kolding Kommune 1,660,000 Kr. Afdragene paa Vandkraftcentralen og Dampanlægget har saaledes siden 1921 været rundt regnet 3,000,000 Kr.

Gennemførelsen af den ny Retsreform og Beslutningen om at lægge et Nævningeting i Kolding, førte til, at Kolding Byraad og Vejle og Ribe Amtsråd besluttede at opføre en ny Retsbygning i Kolding. Samtidig vedtoges det, at Kolding Kommune skulde overtage Vejle og Ribe Amters Parter i Kolding Raad-, Ting- og Arresthus. *Det ny Domhus* blev bygget rigeligt stort, og navnlig blev Arresthuset gjort meget større, end man hidtil har haft Brug for. Men Domhuset byggedes efter de Krav, Justitsministeriets Embedsmænd og de stedlige Retsmyndigheder stillede, og Arrestbygningen opførtes og indrettedes

efter de Krav, Fængselsvæsenet stillede. Under Bygningen af Domhuset faldt Kronen, og derfor steg Materialer og Lønninger saaledes, at det blev meget for dyrt. Det formilder noget, at en Part af de Penge, som brugtes til at bygge Domhuset for, blev taget af Dollarlaanet, og det tjenes der som nævnt en stor Del paa. Det udbragtes nemlig til 5.24 Kr. pr. Dollar og kan nu tilbagetales med ca. 3.75 Kr. pr. Dollar. Domhuset er trods al Kritik den smukkeste Bygning i Kolding. Ombygningen af Raad-, Ting- og Arresthuset til et Borgernes Hus fuldendtes lige før Valget i 1925. Det skete derfor under megen uberettiget Kritik i Byens to konservative Blade. Men efter Byraadsvalget hørtes ikke et misbilligende Kny om *Raadhuset*. Saa var alle glade for det! Det er baade smukt og praktisk indrettet. Af det Indre imponerer navnlig den smukke Borgertrappe med

det store Kunstværk af Dyremaleren *Otto Bache*, hvilket Brygger *Carl Jacobsen* skænkede Kolding By i 1899, og den meget stilfulde Byraadssal. Den gamle, dystre Arrestgaard med de smaa tilgittede Fængselsvinduer i Arrestbygningen er bleven lavet om til en lille hyggelig Raadhushave, som i Forbindelse med Bygningerne og den smukke Trappe virker meget betagende.

Kolding Bys Beboere er med Rette stolte af deres Raadhus, og de viser det gerne til fremmede. Trods Indlemmelsen

Fot. J. Ingemann

Den ny Færdselsaare,
Tunnelen mellem Banegaardspladsen og Havnen

er der i dette god Plads til hele Byens Administration.

Sydøstjydske Elektricitetsværker, der foruden at forsyne Kolding By, tillige forsyner Oplandet med Lys og Kraft i en Omkreds af 3–4 Mil, vil efter den nylig afsluttede Udvidelse kunne forsyne disse Omraader i en Aarrække med den Kapacitet, Værkerne har.

Kolding Gasværk, som for et Par Aar siden fik en ny og stor Gasbeholder, vil ogsaa med Lethed kunne forsyne de indlemmede Distrikter. Derimod vil det blive nødvendigt at give *Vandværket* en ret betydelig Udvidelse. *Byens Skolevæsen* trænger ikke blot til en betydelig Udvidelse, men ogsaa til Modernisering. Der savnes saaledes i høj Grad Særlokaler i de gamle Skoler til Fysik, Naturhistorie, Geografi og Haandarbejde m. m. Opførelsen af en ny Skole er derfor et af de Krav, som uafviselig trænger sig frem. Naar den er bygget, vil der kunne skaffes de fornødne Særlokaler i de gamle Skoler. Almenskolen trænger ogsaa til Modernisering, men først maa den ny Skole bygges.

Opførelsen af *Kolding Købmandsskole* har været en meget værdifuld Hjælp i det Arbejde, der gøres for at dygtiggøre den opvoksende Ungdom, som vil gaa Handels- og Kontorvejen. Købmandsskolen er

Hovedbanen og Fjorden

Fot. C. Stender

i Forbindelse med *den tekniske Skole* og Byens udmærkede *Gymnasium* af uvurderlig Betydning for Byen og Egnen. Men disse Skoler søges ogsaa af Elever fra fjernere Egne.

Kolding er, hvad Beliggenhed angaar, en af vort Lands smukkeste Byer. Den er særlig bleven pragtfuld, efter at den er »vokset« op mod de øverste Bakketoppe. Ser man til Eks. Byen ovre fra den sydlige Side af Fjorden – omkring ved Christiansminde – tager den sig imponerende ud. Færdes man ind ad Agtrupvej, er det et storslaet Panorama, naar man ser ud over Byen.

Det kan ogsaa være et særdeles pragtfuldt Syn om Aftenen, naar Lysene er tændt. Henrivende er det ogsaa at se Byen fra Kristkirken, Tivoli eller Udsigterne paa Dyrehavevej. Indkørslerne til Byen er iøvrigt ret imponerende, enten man kommer nordfra og ser over Engdraget, som Aaen snor sig igennem, mod Byens sydlige Del, eller man kommer ad Fredericiavej og ser ud over Fjorden og ind over de store Havne- og Baneterræner. Mest storslaet virker dog maaske Indkørselen syd fra ad Haderslevgade. Kristkirken med sine smaa Pendantbygninger, Buegangene og den brede Trappe, som fører op til Kirken, virker i høj Grad indbydende. Og Købmandsskolen erkender alle er en dejlig Bygning. De to ny Hjørnebygninger ved Vejkrydset Agtrupvej-Ottosgade har ogsaa pyntet svært paa Gaden. Haderslevgade er bleven en smuk Gade.

Rejsende, som med Hovedbanen passerer Kolding, og Folk, som med Banerne kører ind til Byen, maa allerede ved Indkørslerne faa et godt Indtryk af denne. Kolding besøges da ogsaa aarligt af et stort Antal Turister. Alene Kolding Slotsruin og vort Lands største Provinsmuseum, som er indrettet i denne, besøges aarlig af over 25,000 Mennesker.

Medens Kolding, naar vi gaar Hundrede Aar tilbage i Tiden, handelsmæssigt var af meget ringe Betydning, har Forholdene gennem Tiderne forandret sig saaledes, at Kolding nu er en særdeles udmærket Forretningsby. Dette er den ikke blot bleven ved Befolkningens indre Drift og Dygtighed.

Forretningslivet og dermed hele Byens Udvikling fik et godt Skub fremad, da Toldgrænsen ved Kolding Aa slettedes i 1851. Trods Krigsulykken i 1864 fik Kolding By et nyt Plus, da Grænsen blev draget ca. to Mil syd for Byen, og de otte sønderjydske Sogne blev lagt til Kongeriget. Før Krigen laa Kolding under i Konkurrencen med Haderslev, der var mere end dobbelt saa stor som Kolding. Nu er Forholdene vendt om. Kolding har ca. 7000 flere Indbyggere end Haderslev, og der udfolder sig et langt rigere Forretningsliv i Kolding end i Haderslev. Sletningen af Kongeaagrænsen er derfor bleven til ikke ringe Gavn for Kolding, hvorimod den, da den blev draget i 1864, var til Fordel for denne By. *Vestbanen* har ogsaa været til stor Gavn for Kolding, og *Troldhedebanen* er det i ikke ringe Grad. Kolding har i det hele gode Baneforbindelser imod Syd og Vest, Nord og Nordvest. At Sletningen af Kongeaagrænsen har været af Betydning for Kolding, ser man bedst paa *de ugentlige Markedsdage*, hvor man kan se en Mængde Lastbiler, som bærer Navne rundt om fra de nordlige Amter i de sønderjydske Landsdele. Til Kolding Eksportmarkeder kommer Kreaturer videnom fra, og der kommer en Mængde Opkøbere.

Kolding Andelsslagteriet har ogsaa faaet en ikke ringe Del Andelshavere fra Egne syd for den gamle Kongeaagrænse. Det er vist nok Landets største Andelsslagteri. Man regner med i 1930 at komme til at slagte 200.000 Svin. Foruden Andelsslagteriet er der fire andre store Andelsvirksomheder i Kolding, nemlig »*Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeningers Chokolade og Sukkervarefabrik* samt *Kaffebrænderi*«, »*De danske Mejeriers Maskinfabrik*«, »*Jydsk Andels-Foderstofforretning*« og »*Kolding Oplands Elektricitetsforsyning*«. Men Kolding har ogsaa andre meget betydende Fabriker, som f. Eks. *Volkerts Fabriker*, *Slotsmøllens Fabriker* og *Kaalunds Sæbefabriker*. For henved 50 Aar siden begyndte Fisker *Christensen* at sende Aal til Tyskland, og gennem en længere Aarrække udviklede han sin Virksomhed til en stor Eksportforretning med Opkøb af Aal fra hele Landet og fra norske og svenske Fiskere. Nu har Kolding By fem store Eksportforretninger, som sender Masser af Fisk, i Særdeleshed Aal og Ørreder, til Udlandet. I de senere Aar er en Del mindre Virksomheder oparbejdet af unge, energiske Folk. Disse Virksomheders Betydning for Byen er ikke ringe og maaske vil nogle af dem udvikle sig betydeligt. Den Udstilling, som var i Kolding i 1928, viste hvad Kolding Industri og Haandværk kan, og den varslar i saa Henseende godt for Koldings Fremtid.

Kolding har gennem Aarene faaet en glimrende *Havn* beliggende lige op ad Stationspladsen. Den har to Kilometer Bolværker og en enkelt Strækning af disse er slaaet til otte Meters Vanddybde. Ved Havnen er der store Lossepladser, der bl. a. benyttes i rigelig Udstrækning til Losning af Tømmer, som kort efter Losningen videresendes til andre Pladser i Vest, Syd og Nord. Der er i de senere Aar opfyldt store Arealer af den indre Fjord, og disse

vil være særlig egnet til Fabriksanlæg, hvortil der overalt paa dette Terræn kan føres Jernbanespor. Byens Gasværk, Eksportmarkedet og Andelsslagteriet ligger med Banen paa den ene Side og Havnen paa den anden, hvilket er særdeles bekvemt baade for Fragt med og fra Jernbanevogne og Skibe. Fra Havnens Munding til Lille Bælt er kun en Mil, og Fjorden kan – ikke mindst paa Grund af de mange Rutebaade, som sejler paa Kolding – næsten altid befares i Vintertiden, selv om den er belagt med Is. Kun hvis Bæltet fryser til, hvad meget sjældent sker, kan Trafiken paa Fjorden standse.

Lystsejladserne har baade gode Betingelser og gode Kaar i Kolding. I Sommertiden smykker op mod 100 Lystbaade Indsejlingen i Kolding Havn. Fjorden er meget smuk, men mest pragtfuld tager den sig ud, naar paa en Søndag med Sommersol og en Smule frisk Luftning Lystbaadene for fulde Sejl staar ud og ind. Undtager man Aarhus, er der vist ikke en Provinsby i Danmark, som har en saa talrig Lystflaade som Kolding. Om end Lystsejladserne har været Byens Kælebarn, hvad Sporten angaar, saa vil denne i Løbet af et Par Aar ogsaa faa gode Forhold i anden Henseende. Ved Begyndelsen af 1932 vil Sportsbanerne ved »Olympia« være færdige til at tage i Brug. Og vi overdriver næppe, naar vi siger, at til den Tid vil der være ofret 130.000 Kr. for at skaffe gode Øvelsesbaner, en god Opvisningsbane, med hvad dertil hører, og gode Lokaler i Bygningen »Olympia«. Af disse Udgifter er de 110.000 Kr. allerede afholdt.

Paa Initiativ af Kæmner *Zoffmann* har Kolding Tennisklub paa Kommunens Grund ved Skovmøllen faaet anlagt fem særdeles gode Tennisbaner, som bliver holdt i udmærket Orden. De sidste af disse blev taget i Brug 1928.

I Byens Udkanter er desuden flere Boldbaner, som de forskellige Sportsforeninger har skaffet sig.

Kolding er og har alle Betingelser for at vedblive at være en god Forretningsby. Det Skattetryk, som i de sidste otte Aar har hvilet haardt paa Byen, vil nu Aar efter Aar lattes. De Summer, der skal ydes i Erstatning paa Grund af Indlemmelsen, og de Udgifter, som vil følge til Udvidelse og Forbedring af Byens Skolevæsen og til Udvidelse af Vandværket, vil – takket være Fortjenesten ved Konventering af Dollarslaanet – kunne ske, uden at Byens nuværende Gæld forøges. Til at bære Udgifterne ved denne, er en Mængde ny og velsituerede Skatteydere kommen til ved Indlemmelsen. De meget store Udgifter, som en By, der sprænger sine Rammer, fordi den er i meget stærk Udvikling, maa faa, er hovedsagelig gjort. Værkerne er udvidede, *Sygehuset* er udvidet og mangler kun en medicinsk Afdeling, der er bygget *Alderdomshjem*, ny *Fattiggård*, Raadhus med Lokaler til hele Administrationen, Domhus med Kontorer til hele Retsvæsenet og en Mængde gode Bolighuse, som altsammen vil have Værdi langt ud over den Tid, da Laanene, som er optaget til disse Foranstaltninger, er udbetalte. Store Dele af Byen er omkloakeret, Broer og Viadukter er

Parti fra et af de indlemmede Distrikter

Fot. C. Stender

bygget, og ny Gader til Hovedfærdselslinier er anlagt. Paa disse Gade-, Bro- og Viaduktanlæg samt store Kloakeringsarbejder er der i de sidste 10 Aar ofret ialt 2,600,000 Kr. Selv om disse store Bekostninger er gjort, saa vil der ogsaa i Fremtiden være nye Vej- og Kloakararbejder at udføre, som vil koste Penge. Men de største og dyreste Arbejder paa dette Omraade er gennemført. Mange værdifulde Ejendomme og Jordarealer har Kommunen erhvervet. Selv om den har en betydelig Gæld, saa har den ogsaa store rentebærende Værdier.

Det er ikke blot paa det kommunale Omraade, at der har været en stor Udvikling. Ogsaa det private Initiativ har paa mange Omraader sat stærkt ind i de senere Aar. Nye, smukke *Bankbygninger* er opførte, og ældre er helt eller delvis ombyggede, gamle Butikker er i stor Udstrækning moderniserede, og nye er indrettede. Dertil kommer, at en Mængde Nybygninger – i Særdeleshed Beboelseshuse – er opførte. Der er Fart i Kolding By og dens Forretningsliv. Se blot Kolding Bys Forretningsgader en Lørdag Aften, og man tror sig hensat til en Storby. Men de mest befærdede Gader, som stammer fra en Tid, da Kolding kun var en meget lille By paa op mod et Par Tusind Indbyggere, er desværre altfor snævre. Disse Gader er forøvrigt fra Kommunens Side forsømte og trænger – baade hvad Kørebaner og Fortove angaar – i høj Grad til Modernisering. En af de mest paakrævede Opgaver for Kolding By, efter at Indlemmelsen er fuldbyrdet, er Udarbejdelse og Fastlæggelse af en *Byplan*. Men en saadan er ogsaa under Forberedelse.

Kolding har i Kraft af sin gode Beliggenhed, sine udmærkede Bane- og Vejforbindelser og sin fortrinlige Havn naturlige Betingelser for at være en stor og god Forretningsby. Den er desuden baade i kommunal og privatøkonomisk Henseende en sund By. Hvis ikke Krig eller andre Katastrofer rammer vort Land, tyder alle Forhold paa, at Kolding gaar en rig Udvikling i Møde.

Knud Hansen.

Litteratur i og om Kolding

1.

Kære Boghandler Schæffer!

De har anmodet mig om til Deres Supplementsbind til »Vor By – Kolding omkring 1930« at skrive en Artikel om Litteratur, der har Tilknytning til Kolding. Ved De, at det er en vanskelig Opgave, ogsaa fordi Redegørelsen skal presses ind i nogle faa Sider? Det er let nok at samle en lang Række Navne paa Forfattere, som er født i Kolding, eller har levet i Kolding, og opremse deres Bøger. Opgaven kan udvides ved at medtage Forfattere udenfor Kolding, der har faaet Bøger udgivne i Kolding, eller Forfattere, som har valgt Emner fra Kolding. Føj hertil Skolebøger, udarbejdede af Lærere i Kolding, Jubilæumshæfter fra Byens Institutioner og Virksomheder – der er mange, til Dels meget rigt illustrerede – desuden Doktordisputater og videnskabelige Værker eller Afhandlinger. Det hele bliver et broget Billede. Navnene paa alle disse Forfattere med nøjagtige Titler paa deres samlede Værker vilde fylde mange Sider, men næppe have nogen større Interesse. Det bliver nødvendigt at plukke ud af den store Overflod, selv om man, som Følge deraf, kan gøre den Indvending, at et og andet er udeladt.

Illustration til Georg Bruun: Jens Peter Wissing.

2.

Den ældste koldingensiske Forfatter indenfor Skønlitteraturen er Søren Kjær – latiniseret Severinus Paludanus – Borgmester i Kolding 1548–1582, der foruden at oversætte latinske Skolekomedier tillige var Salmedigter. To af hans Salmer er bevaret, »Verden, hvi est du saa svigefuld« og »Rejs op dit Hoved, al Kristenhed«, der i Grundtvigs Bearbejdelse endnu findes i vor Salmebog og synges meget i vore Kirker. Omtrent samtidig er Jon Jensen Kolding – Jonas Johannis Coldingen-

sis –, der indenfor Tidsrummet 1572–1578 levede i Kolding, dels som Kapellan dels som Lærskolens Rektor. I Litteraturhistorien er hans Navn særligt knyttet til hans »*Daniæ Descriptio Nova*«, den første trykte topografiske Danmarksbeskrivelse, men desuden gjorde han sig bemærket som latinsk Digter og priste i elegante, undertiden meget kunstlede Oder Kongen og adskillige af Rigets høje Herrer, med det gode Resultat, at han 1578 i en ung Alder blev ansat som Præst i Andst og Gjesten. Et lille

Vers, der beskriver og forklarer Caspar Markdaners Vaabenskjold, lyder i Oversættelse:

Ned slaar Løven i agernrig Eg, højt Hjorten i Lufften springer, med farvet Pragt funkler en Krone paa Hjælm. Hvad er vel Løven? Modet. Og Hjorten? Tiden. Og Vingen? Dyden til Stjernerne naar, Kronen den vinker som Løn.

Halvandet hundrede Aar efter træffer vi en anden Rektor ved Lærskolen, Albert Thura – levede 1700–1740, var Skolens Rektor 1724–1726 – der ligeledes vandt sig et Navn som Historiker, Litterat og Digter. Af hans Digte lyder nu hvert Aar gennem Koldings Gader ved Almen-skolens Majfest de to Majsange »Saa lad da Kolding Skole« og »Kom blankeste Sol«. Et andet lokalt Digt beskriver et »meget yndefuldt Sted i Sko-

ven straks ved Colding« (utvivlsomt den kongelige Dyrehave):

Ach! søde Tiidsfordriv! Jeg her med Glæde vanker og seer, hvor Hiort og Hind frimodig gaar og spanker, jeg sidder her saa tidt i liflig Ly og Læ og hører fuld Musik af Fugle, Dyr og Fæ.

Her seer jeg tidt med Lyst de Spejle-klare Vande, her seer jeg Engene, her seer jeg Ager-Lande: her seer jeg Colding-Slot i all sin Floer og Pragt; her seer jeg Colding-By i nedrig Huule lagt.

O! hvem der havde sig paa dette Sted en Bolig! den kunde leve glad, fornøyet, tryk og rolig! thi, naar hand ved sin Bog i sligt et Lysthuus sad, hand neppe byttede med prægtigst Konge-Stad.

Efter Thura er der i de to følgende Aarhundreder indenfor dansk poetisk Litteratur to Digtere, der har Tilknytning til Kolding, Ole Samsøe (1759–1796), »Dyveke«s Forfatter, og Carl Ploug, begge Studenter fra Lærdskolens, den sidste tillige født i Kolding. En Særstilling indtager Peder Grib Fibiger, Lærdskolens Rektor 1822–1833, Forfatter af smagfulde græske og latinske Ode, blandt disse den pompøse Ode til Kolding Slot, *Arx Coldingensis*, med dansk Oversættelse:

Fra Thetis' stille, taagesvøbte Barm
bortspredt Eos Natten, gyder milde
Sølvstraaler gennem Kongeborgen varm;
men, ak! kun over Gruus sin Straalekilde.

Fra vor egen Tid maa i første Række nævnes Paul Hedemanns Digtsamlinger »Høst«, »Vaar« og »Sommer og andre Digte«, den sidste med nydelige Vignetter af Henning Scheel og Th. Bindesbøll. Om denne Samling hedder det i en Anmeldelse af Pastor Oscar Geismar, i sin Tid Redaktør af »Kolding Venstreblad«, at den bringer Bud fra det samme poetiske og klingende Sind, der gav sig Luft i de forrige Samlinger. I nogle enkelte Strofer er der ligesom gaaet Marmor. De rejser sig hvide og plastiske mod en blaa Himmel«. Af Paul Hedemanns snart rige Produktion fortjener desuden at nævnes »Capri« og »Italienske

Wissings Gaard. Illustration til Georg Bruun: Jens Peter Wissing.

Anemoner«. En anden koldingensisk Digter er Kai Schovsbo, hvis Digtsamling »Flagrende Fugle« vakte en ikke ringe Opmærksomhed, senere fulgt af »Tveklange« og »Nogle Legender«. Af Lektor Alfred Jørgensens Digte er de bedst kendte hans stemningsfulde Kantater til Almenskolens Majfest og Translokationen, hvorfra Indledningsdigtet til denne Bog er taget. Niels P. Knudsen har udgivet »Solskinsregn« og »Solhverv« og Konrad Jørgensen, Højskolebladets tidligere Redaktør, en yndig lille Samling »Børnevers« med Illustrationer af Louis Moe. Desuden lod i 1928 Hans Kaarsberg sin Digtsamling »Luthspil« med Tegninger af Anton Schrøder udkomme paa et koldingensisk Forlag.

De yngste lokale Digtere er to unge Studenter fra Kolding højere Almenskole, John Erik Hansen (»Morild«) og Ove Brusendorff (»Ynglingen«).

Indenfor Prosaen er Produktionen endnu rigere.

Afdøde Jens Skytte var en frugtbar og særligt i Højskolekredse meget læst Forfatter (»Skovsti og Markvej«, »Fløjne Fugle«, »Fra Skov og Strand«). Tidligere Redaktør af »Kolding Avis«, Erik Hansen, har udgivet en Række Bøger for Ungdommen, blandt disse »Ellinor«, »Taageøen«, »Gennem Urskoven«, Helene Hørlyck en endnu længere Række Ungpigebøger, og Axel Holm talrige Børnebøger med Emner fra fjerne Lande (»Flyvefisken«, »Føniks«, »Dronningen af Sabas Diamanter«). Af Pseudonymet »Otto Wang« kan nævnes »Ridderen af Montparnasse« og »Smaa Breve fra Verdens Hjerte«, »en indtagende lille Bog, en Række solglitrende og blomsterduftende smaa Kapitler flettet i Krans om

Verdens Hjerte – Paris«. Udenfor Skønlitteraturen har Otto Wang gjort sit Navn kendt i vide Kredse ved sine Exlibris Bøger, hvoraf adskillige nu er udsolgte og kun kan erhverves til meget høje Priser. Fremdeles Oluf Bøggilds »Arnod«, Jacob Ræders lune og fornøjelige »El Besøgpaa Skagen«, begge Koldingensere, og af udenbys

Forfattere Holger Rørdams »En lang Omvej« samt en Række Bøger om Jagten og Jagtens Glæder, f. Eks. den rigt illustrerede »Paa Fjordengene«, Dr. Hubertus: »Oplevelser og Typer« med Tilknytning til Kolding baade med Hensyn til Personer og Terræn, Poul Hansens »Konge-

vildt og Adelvildt«, Walter E. Christmas »Fra Krat og Kær«, N. Ø. Lassens »Dianas Dreng«, P. Rørbæks »Vildtpleje« og Niels Mynthes »Jagtglæde«.

3.

Af Doktordisputaterne maa jeg af Pladshensyn nøjes med at anføre Lektor Fr. Moths »Conradus Celtis Protucius«, Kreslæge Axel Hansens ogsaa for Ikke-Læger baade læselige og læseværdige »Om Chlorosen« og Lektor Galsters »Fra Ahasverus til Landsbybørnene«. Af Dr. Moths øvrige litterære Arbejder kan nævnes »Abailard og Heloise«, »Vagantviserne« samt »Petrarca og hans Børn«, af Dr. Galsters »Ingemanns historiske Romaner og Digte« samt »Carsten Hauchs Barndom og Ungdom«. Medens Sigurd Müller var Rektor i Kolding, udgav han blandt andet Pragtværket »Thorvaldsen, hans Liv og hans Værker« samt en Oversættelse af Musaios'

»*Hero og Leandros*« med Illustrationer af Frölich. I Clausen og Rists Række af Memoirer og Breve er Bind 40 Poul Terps »*Erindringer fra en dansk Bondes lange Liv*«. Desuden er der en rig lokalhistorisk Litteratur. Poul Lindholm har udgivet grundige Skildringer om Starup, Dons og Alminde Sogne, August Schmidt om Skanderup Sogn. Paul Læssøe Müller har skrevet en fængslende Fremstilling af Kampene om Kolding i April 1849. Af afdøde Redaktør Eliassen foreligger foruden mindre Bøger, nærmest beregnede for Turister, de to tykke Bind »*Historiske Strejftog i Kolding og Omegn*« samt »*Kongeaalen eller den gamle Grøense*«. Fyldigst er selve Kolding By og dens Historie behandlet af talrige Forfattere. Den ældste Skildring er af Rektor Tauber, der 1822 i »*Breve fra Kolding*« gav et hurtigt Rids af Slottets og Byens Historie og en livlig Beskrivelse af Egnens Topografi og Planteliv. Dernæst kom i 1848 Fyhns grundlæggende Værk »*Efterretninger om Kjøbstaden Kolding*«, med en Rigdom af Oplysninger, omhyggeligt indsamlede gennem mange Aars Arkivstudier. Bogen er nu meget sjælden og meget dyr. I 1910 udgav Eliassen sin »*Kolding fra Middelalder til Nutid*«, et Mønsterværk ved sin grundige Videnskabelighed, forenet med en klar og letlæselig Fremstilling. Ogsaa denne Bog er nu udsolgt, og de ved Bogauktioner fremkommende Eksemplarer naar meget høje Priser.

Enkelte Perioder af Byens Liv i det 19. Aarhundrede er skildrede i Hother Plougs Bog om Carl Ploug, Johannes Fibigers »*Mit Liv og Levned*« og Brødrene Saxilds Mindeskrift om deres Fader Georg Saxild, Herredsfoged i Kolding 1857–1885. Hertil kommer adskillige Specialundersøgelser: I. O. Brandorffs og Sigurd Hansens »*Grundundersøgelser i Kolding*«, I. O. Brandorffs »*Kolding i Oldtiden*«, Hugo Matthiessens »*Det middelalderlige Kolding*«. Om *St. Nicolai Kirke* i Kolding har I. O. Brandorff skrevet en lille illustreret Bog, desuden »*Vandværkets Historie*« og »*Kolding borgerlige Skydeselskabs Historie gennem 125 Aar*«. Fyldigst er Lærskolen skildret. Den ældste Beretning er Rektor Thuras »*Lykønskningstale*« fra 1732, i hvilken Forfatteren beretter om Skolens Forhold efter 1552 og meddeler den versificerede Tale, som han holdt ved Indvielsen af det ny Skolehus i 1732. I sine »*Breve fra Kolding*« 1822 giver Tauber ogsaa adskillige værdifulde Oplysninger om Skolen. Lektor Tang

Petersen har skrevet »*Kolding lærde Skoles Historie*« fra dens Grundlæggelse til dens Ophør i 1856. Paa Grundlag af Arkivstudier har Rektor Georg Bruun udgivet udførlige Skildringer af de fleste Perioder af Skolens Historie: »*Dronning Dorotheas Skolehus*« (1537–1725), »*Seks Rektorer*« (1800–1856), »*Vejle Amts højere Realskole i Kolding*« (1856–1880), »*Halvtreds Aar*« (1880–1930), desuden den pragtfuldt illustrerede »*Kolding højere Almenskoles Majfest*«, og to Levnedstegninger af *Jens Peter Wissing* og *Ernst Borck*. Endnu kan nævnes Chr. Nielsens lille Bog om »*Fuglelivet paa Kolding Slotssø*« og Samlingsværket »*Vor By – Kolding omkring 1930*«

med talrige Artikler om Byens Institutioner, samt de mange historiske Enkeltundersøgelser i »*Vejle Amts Aarbøger*« fra 1905 til 1930, f. Eks. Hugo Matthiessens Afhandling om Dronning Dorothea i Aargangen 1908.

»*Hannibal Marcus Viser af l-s*« kunde have været medtagne i forrige Afsnit, men hører naturligst til den historiske Afdeling. Det lille Udvalg af Byens muntre Sanger, med lokalhistoriske Noter af Eliassen, indeholder ca. 30 Digte og giver, som Redaktør Schrøder skriver i sin Fortale, »et Billede i Hulspejl (man kunde fristes til at sige Troldespejl!) af Kolding gennem 37 Aar«.

4.

I de to foregaaende Afsnit er omtalt Bøger, skrevne af Forfattere, der paa forskel-

lig Maade har haft Tilknytning til Kolding, og Bøger udgivne af udenbys Forfattere paa koldingske Forlag. Desuden findes i dansk Litteratur enkelte Digte og Værker, der handler om Kolding eller henlægger Bogens Handling til Kolding, f. Eks. Drachmanns »*Dansen paa Koldinghus*«, sammes »*Danmark leve*«, der giver Skildringer af Byen og Personer i Byen og dens Omegn, selv om disse ikke nævnes ved Navn, fremdeles Knud Rosenstands »*Jørgen Fang*«, Stuckenbergs »*Sol*« og Bukdahls »*Den sidste Frist*«.

Af Digtene kan først nævnes Ditmarskervisen:

Kong Friederich hand sidder paa Kolding Huus,
Hand holder med sine Svenne et got Rusz,
De Dytterske Herrer, de hafver deres Lif forlaaret.

Dernæst Rantzaus lange latinske Elegi fra ca. 1580, der skildrer Byens Historie og priser dens mange Herligheder. Fire Linier lyder i Oversættelse:

Illustration til Georg Bruun: Ernst Borek, Elevminder.

Du får Bankassistent Carl Georg Holst er
alvorne befyldt for i Kjøbenhavn, at han ikke var Svømmer,
saa skal jeg kun lade Bankkommende der for indtalt det vide,
at Hr. Holst er en dygtig Svømmer, baade som en Vandkroer
som som vinder Abend.

Jeg vilde ønske, at Bankkommende som for indtalt, at
for Holst ikke var Svømmer, var en ligesaa god Svømmer
som for Holst er

Med de Bankkommende antager, at for Holst ikke er
Svømmer, da koster jeg som sandsynligvis om, at tage en
lille Tur i frisk luft med ham.

Kolding den 1te April 1899

Ernst Borck

Gymnastik og Svømlærer
samt Overpolitbetjent
i Kolding.

Til

Hr. Bankassistent C. G. Holst.

Illustration til Georg Bruun: Ernst Borck. Elevminder*).

Vaabenmærker jeg fik, som jeg vise kunde med Stolthed:
Midt i en græsrig Dal Træet med Løvet saa grønt,
Ørnen, Jupiters Fugl, der paa Kollen bygger sin Rede.
Herved det gøres nu let aldrig at glemme mit Navn.

Indenfor den nyere danske Litteratur er de to
mest kendte Digte Carl Plougs storladne Mindedrapa
om Koldinghus:

Graaskæggede, vejrbitte Grøensevagt
i din sønderrevne Kavaj!
Du smuldrer vel hen for Aarenes Magt,
og næppe endnu om dig bliver lagt
en Sang, om ikke af mig.

samt Drachmanns idylliske Ode til Marielund:

Et skygget Hegn mod Solens Brand,
en spejlblank Sø nær Fjordens Strand,
et fredet Indelukke
langs bøge-klædte Banker:
der sætter Kilden sin Musik
til Søn- og Ilverdags Tanker —
en Sjælens Fred, en Hjertets Ro
her i dit drømmeriske Bo,
med Ly og Læ i Stormens Stund
og lystigt Pip fra Fuglemund,
Marielund.

5.

En og anden vil maaske savne sit Navn. De fleste
Læsere vil sandsynligvis mene, at der er taget for
meget med. Og formodentlig har De, Boghandler
Schæffer, samme Mening, eftersom De skal skaffe
Plads til saa mange andre Artikler. Litteratur er
et flydende Begreb, gaaende lige fra sin oprindelige
Betydning: Tryksager til den Rest af Poesi og Prosa,
der lever fra Slægt til Slægt. Det er givet, at kun
lidet af det meget, jeg har nævnet fra vor egen Tid,

hører til denne Kategori, og at det meste vil være
glemt om 100 Aar. Bortset fra de lokalhistoriske
Bøger, som Stedet giver lokal Levedygtighed, vil
det gaa de fleste videnskabelige Værker, som det
er gaaet f. Eks. Rektor Tranæs sprænglærde »*De
Utilitate Matheseos*« i det 17. Aarhundrede. Og de
fleste skønlitterære Arbejder vil komme til at dele
Skæbne med Overlærer Trojels »*Smaadigte*«,
Skuespillet »*Canova*« og »*Kammerherre Guul, illu-
streret Nytaarsgave for Børn*« i det 19. Aarhundrede.
Dog har det sin Interesse og Betydning i en Bog
som »*Vor By – Kolding omkring 1930*« at gøre det
aandelige Facit op ved Aar 1930 og at samle i en
Sum ikke blot alt det, som endnu mindes fra For-
tiden, men ogsaa hvad Nutiden har søgt at give
litterært Liv. I hvert Fald maa jeg bede Dem tage
til Takke med mit Bidrag, som det er.

Deres ærbødige

Georg Bruun.

*) Faksimile af et »Svømmebevis«:

Da Herr Bankassistent Carl Georg Holst er bleven beskyldt for
i Kjøbenhavn, at han ikke var Svømmer, saa skal jeg kun lade Vedkom-
mende der har udtalt det vide, at Hr. Holst er en dygtig Svømmer, baade
oven paa Vandkroen som under Vandet.

Jeg vilde ønske, at Vedkommende som har udtalt, at Hr. Holst ikke
var Svømmer, var en ligesaa god Svømmer som Her Holst er.

Og da Vedkommende antager, at Hr. Holst ikke er Svømmer, da beder
jeg ham samtidig om, at tage en lille Tur i Hugning med ham.

Kolding den 1. April 1899

Til
Hr. Bankassistent C. G. Holst.

Ernst Borck,
Gymnastik og Svømlærer
samt Overpolitbetjent
i Kolding.

Koldings Presse 1849-1930

1.

Ken Anmeldelse af »Vor By – Kolding omkring 1930« ankede et af de lokale Blade over, at der ikke var en Artikel om Byens Presse. Selv om Udgiveren sikkert har haft sine Grunde hertil, var Udtalelsen forstaaelig. Det samlede Billede af en Bys materielle og aandelige Liv bliver ufuldstændigt uden en Omtale af Byens Blade. Af de mange Institutioner, Virksomheder og Bygninger, som skildredes i »Vor By«, kunde Kolding tænkes at mangle en eller anden, uden at Billedet forrykkedes. Det vilde væsentlig være den samme By. Helt anderledes, hvis der ikke fandtes Blade i Kolding. Tanken er næsten absurd, saa uhyrlige vilde Følgerne være. Hvad vilde blot Avertissementernes Bortfald betyde? En Lammelse af Forretningslivet, en Hindring for enhver Producent eller Handlende, for enhver, der har noget at købe eller sælge, for enhver, der søger eller tilbyder Tjeneste, en Vanskeliggørelse af alle Meddelelser om offentlige og private Møder, Auktioner, Licitationer m. m., der nu for et ringe Vederlag bringes til Tusinders Kendskab, og som vilde kræve Hundreder af Breve i hvert enkelt Tilfælde, hvis man ikke vilde nøjes med Opslag i Vinduerne eller tage sin Tilflugt til Fortidens Trommeslager. Dernæst Bladenes Tekst, de daglige Oplysninger om alt, hvad der sker, ikke blot i Byen og dens Omegn, men i hele Landet, i Løbet af 24 Timer. Meddelelser om Personer og Begivenheder, Referater af Møder, Forhandlinger i Byraad og i Rigsdagen, saa at enhver i sit Hjem kan faa hurtig og fyldig Besked om alt af Interesse, faa dette klarlagt ved Udtalelser fra forskellig Side og derved Lejlighed til at danne sig en selvstændig Mening om alle disse Forhold. Man tænke sig, hvor hjælpeløse de allerfleste vilde staa, hvis de paa anden Maade skulde skaffe sig paalidelig Oplysning blot om nogle af disse Ting. Det samme gælder Bladenes ofte meget grundige Artikler om de mange politiske, sociale, økonomiske, hygiejniske, litterære og religiøse Spørgsmaal, Forhold, der kan være af den største Betydning for hver enkelts Liv og aandelige Udvikling. Føj hertil de litterære Bidrag, som Bladene nu i

stor Udstrækning bringer, underholdende Læsning, Digte, Billedstof m. m., der giver hvert nok saa fattigt Hjem meget, som det ellers vilde mangle. Som Kulturvækker og Oplysningspredere indtager Bladene en Stilling, der kun overgaas af Folkeskolens Indsats. De gør Livet rigere og mere alsidigt, giver nyt aandeligt Indhold fra Dag til Dag.

Fra Dag til Dag. Dette er Bladets og Journalistens Liv og Stilling. Hver Dag aabnes det ny Blad og læses med Interesse, kastes til Side, for at gøre Tjeneste som Makulatur og Indpakkingspapir, flyder paa Veje og i Skovene til Gene og Ubehag, men har forinden gjort sin Gerning, fyldt med Viden, højnet det almindelige Oplysningsniveau. Fra Dag til Dag har Journalisten skabt hver ny Avis, en Gerning, der ikke altid værdsættes efter Fortjeneste. Der er ingen ivrigere Arbejder end Journalisten, altid under Højtryk, altid indstillet paa at være Nr. 1, ofte lidet kendt, ofte overset, dog et virksomt Led i det store Oplysningsbureau, der fra Dag til Dag spreder Lys over Landet.

Kød og Flomme af en ualmindelig fed Hest faas i Dag hos . . .

der er dem, som føler en sær Glæde ved at kritisere disse Mangler. Desuden vil der altid være forskellige Meninger om et Blads Indhold, meget delte Meninger, mangeartet Kritik, utallige Ønsker, vekslende fra Dag til Dag. Den ene Læser vil have mere af en Slags, den anden mindre af en anden Slags. En er misfornøjet med, at Politiker, Skuespiller, Forfatter N. N. bliver rost, en anden med, at han ikke bliver rost nok. Naar Møder refereres, vil Talerne oftest mene, at deres Indlæg er refereret altfor kort. *Vilhelm Lassen* skal en Gang have udtalt, at hvis en Redaktør imødekom alle Forslag til den ideelle Redaktion af en Avis, vilde Resultatet blive en Avis, som ingen gad læse. Ret almindelig er den Opfattelse, at Bladenes Sprog i indbyrdes Polemik er for grovt. Selvfølgelig uddeles ved saadanne Lejligheder baade Stød og Hug. Men man har dog oftest Indtryk af en Kamp med Fleuretter eller Huggertter, medens vrede Indsendere, naar de bekæmper hinanden, især naar

de kan faa Lov til at være anonyme, i deres hel- lige Harmen er udsat for at haandtere Pennen som en Tøjrekølle.

Avisernes daglige Papirbunker forsvinder. Heldigvis. Men de enkelte Eksemplarer bliver tilbage, værdifulde Magasiner, vrimlende fulde af faktiske Data, uudtømmelige og uundværlige Kilder for Fremtidens Historieforskning. I Avisarkivet paa Koldinghus staar henvend 250 Aargange Koldingblade og venter paa Fremtidens Forsker og Beretter om Byens Historie efter 1850.

2.

Næppe noget andet Land i Verden kan fremvise en Provinspresse, der udkommer i saa relativt store Oplag som den danske og saa jævnt fordelt over hele Landet, og til Dels som Følge heraf saa uafhængig af Hovedstadspressen. Medens der er Lande, hvor Hovedstadens store Dagblade fuldstændigt behersker den offentlige Mening og den politiske Udvikling, saa at selv store Provinsbyers Blade er ret betydningløse, indtager i Danmark Provinspressen i de almindelige aandelige Spørgsmaal næsten en sideordnet Plads med Hovedstadspressen, og i politiske Spørgsmaal for nogle Rigsdagspartiers Vedkommende snarest en overordnet Plads. Dette staar i nogen Forbindelse med, at Politikens Tyngdepunkt i Danmark ikke ligger i København, men ude i Kresene, ikke

mindst i Jylland, men er ogsaa en Følge af større politisk Udvikling hos den enkelte Vælger og et højere Dannelsesniveau end i adskillige andre Lande.

Provinspressens rivende Udvikling ses tydeligst af Tallene. I 1850 udkom kun 8 Provinsblade 6 Gange om Ugen, medens 34 kom 1—5 Gange om Ugen. De tilsvarende Tal var i 1864 med en lille Stigning 12 og 64, i 1901 derimod 206 og 11. I 1925 var Provinsbladernes Tal 273, der alle udkom mindst 6 Gange om Ugen. Den stærke Stigning efter 1864 skyldes det voksende Venstredemokratis Ønske om gennem en politisk Partipresse at skabe den nødvendige Modvægt overfor de bestaaende Aviser, som væsentligt sluttede sig til Højre. Fra 1890 gror den socialdemokratiske Presse frem og forøger stærkt Bladernes Tal, og endelig fører det radikale Partis Stiftelse i 1905 atter til Oprettelsen af en Række politiske Dagblade. Den danske Pro-

vinspresse er altsaa skabt og drives stadig udpræget efter politiske Linier, med det Resultat, at der i alle mellemstore Byer findes fire Dagblade, hvert repræsenterende et af de fire store politiske Partier. Medens de daglige Eksemplarers Tal i 1901 var 231 000, var Tallet i 1925 vokset til 680 000, altsaa en Stigning paa 200 pCt. Til Sammenligning kan anføres, at der i Danmark udenfor København kun findes 550 000 Husstande, saa at praktisk talt hvert Hjem udenfor Hovedstaden holder mindst eet lokalt Blad.

Fra en skrøbelig, famlende og ubehjælpssom Begyndelse er dansk Provinspresse vokset frem til en Virksomhed, der i stigende Grad har været med

til at præge Tider og Tilstande. Provinspressen har ude i det danske Folk gjort et stort Oplysningsarbejde, i indbyrdes Kamp, altid under Kritikens Søgelys fra Modstandernes Side. Den har ikke blot bragt Budbringeren om, hvad der er sket, men den har ogsaa været med til at vise Vejene ind i hver ny Tid, været med til at fremkalde Handlinger. Med Bevarelse af stor Selvstændighed i Form og Arbejdsmaade er mange Provinsblade naaet til et højt Maal, baade i teknisk og journalistisk Henseende, og har ydet en selvstændig Indsats af stor Værdi, ikke blot indenfor sin egen snævrere Virkekreds, men undertiden langt udenfor den.

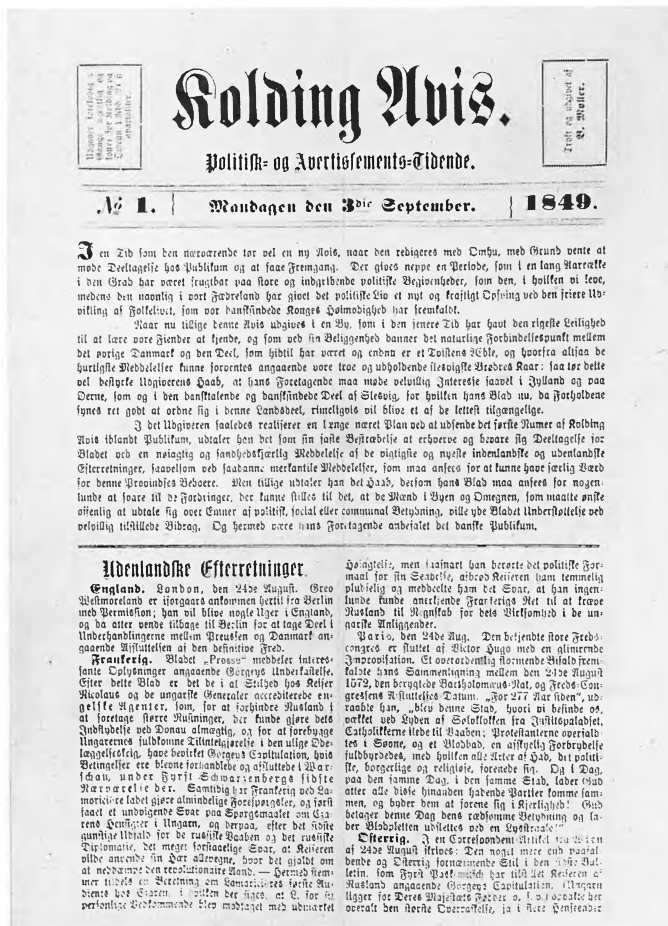
I det kongelige Biblioteks dybe Kældere, under svære Hvælvinger, der

endnu bærer de tunge Jernringe fra Christian den Fjerdes Galejværft, staar Rækkerne af de Tusinder af indbundne Aviser, af hvis Bind Provinspressen udgør de $\frac{5}{6}$. Blev de stillet i een Række ude paa Gaden, ville de naa fra Hesten paa Kongens Nytorv til Muslingeskallen foran Københavns Raadhus, og den aarlige Forøgelse er over 30 Meter.

3.

Dagspressens Udvikling har i Kolding været som i andre danske Provinsbyer, med den Afvigelse som den nu ophørte »Koldingposten« frembyder.

»Kolding Avis«, det første Dagblad i Kolding, blev stiftet af Bogtrykker *Bertel Christopher Møller*, der tidligere havde været Faktor ved »Berlingske Tidende« og derefter ved »Viborg Stiftstidende«. Møller fik den 19. Marts 1849 kongeligt Privilegium paa at anlægge og drive et Bogtrykkeri i Kolding og

Det første Dagblad i Kolding.

Fot.: V. Baunsgaard.

udsendte herfra den 3. September 1849 det første Nummer af Bladet. Det er firsidet, tospaltet, 29 cm. højt, 19 cm. bredt. Det indeholder paa første Side en Opfordring til Publikum om at tegne Abonnement: »I en Tid som den nuværende tør vel en ny Avis, naar den redigeres med Omhu, med Grund vente at møde Deltagelse hos Publikum og at faa Fremgang«. Derefter følger – mest i Udclip efter andre Blade – »Udenlandske Efterretninger« og »Indenlandske Efterretninger«. Paa fjerde Sides anden Spalte findes to Avertissementer, det ene fra Postvæsenets Generaldirektør om Genoptagelsen af Pakkepostforsendelsen sydpaa, det andet fra Boghandler *Salling* om de »Goldbergske galvano elektriske Rheumatismus Kæder«, til sidst en Meddelelse om, at Bladet foreløbig vil udgaa tre Gange, senere fire Gange om Ugen, til en Betaling af 1 Rdl. 24 Sk. Rigsbank kvartaliter for indenbys Abonnenter. Trykkeriet var i Adelgade 2.

Ved Møllers Død 1861 var hans Søn, den senere velkendte *Bertel Møller*, kun 11 Aar. Moderen Fru *Georgine Møller* fortsatte da selv Trykkeriet og Bladets Udgivelse med Lærer *Geill* som Redaktør. *Geill* var Lærer ved Borgerskolen og redigerede i Reglen Bladet i Regne- og Skrivetimerne, alt imens Trykkeridrengen bragte og hentede Aviser til Udclip og Trykkeriets Korrekturstrimler. Den 30. November 1872 overtog den unge *Bertel Møller* selv Redaktionen, bistaaet af et vejledende Redaktionsudvalg, i hvilket blandt andre Overlærer *Knud Høyer* sad. Samarbejdet viste sig hurtigt umuligt og ophævedes efter to Maaneder.

»Kolding Avis« var som alle Dtidens Blade ved sin Oprettelse lille og uanseligt. Det var en Del af Trykkeriforretningen, saa at Hovedhensynet maatte blive Avertissementerne. Stoffet tilvejebragtes ved Udclip af andre Blade, særligt *Carl Plougs* »Fædrelandet« og *Billes* »Dagbladet«. Det lokale Stof indskrænkede sig oftest til enkelte Nyheder. Bladene – det gælder ogsaa det i 1863 oprettede »Koldingposten« – var yderst forsigtige i deres Udtalelser om Byens Forhold. Det gjaldt om ikke at støde Byens og Omegnens Spidser. Kritik fra Redaktionen Side var noget temmeligt ukendt. Kom selv en spagfærdig Kritik af et eller andet Forhold frem, skete det som Regel ved Indsendere og under Rubriker som »Forlangt indrykket« eller lignende. Redaktøren holdt sig helst i Baggrunden. Først efter 1865 og endnu mere efter 1871 bevirkede de politiske Forhold og Tilstedeværelsen af to saa udpræget journalistiske Begavelser som *Berg* og *Knud Høyer*, at der til Tider i begge Blade var baade mange og lange politiske og polemiske Artikler.

Det var altsaa redaktionelt set idylliske Forhold. Denne Idyl og Fred blev brudt, da Byen i 1871 fik et Venstreblad. Dette bevirkede ganske naturligt, at de to tidligere Blade gled helt over i Højre, medens Standpunktet tidligere havde været forsigtigt og lidet udpræget.

Da den unge *Bertel Møller*, – populært kaldet »Bertel hin Unge« – kun 22 Aar gammel, i 1872 overtog Ledelsen af »Kolding Avis«, var hans politiske Indstilling allerede givet, dels ved Modsætningsforholdet til »Kolding Folkeblad«, dels ved, at »Koldingposten« udviklede sig i ren reaktionær Retning. »Kolding Avis« kom derfor til at indtage et Slags Mellemstandpunkt som et uafhængigt, til Tider ret frisindet Højreblad. Dette passede ogsaa godt til den unge Redaktørs eget Standpunkt, da han sluttede sig nær til Dr. *Rosenberg*, som i de første Aar forsynede hans Blad med en Række fortrinlige politiske Artikler, der ikke sjældent faldt Højre for Brystet ved deres liberale Tendens. Selv skrev han, allerede som ung, i samme Aand under Mærket 9. J., senere under

Redaktør Bertel Møller
(1872–1914)

Mærket B. M. I 42 Aar, fra 1872 til 1914 var *Bertel Møller* Bladets eneste Redaktør. Han var en dygtig Bladleder, og han arbejdede Bladet op, saa at det fra 600 Abonnenter steg til 2500 i 1899, den Gang et ret stor Tal. I Provisorietiden forlod han Højres Politik, saa at Bladet i Virkeligheden var et Oppositionsblad, om han end altid bevarede

et Modsætningsforhold til Venstre og »Kolding Folkeblad«. Han udførte som Redaktør det Kunststykke, skønt Modstander af Højres Politik, at bevare sine Højreabonnenter, takket være hans fortræffelige Artikler ikke blot om politiske, men ogsaa om kommunale Spørgsmaal, der læstes med stor Opmærksomhed og øvede en ikke ringe Indflydelse. Disse kommunalpolitiske Artikler, ofte springske og uberegnelige i Standpunktet, hørte til de mest velskrevne i Landet. Han var en fremragende dygtig Journalist. Desuden en Mester i Polemiken. Der var Saft og Kraft, til Tider hensynsløs Brutalitet i hans Indlæg, som

Redaktør Erik Hansen
(1914–1929)

altid var skaaret over den *Hørup'ske* Læst, at i Journalistiken var alt tilladt, kun ikke det kedelige. Han var selv stolt over sine Artikler, og naar der var en rigtig B. M. Artikel i »Kolding Avis«, kunde man se ham gaa op gennem Byen, ofte midt paa Gaden – det var før Bilernes Tid – svingende Stokken bag sig, for at drøfte Artiklens Indhold med Venner og Bekendte. »Han fylder hele Gaden«, sagde Redaktør *Thastum* en Gang.

Der var over *Bertel Møllers* Person en rastløs Uro. Han fandt sig vanskeligt til Rette i en bestemt Situation og kunde aldrig lade sig indrullere i et

Parti. »Frisindet og uafhængigt« var hans og Bladets Motto. Det morede ham ogsaa at indtage et uafhængigt, ikke ventet Standpunkt i en Sag og forsvare dette med Opbydelse af al sin journalistiske Dygtighed. Han var økonomisk uafhængig, kunde derfor tillade sig at have en Mening, selv om denne gik Abonnenterne og Læserne imod. Jeg husker f. Eks., hvorledes han i 1890, paa Trods af en almindelig Stemning hos Byens Højre, kastede sig ind i en hidsig Polemik med »Koldingposten«, som havde rettet et stærkt Angreb paa Rektor *Sigurd Müller*, fordi denne havde udtalt, at han godt kunde tænke sig at stemme paa en Socialist til Folketinget. Ved Byraadsvalget i 1906 lykkedes det ham at gennemføre en Alliance mellem Højre og Socialdemokratiet – to Partier, der selvfølgelig stod skarpt mod hinanden – med det Resultat, at Venstre tabte. Dagen efter skrev B. M. i »Kolding Avis«: »Saa slog da Kolding disse Tyranner for Panden«.

Maaske koketterede Bertel Møller en lille Smule med denne frisindede Uafhængighed og med dette at være sin Bys uudgrundelige Sfinks, som ingen paa Forhaand kunde føle sig sikker paa. Han var i det hele en Overraskelsesernes Mand. Saaledes foretog han flere Udenlandsrejser efter pludselige Indskydelser. Han har selv fortalt, hvordan han en Aften telefonerede til sit Hjem: »Pak min Kuffert. Jeg rejser til Marokko i Nat«.

Bertel Møller døde 1916. I 1914 havde han solgt Bladet til Redaktør *Erik Hansen*, hvis journalistiske Virksomhed, med udpræget national Følelse, er i alles Minde. Fra 1929 overgik »Kolding Avis« til »Berlingske Tidende«, og udgaar nu som Led af »Jydske Tidende« med Cand. theol. *Helge Knudsen* som Hovedredaktør.

4.

En skønne Dag i Slutningen af 1862 kom der en Konkurrent til »Kolding Avis« til Byen, som slog sig ned paa Hjørnet af Høffdingsgade, skraas over for Klubben »Enigheden«. Konkurrenten var Bogtrykker *Heimann*, en lille, elskværdig, noget tung og meget fredelig Mand. Fra Tirsdag 24. Marts 1863 udgik Bladet »4 Gange ugentlig i trespaltet Format, Avertissementer 4 Skilling Petitlinien for første Gang, 3 Skilling hver af de efterfølgende Gange. Bladets

Pris er 6 Mark Kvartalet. Bladet vil blive redigeret i frisindet Aand«. Det var altsammen meget lovende, undtagen for »Kolding Avis«, der maatte nedsætte Annoncepriserne af Hensyn til Konkurrencen.

Selv om det af økonomiske Grunde var vanskeligt for Heimann, der i Aarenes Løb fik Støtte fra vekslende Bymatadorer, at finde et fast Standpunkt, var »Koldingposten« i Begyndelsen ret frisindet og støttede forsigtigt Berg, der i Bladet skrev en Række politiske Artikler. »Kolding Avis« svarede med voldsomme Angreb paa Berg og Bondevennerne. De to tidligere saa fredelige Smaablade blev til ildrøde Kamphaner. Under Valgkampen i 1865 blev der, medens Berg paa Valgtribunen holdt en flammende Tale, der navnlig gik ud over »Kolding Avis«, baaret en Liste omkring til de hosstaaende Vælgere, paa hvilken man kunde tegne sig som Abonnent paa »Koldingposten«. Den Dag skal over 100 Abonnenter have forladt »Avisen« for at holde »Posten«. »Kolding Avis« maatte ligefrem offentlig paakalde sine Meningsfællers Støtte i Anledning af dette Frafald.

Forud for Oprettelsen af »Kolding Folkeblad« i 1871 havde der været Forhandlinger i Stand om at erhverve »Koldingposten« for Venstre. Grunden til, at de strandede, og at »Koldingposten« gled over ad Højre til, var Paavirkning fra *H. W. Meyer*, der var

økonomisk interesseret i Heimanns Affærer. Efter 1871 blev Bladet mere og mere konservativt og tilsidst fuldstændig reaktionært. En Tid havde det Lokaler i Østergade i »det gamle Posthus«, i 1879 flyttede det ind i Hjørneejendommen Jernbanegade–Slotsgade, hvor nu Cigarforretningen er.

Bladet skiftede ofte Redaktør. Af disse vil ældre Folk i Kolding bedst mindes *L. A. Grønvold*, under hvem Bladet havde sin mest brandrøde Tid, og efter ham *Carl Høyer*, om hvem der gik mange muntre Historier. Han blev Redaktør 1891, ganske ung, Søn fra et velhavende Hjem i København, stort anlagt. Bladet skulde nu arbejdes op til noget betydeligt. Høyer »repræsenterede«, kørte rundt i Byen i Landauer og gav Greven ved passende Lejligheder. Der lød sære Frasagn om hans flotte Privatlejlighed med Silkegardiner i Ejendommen paa Hjørnet af Ny Østergade overfor Højskolehjemmet. Folk blev ligefrem offentlig indbudt til at tage den i Øjesyn. Det turde være en ondskafuld Op-

»Jydske Tidende« (»Kolding Avis«) Bygning
Jernbanegade 46

digkelse – af mange tillagt B. M. – at han hos en Boghandler til sine Bogskabe bestilte »14 Alen Bøger, 8 Tommer høje, i Pragtbind«. Høyers Glansnummer var Valget i Vonsild 20. April 1892, da *Enevold Sørensen* faldt. Høyer kastede sig i sin Vogn og kørte i flyvende Fart til Kolding, dernæst fra Gade til Gade, medens han staaende op i Vognen raabte »Enevold er faldet«. Næste Dag sammenlignede han i sit Blad Venstre med en Stud, som Højre havde slaaet for Panden. Farcen fik snart en trist Udgang. Høyers Finanser slap op, endnu inden det fine Udstyr var betalt. Møblerne kom under Hammeren og spredtes for alle Vinde. Af samme Vind blev Høyer blæst til Amerika, hvor han ikke havde Heldet med sig. Senere forlød det, at han var blevet Politibetjent i Sydafrika.

I de følgende Aar redigeredes Bladet, da der ikke var Raad til at lønne en Redaktør, gratis af en Privatmand, som efter Sigende tog sig Opgaven meget let, saa at han oftest nøjedes med at sende de ankomne Postsager hen til Trykkeriet, for at Typograferne selv kunde klippe passende Stykker ud af dem. Efter 1897 var der i hurtig Rækkefølge en Masse Redaktører, der snart forsvandt efter at have afleveret »Sorteper« – saaledes kaldtes Bladet af Konkurrenterne – til den næste. En Tid blev det trykt i Ribe, var i denne Tid Morgenblad, flyttedes saa til Kolding og blev atter Middagsblad. Nogle Aar udgik det under Navnet »Sydjylland«, blev saa atter omdøbt og fik sit gamle Navn tilbage. Det hjalp altsammen lige lidt. »Det kan anses for sikkert«, skrev »Kolding Folkeblad«, at Bladet under sit ny Navn vil vedblive at være lige saa slet, som det altid har været.« Endelig i 1906 hensev det stille og upaaagtet. Den sidste Dag Bladet levede, gav det Højre et inderligt velment Spark. Saaledes sluttede »Koldingposten«s Saga. Politisk set havde det aldrig haft stor Betydning, til Dels fordi det støttedes utilstrækkeligt af Partiet.

5.

»Kolding Folkeblad« blev stiftet af *C. Berg* i 1871. Første Prøvenummer udsendtes 18. December, og Bladet udkom regelmæssigt fra 1. Januar 1872. Det var først et Aftryksblad af »Vejle Amts Folkeblad«. Fra 21. Oktober 1873 fik det Kontor og eget Trykkeri i Bager *Graus* Gaard i Adelgade 12, fra 1883 Lokaler i den af *Berg* i Jernbanegade opførte Nybygning, hvorfra det i 1929 flyttede til sin nuværende Bygning, nær ved Hovedbanegaarden. Bladets Redaktion overtoges i Marts 1872 af *Enevold Sørensen*, som ledede det til 1901, da han blev Indenrigsminister. Midlertidig Redaktør i 1874–75, medens *Enevold Sørensen* aftjente sin Værnepligt, var *Konrad Jørgensen*, »Højskolebladet«s Stifter.

Den tilspidsede politiske Kamp medførte om-

kring 1870 Oprettelsen af en Række Venstreblade, eftersom de fleste Byers gamle »Aviser« efterhaanden var gledet over til Højre. Derfor blev disse Aar en Nydannelsestid for den danske Provinspresse, ikke blot fordi der oprettedes en Række nye Blade, men ogsaa fordi Bladene nu fik et delvis andet Præg. Ikke i det ydre Format. »Kolding Folkeblad« havde oprindeligt samme Størrelse som Byens to andre Blade, firesidet, trespaltet, næste Aar firespaltet, men først fra 1882 femspaltet. Men medens de tidligere »Aviser« var oprettede som Dele af en Trykkeriforretning, væsentligt af Forretningshensyn, var de nye Blades Opgave politisk. Det var Kampblade, der skulde føre en Angrebskrig mod de gamle »Aviser« og den af disse støttede Højrepolitik. De nye Blade var Venstreblade, Talsmænd for Bondens Politik, den Købstadmanden dagligt fik skildret i »Aviserne« som Indbegrebet af alt lavt og smaatskaaret og ondt. Den fælles Kamp mod en fælles Fjende medførte desuden, at de nye Venstreblade stod om ikke i Alliance saa dog i venskabeligt Forhold til de nye litterære oppositionelle Strømninger, og at de talte det fremvoksende Arbejderpartis Sag overfor Højrebladens Angreb. Saa sad da denne ny Presses Mænd rundt om i Byerne som den første lille Forpostkolonne, som Vagtposter, der altid skulde være paa Udkig, ikke blot politisk, men ogsaa kommunalt, litterært og socialt, i alle Spørgsmaal, hvor det gjaldt om at komme det gamle Styre til Livs.

Redaktør Enevold Sørensen
1872–1901

Hvor et Venstreblad oprettedes, var det forbi med den lille hidtil enevældige Klikes Myndighed. Nu skulde der være Oplysning om alle Forhold, Sagerne drøftes, Misforhold og Overgreb paatales. Kritiken kunde ikke længer holdes nede eller mødes med Tavshed. Højrebladet maatte ud af sin Ro, ud af det tidligere Dødvande, for at forsvare, hvad Venstrebladet angreb. Begge Blade kom ind under Stridens Tegn og Konkurrencens Lov. De maatte anspænde sig, udvikle sig baade i indre og ydre Henseende. Medens et Provinsblad tidligere havde været det uforanderligste af alt, lagdes i Halvfjerdsernes Begyndelse Grunden til en hurtig fremadskridende Udvikling.

I een Henseende var »Kolding Folkeblad« gunstigere stillet end de fleste andre nye Blade. Kolding By var aldrig faldet helt til Ro efter Martsdagens Bevægelse i 1848. Den havde ikke fulgt de andre Provinsbyer, men var blevet noget for sig selv. Der var forskellige Grunde hertil, Byens Beliggenhed som Grænseby, Bergs Ophold i Kolding fra 1852 til 1861, senere i 1865 hans Valg til Folketinget, der skabte et inderligt Samarbejde mellem Frisindet i Byen og paa Landet. Endelig den stærke kommunale Opposition, skabt af Mænd som *Berg*, *Konsul Grau* og *Købmand Groos*, baaret frem af en stærk Borgervilje, saa at kommunal og politisk Opposition kom til at arbejde Haand i Haand.

Tilsyneladende var »Kolding Folkeblad« for saa vidt ugunstigere stillet end andre nyoprettede Venstreblade, som det havde to Højreblade at bekæmpe. Dog kun tilsyneladende. Dels var de to Højreblade Konkurrenter, hvis Konkurrence om Højres Vælgere maatte medføre Splittelse, dels opstod der ret hurtigt et venskabeligt Kammeratforhold mellem de to unge ugifte Redaktører, *Bertel Møller* og *Enevold Sørensen*. Selv om de nu og da tørnede sammen, bevarede de en gensidig Respekt for hinanden, parret med tilsvarende Foragt for de Klodrianer, der redigerede »Koldingposten«, saa at de ofte kunde drage i fælles Leding mod dette Blads Redaktør. Der kunde nævnes adskillige morsomme Eksempler paa denne Koalition, ikke mindst efter Provisoriet i 1885. Stakkels *Grønvold* – med Hentydning til *Hostrups* Redaktør i »Mester og Lærling« ogsaa kaldet »*Grønholt*« – havde det mindre godt, naar han samtidig blev spiddet paa Enevold Sørensens og B. M.s spidse Penne.

Under Enevold Sørensens 30-aarige Ledelse arbejdedes »Kolding Folkeblad« op til at blive et anset Provinsblad, hvis Ord fik Vægt i hele Landet, og saa paa Grund af den nære Forbindelse med Berg. Enevold Sørensen vandt sig i disse Aar et Navn som en politisk Kraft, blev først Folketingsmand for Vonsildkredsen, efter 1898 for Koldingkredsen, 1901 Indenrigsminister, 1905 Undervisningsminister. Fra 1882–1901 var han et indflydelsesrigt Medlem af Kolding Byraad, og onde Tunger paastod, at de fleste vigtige Byraadssager fik deres foreløbige Afgørelse ved Forhandling mellem Enevold Sørensen og Sagfører *Hansen*, naar denne aflagde sit daglige Formiddagsbesøg paa Redaktionskontoret i Jernbanegade.

Det Værk, som Enevold Sørensen havde fremmet saa dygtigt, fortsattes fra 1901 af Redaktør *Laurits Thastum*. Skønt det kun faldt i hans Lod at lede Bladet i 16 Aar, betegner

»Kolding Folkeblad«s gamle Bygning
Jernbanegade 12

hans Redaktion, journalistisk set, et stærkt Fremstød i »Kolding Folkeblad«s Historie. Enevold Sørensen tilhørte som Pressemand den gamle Tid. Han var jernflittig, omhyggelig for at samle godt Stof til sit Blad, men manglede Blik for at ordne Stoffet, saaledes at Bladet kunde præsentere sig for Læserne i en smuk Form, blive overskueligt og vække umiddelbar Interesse. Det første Indtryk af næsten hvert Nummer var Ensformighed og Kedsommelighed. Thastum, der havde været først Redaktionssekretær, senere Medredaktør hos *Vilhelm Lassen*, var den moderne Journalist, for hvem Stoffets Ordning og Bladets ydre Præg var en Sag af den største Betydning, og han gav ret hurtigt »Kolding Folkeblad« det ny Tilsnit, som Tiden krævede. Desuden forstod han at knytte de rigtige Penne til

Bladet, dels yngre energiske Journalister, dels lokale Medarbejdere, f. Eks. Redaktør *Eliassen*, hvis byhistoriske Artikler højnede Bladets Anseelse i Byen. Som Journalist var Thastum Vilhelm Lassens Elev og havde tilegnet sig dennes knappe og rammende Sprog. Skønt han manglede sin Lærers Glød, gav hans stærke Personlighed hans Artikler sit ejendommelige Særpræg. Hans politiske Artikler over-

gik Enevold Sørensens i Klarhed og Evnen til at fremhæve Sagens Kærne i faa pointerede Sætninger. Han var en kyndig Mand i udenrigske Forhold og skrev under Mærket »*Boy Jef*« Fællesartikler herom til en Række Provinsblade. Som Polemiker førte han en hvas Klinge, som han med sikker Haand borede ind i en Modstanders saarbare Steder. Skønt han ikke som Taler stod Maal med Enevold Sørensen, var hans lokale politiske Indflydelse mindst lige saa stor paa Grund af hans vidunderlige Organisationssevne. Han satte hele Egnens Organisation i System. Hans Løsen var: »Intet Sogn uden en Venstreforening«, og han naaede næsten at faa dette gjort til Virkelighed. Han

Fot. J. Ingemann

»Kolding Folkeblad«s nuværende Ejendom
Jernbanegade 35

holdt alle Egnens politiske Traade i sin Haand og havde vigtige politiske Tillidshverv. Derimod nægtede han, trods indtrængende Opfordringer, at lade sig vælge til Kolding Byraad, hvor Borgmesterpladsen stilledes ham i Udsigt. Han mente, at han som Redaktør var mere fri og uafhængig, naar han stod udenfor. Men selvfølgelig blev han, som den kloge Mand han var, ofte taget med paa Raad i kommunale Spørgsmaal.

Redaktør Thastum var i disse Aar en af den danske Presses evnerigeste og mest ansete Mænd. Han fik flere Gange Tilbud om Stillinger i større Virkekredse, f. Eks. i Odense og København, men Forhandlingerne strandede, til Dels paa Grund af en vis Skepsis hos ham selv. Hans Betydning for »Kolding Folkeblad« ses rent talmæssigt af, at Bladet i hans Tid voksede med 4000 Abonnenter, vel nok en Rekord i dansk Provinspresses Historie.

Han døde 12. Januar 1917, efter mere end et halvt Aars Sygeleje, kun 46 Aar gammel. Efter 1917 har »Kolding Folkeblad« til Stadighed haft to Redaktører. *Harald Schrøder* har i alle Aarene været Bladets litterære Redaktør. Politisk Redaktør fra 1917–1927 var *Chr. Nielsen*, hvis kyndige og kloge Artikler man altid læste med stor Interesse, efter hans Død i 1927 *N. E. Therkilsen*.

Redaktør Thastum
(1901–1917)

Redaktør Chr. Nielsen
(1917–1927)

6.

I Firserne og ind i Halvfemserne havde der været en intim Forbindelse mellem Venstre og det fremvoksende Arbejderparti i Kolding, en Forbindelse, der f. Eks. fik Udtryk i, at Mænd som *Enevold Sørensen* og *Busse* straks indmeldte sig i det i 1886 stiftede »Socialdemokratisk Forbund, Kolding Afdeling«, medens Typograf *Hvidtfeldt* og andre Arbejderledere stod i Venstres Organisationer. Ved Folketingsvalget 1887 udtalte *Berg* et bestemt Ønske om en socialdemokratisk talende Stiller, og Partiet udpegede hertil Arbejdsmand *Chr. Jensen*, som paa Valgtribunen vakte megen Munterhed ved at udtale, at det samlede Demokrati skulde »sla' Reaktionen saadan en over Snabelen, at den skulde trække Følehornene til sig og opgive sine Provisorielyster«. Forbindelsen mellem de to Partier løsnedes efter Byraadsvalget 1894, ved hvilket den moderate Fløj indenfor Venstre hindrede Valget af de paa en Fællesliste opstillede Socialdemokrater. *Enevold Sørensen* udmeldte sig derefter af »Socialdemokratisk Forbund«, og de Socialdemokrater, der stod i Venstreorganisationerne, forsvandt af disse. I 1900 fandt det afgørende Brud Sted, og de to Partier gik fra den Tid hvert sine egne Veje.

Det havde længe staaet Lederne klart, at Arbejderpartiet maatte have sit eget Blad. Det første Tilløb til et Arbejderblad i Kolding var det af *Heimann* i 1872 udgivne »Fremad«, et Ugeblad for Arbejderne i By og paa Land. Dette Ugeblad havde kun haft en kort Levetid. Først 25 Aar efter, 1. Oktober 1897, paabegyndtes »Socialdemokratisk Ugeblad for Kolding og Omegn« med 350 Abonnenter og med Typograf *L. V. Hansen* som Redaktør. Ved ihærdig Agitation og flot Udstyrelse klarede det sig saa godt, at Ugebladet fra Januar 1899 afløstes af Dagbladet »Kolding Socialdemokrat«, der blev trykt i »Vestjyllands Socialdemokrat«s Trykkeri i Esbjerg.

Det havde i en Aarrække været anset for en selvfølgelig Sag, at *Hvidtfeldt* skulde overtage Redaktionen af Byens socialdemokratiske Dagblad, naar det en Gang blev oprettet. *Hvidtfeldt* fortæller selv, at han paa et tidligt Tidspunkt havde forberedt sig til denne Opgave og samlet Stof sammen, blandt andet ved at opbevare alle Eksemplarer af den københavnske »Socialdemokrat«. Men ved en Flytning opdagedes det, at udenforstaaende havde krydset Tanken, idet *Musene* havde

holdt Bryllups- og Barselfest i Bladene. Da den endelige Beslutning om Redaktørstillingen skulde tages, trak *Hvidtfeldt* sig tilbage til Fordel for *L. V. Hansen*. *L. V. Hansen* var en tiltalende Personlighed, men ikke stærk. Arbejdet var for overvældende, han blev hurtigt kørt træt, maatte allerede i 1903 tage sin Afsked og døde samme Aar efter en Operation. Han blev begravet paa Kolding Kirkegaard under meget stor Deltagelse. Efter ham blev som Redaktør ansat *N. Andreasen*, Finansudvalgets nuværende Formand. Han ledede Bladet til 1905, i hvilket Aar han efterfulgtes af nuværende Folketingsmand *Knud Hansen*, der havde været Medarbejder siden 1897. *N. Andreasen* havde i sin korte Redaktionstid arbejdet Bladet godt frem og forøget Abonnenttallet. Han havde blandt andet rettet et voldsomt Angreb paa Byens daarlige Beværtninger og Alfonsuvsænet og ved sin Avis-kampagne i denne Sag opnaaet, at ogsaa Folk udenfor Arbejdernes Kres begyndte at lægge Mærke til og læse det socialdemokratiske Blad.

Efter 1905 har Folketingsmand *Knud Hansen* været Bladets Hovedredaktør. I Tiden 1. Oktober 1908 til 1910 var Folketingsmand *Peter Sabroe* Medredaktør. I 1910 flyttede *Sabroe* til København, hvor han blev Medarbejder ved »Socialdemokraten«. Han havde adskillige Vanskeligheder med dette Blads Redaktion og oprettede selv i 1910 Bladet »Sabroes Blad«, der fra 1913 fortsattes med »Lille Paul«. *Sabroe* var en usædvanlig frisk og oprindelig Agitatornatur, med et ægte Hjertelag for de smaa

Redaktør L. V. Hansen
(1897-1903)

i Samfundet, mest Børnene. Velkendt er hans Kamp mod Prygleriet i Skolerne og hans Agitation for en Forbedring af Landets Børnehjem. Der blev ofte rettet den Bebrejdelse imod ham, at han gik for vidt i sin Ihærdighed for at tale de umyndiges Sag, men selv hans ivrigste Modstandere kunde ikke frakende ham den Troens Iver, som skal til, naar det gælder at føre en stor Sag frem. Tog han undertiden fejl, opvejedes det mange Gange af hans rene Bevæggrunde, hans Idealisme og hans Kampiver, og Resultatet blev en lang Række uegennyttigt og opofrende tilkæmpede Sejre.

Sabroe var større som Agitator end som Politiker. De flammende Ord, der flød fra hans Læber, kunde vække baade Begejstring, Harme og Rørelse. Han var paa sit særlige Omraade en Folketribun, der beherskede sin Tilhørerkres, stundom selv ubehersket, en Stormflod, der rev alt og alle med sig. Indenfor sit Parti var hans Indflydelse begrænset, udadtil betød han en hel Verden. En tragisk Skæbne ramte ham. Lørdag den 26. Juni 1913 omkom han ved Jernbaneulykken ved Bramminge, paa Rejse til Varde, hvor han skulde tale over Emnet »Barnet, som blev mit, og Dommen jeg fik«. Han blev revet bort fra sin Livsgerning i sin bedste Manddomsalder, fuld af Energi og Iver for at fortsætte sin Kamp for de lidende og forurettede. 50,000 Mennesker samlede ved hans Begravelse for at vise ham den sidste Ære.

Da »Kolding Socialdemokrat« fra 1920 fik Filialer i de sønderjydske Byer, blev Journalist *Søren M. Jensen* ansat som Redaktionssekretær, senere som Medredaktør. Bladet, som fra 1908 blev trykt i »Højskolebladet«s Trykkeri, har i Aar faaet indrettet nye Lokaler og eget Trykkeri i Søndergade Nr. 3.

7.

Den yngste af de fire overlevende Søkende er »Venstrebladet for det sydlige Jylland«, stiftet efter Bruddet i Venstre 1905, omtrent samtidig med de

»Kolding Social-Demokrat«s Bygning Søndergade 3

Redaktør Peter Sabroe
(1908-1910)

andre radikale Provsblade. Det udkom fra Januar 1906, i de første Aar fra Vejen, fra 1. Januar 1908 fra Kolding. Dets første Redaktør var nuværende Folketingsmand *Holger Kristiansen*. Da denne 1908 gik over til

en anden Stilling, overtog cand. theol. *Oscar Geismar Ledelsen*. Hans frodigt inspirerede Pen, der behandlede baade politiske, litterære og folkelige Emner, gav Bladet voksende Anseelse, men da det almindelige bladlige Arbejde ikke i Længden tilfredsstillede ham, opgav han allerede 1. Juni 1909 sin Stilling for at overtage et Præstekald paa Lolland. Han er nu Valgmenighedspræst i Kerteminde og litterær Medarbejder ved »Fyns Venstreblad«. Efter Geismar ledes Kolding Venstreblad i hurtig Rækkefølge af *Chr. Krum*, *Johannes Madsen* og *Niels Jacobsen*, nu Byraadssekretær i Kolding, til i 1913 den Mand overtog Redaktionen, hvis Virksomhed stærkest prægede Bladet, *Frederik Georg Johannes Aubeck*.

Frederik Aubeck, født i 1864, oprindelig uddannet til Handelen, var i 1888-1896 Detailhandler i København. Han kom her som Medarbejder ved »Handels-Avisen« ind paa bladlig Virksomhed, blev derefter Forretningsfører og Redaktør af Erhvervsbladet »Tiden«. Det journalistiske Arbejde optog efterhaanden hans Interesse, saa at han i 1898 opgav sin Forretning for at ofre sig helt for Politiken. I Aarene 1898-1911 indlod han sig to Gange paa det Vovestykke at købe konservative Blade for at omdanne dem til radikale Venstreblade, først i Hobro, 1911 i Assens. Forsøget i Assens mislykkedes, og i 1913 overtog han Redaktionen af »Venstrebladet for det sydlige Jylland«.

»Venstrebladet« var i 1913 endnu forholdsvis svagt indarbejdet. Ved sin energiske Virksomhed som Skribent og Agitator lykkedes det hurtigt Aubeck at skabe større Opmærksomhed og videre Udbredelse for sit Blad. Han havde mange økonomiske Vanskeligheder at overvinde, men besjælet af en lykkelig Optimisme gav Aubeck aldrig op, saa at

han efterhaanden naaede at udvide Bladets økonomiske Grundlag. Det havde i en Aarrække haft delvis trykkerimæssig Fællesskab med »Middelfart Venstreblad«, i Aubecks Tid blev det selvstændigt, gik som det første Blad i Kolding over til det ny Format og fik indrettet nye Lokaler og Trykkeri i sin egen Ejendom i Munkegade.

Baade som Redaktør og som Taler virkede Aubeck i Aarene 1913–1927 med Energi og Dygtighed for sine politiske Idealer. Han var en begavet Mand, retlinet og uegennyttig, en rank og ukuelig Natur, ved Siden deraf en elskværdig Personlighed. Han elskede sit Parti højt. Han gav det alt, hvad han evnede. Han gav uden at tænke paa egen Fordel. Den største Del af hans Liv gled hen i Kamp. Han var en dygtig Journalist og en slagfærdig Taler. Han kunde være hvas i Ord og Skrift, men han var altid ridderlig i sin Optræden. Fra første Færd indtog han sin Plads paa det radikale Venstres radikale Fløj, og paa denne Plads blev han trofast til sin Død. Uden Hensyn til, hvad der lønnede sig, stod han stedse stejlt og urokkeligt fast paa sine Meninger. Hans personlige Opfattelse og selvstændige Holdning gjorde ham ofte til en for Partiledelsen noget besværlig Partifælle, som Modstanderne kunde citere mod Partiets officielle Politik. Sin Uenighed med Partiet angaaende Landstingets Stilling i Grundloven af 1915 fremsatte han ved Landsmødet samme Aar i en saa skarp Form, at Lederne blev for-tørnede, og at han selv udeblev fra Festmiddagen, ved hvilken der blev sagt alt andet end blide Ord om ham.

Det staar vel i Forbindelse med Aubecks stejle Selvstændighed, at han, trods sine betydelige Evner, saa sent kom ind i Rigsdagspolitikernes Rækker, og aldrig blev mere end en Mand i Geleddet. Og det var

noget af en Skæbnens Ironi, at han, der af ærlig Overbevisning ønskede Landstinget afskaffet, fik Sæde i dette Ting, og ikke i Folketinget. Men Landstingsværdigheden ændrede ikke hans principielle Grundsyn med Hensyn til denne Institutions Skadelighed. Han var en ideel Skikkelse i dansk Politik, en Kampens Mand uden Plet paa sit Skjold, og ærefulde Mindeord udtaltes af alle, baade Venner og Modstandere, ved hans Død i 1927.

Da Aubeck i 1924 blev Landstingsmand, ansattes Redaktionssekretær S. M. Sørensen fra Middelfart som Medredaktør og fortsatte fra 1927 som Ene-redaktør.

8.

Som *upolitisk Ugeblad* indtager »Højskolebladet« en Særstilling indenfor Koldings Presse. Det oprettedes i 1876 af Konrad Jørgensen, Elev af Christen Kold, en Tid Lærer paa Askov Højskole, midlertidig Redaktør af »Kolding Folkeblad« 1874–75. Det første Nummer af »Højskolebladet«, et lille Kvarterblad paa otte tospaltede Sider, udkom 7. April 1876, trykt i »Kolding Folkeblad«s Trykkeri. Bladet fik hurtigt mange Abon- nenter, og voksede sig større og større, saa at det fra 1879 fik eget Trykkeri.

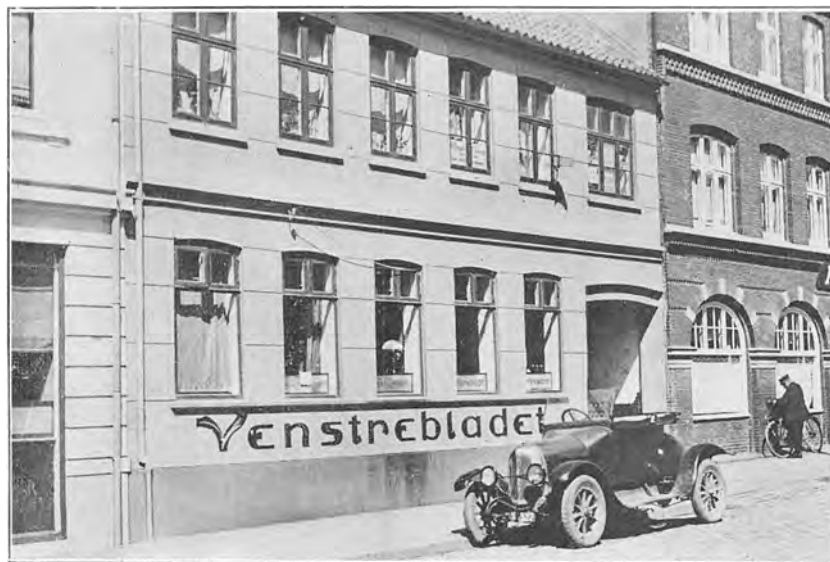
I første Nummer gør Konrad Jørgensen Rede for Bladets Program. Bladets Opgave skal være at støtte den Gerning i Oplivelsens og Oplysningens Tjeneste, som navnlig Folkehøjskolerne har gjort sig til Værksteder for. Bladet vil særligt have Bud til den Ungdom, der gennem Højskolerne har faaet Sans for et ædelt og aandeligt løftet Menneskeliv. Det skal for denne Ungdom være en Slags Fortsættelsesskole, hvor den levende Forbindelse med Højskolen og dens Gerning kan bevares. For den ældre Slægt, som ikke har haft Lejlighed til at faa Del i de Goder, som Højskolen yder, skal Bladet være en »lille Højskole«, i hvilken

de blandt andet vil kunne hente Lyst og Mod til at bringe de Ofre, som behøves, for at de unge, der staar dem nær, kan faa Del og fuldt Udbytte af den egentlige Højskoles Gerning. Der peges i denne Forberedelse, der sker enten i Hjemmets Skole eller i den fri Børneskole. Og som en sidste Opgave nævner Konrad Jørgensen

da Bladets Værd for Arbejderne i den fri Folkeskoles Tjeneste. For dem skal Bladet være som et Vennebrev, der vil meddele gode Efterretninger fra Arbejdere i den samme Sags Tjeneste i det øvrige Land, saa at den enkelte kan styrkes, naar han føler, at hans egen lille Gerning flyder sammen »med hundrede andres til en fælles Oplysningsflod, der, med Hjælp fra det høje, til sidst vil vokse sig stor nok til at frugtbargøre hele Folkemarken«.

Redaktør Fr. Aubeck (1913–1927)

Venstrebladets Ejendom. Munkegade 3

gensen da Bladets Værd for Arbejderne i den fri Folkeskoles Tjeneste. For dem skal Bladet være som et Vennebrev, der vil meddele gode Efterretninger fra Arbejdere i den samme Sags Tjeneste i det øvrige Land, saa at den enkelte kan styrkes, naar han føler, at hans egen lille Gerning flyder sammen »med hundrede andres til en fælles Oplysningsflod, der, med Hjælp fra det høje, til sidst vil vokse sig stor nok til at frugtbargøre hele Folkemarken«.

Fra Højskolebladet 1900. Redaktionen flyttet ud i Haven. I Midten Karl Jørgensen (1893–1902)

Da »Højskolebladet« oprettedes, var der tre andre meget udbredte Blade af grundtvigsk Retning: »Dansk Kirketidende«, »Dansk Folketidende« og »Budstikken.« I en Mindeartikel 1926 gør »Højskolebladet«s nuværende Redaktør, *Helge Skovmand*, opmærksom paa adskillige Forhold, som bevirkede, at »Højskolebladet« fik sit eget Præg, og man kan vel tilføje, derigennem større Levedygtighed. For det første fik Bladet sit Særpræg ved sine udførlige historiske Artikler, der gjorde det til en »fortsat Højskole«. Her var det især først *Ludvig Schrøder*, senere ogsaa *H. Rosendal* og *Holger Begtrup*, som blev toneangivende. Efterhaanden meldte sig den Opgave at yde Vejledning i Litteraturen som nærliggende netop for Højskolens Blad. Ogsaa her blev det en »fortsat Højskole«, især efter at *Karl Jørgensen* havde faaet *Sigurd Müller* knyttet til Bladet. Men sit egentlige Gennembrud havde »Højskolebladet« dog, da *V. Brücker* forfærdede sin Samtid ved at skrive, at vi skulde have lært af Grundtvig ikke at lade os »hovmesterere af Bibelen«. Det var en Brand, der var kastet ud, og snart laa Højskolebladets Spalter som i en Ildregn. I den Tid voksede dets Udbredelse betydeligt.

Redaktør Konrad Jørgensen

Først i Firserne blev den unge Karl Jørgensen (Søn af Konrad Jørgensens Broder, *Severin Jørgensen*, den kendte Fører i Brugsforeningsbevægelsen) knyttet til Bladet. Og da Konrad Jørgensen blev stærkt optaget af sit Trykkeri og forskelligartet Virksomhed i Oplysningsarbejdets Tjeneste (f. Eks. Foreningen »Dansk Højskoleforening«, »Sønderjydsk Skoleforening« og m. a.) og desuden i Aarene 1886–1894 var Landstingsmand, gled Bladets Ledelse efterhaanden over til Karl Jørgensen. Efter hans tidlige Død i 1902 blev Helge Skovmand først Medarbejder og nogle Aar efter Redaktør af Bladet. Blandt Bladets mange Medarbejdere og Bidragydere kan foruden de ovenfor omtalte nævnes *Thomas Bredsdorff*, *Johannes Fog-Petersen*, *Anders Vedel*, *Carl Koch*, Dr. phil. *Marius Kristensen*, Malerinden *Elise Konstantin-Hansen*, *Jens Nørregaard*, *Falkenstjerne* og *Morten Pontoppidan*.

Georg Bruun.

Kilder: Artikler i de seks Blade og skriftlige Meddelelser. Dansk biografisk Haandleksikon. *I. A. Jørgensen:* Den danske Dagspresse 1901. Dansk Provinspresse 1900–1925. *Max Kjær Hansen:* Den danske Presse. *P. Eliassen:* Kolding. *P. Hvidtfeldt:* Tyve Aars Organisationsarbejde i Kolding, 1902.

Musiklivet i Kolding.

DER er egentlig ikke meget at rose af. Musikinteressen har nemlig altid været saa underlig ustabil her i vor kære By. Til Tider kan den vaagne og give sig Udslag i smukke, musikalske Resultater, men desværre varer det sjældent længe før den atter stagnerer og bliver til Ligegyldighed. Hvor ofte har jeg ikke, naar en fremmed Kunstner vovede at gentage sit Besøg, mødt den Bemærkning: »Nej, det skal vi ikke hen til, ham har vi jo hørt én Gang«.

Naar jeg nu i de følgende Linier ganske kort skal omtale de vigtigste Foreteelser indenfor Musiklivet i den sidste Menneskealder, maa jeg først nævne

»Musikforeningen af 1880« som den Institution, der gennem et halvt Aarhundrede har forstaaet at hævde sin Stilling. Det har aldrig været nogen stor Forening, men alligevel har den udrettet et paaskønnelsesværdigt Arbejde paa Kammermusikens Omraade, og mange fremragende Kunstnere, baade inden- og udenlandske, har gennem Aarene været dens Gæster. Det var dog først omkring Aarhundred-

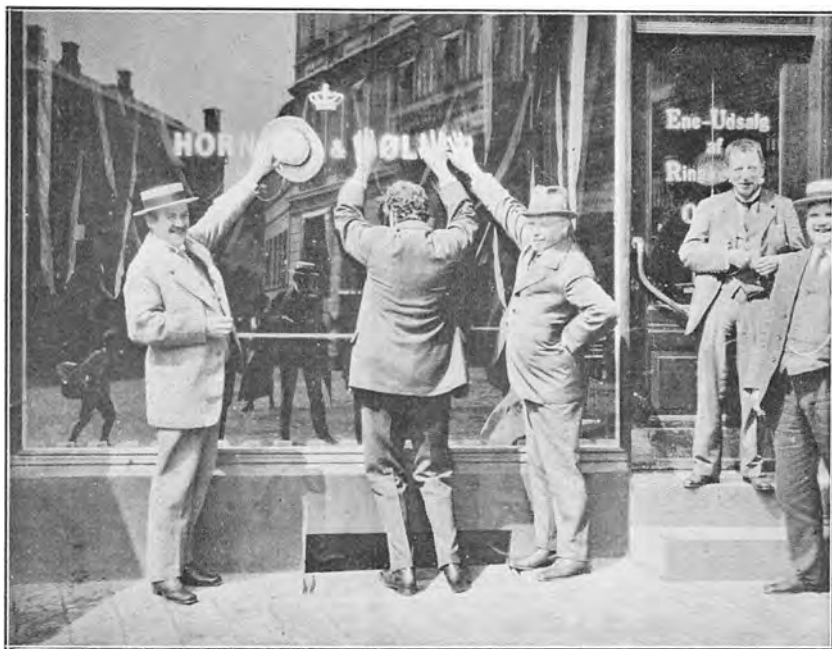
siftet, at Foreningen gik over til kunstnerisk Assistance. Fra Begyndelsen var den baseret paa Amatøroptræden, og det kan maaske mere Læseren at høre lidt om de idylliske Former, hvorunder Musiklivet dengang udfoldede sig.

Den ny Latinskole havde i 1880 kaldt nogle unge, stemmebavede Lærere til Byen, Kandidaterne *Klein, Jessen og Wivel*. Disse i Forening med Kordegn *Anton Schmidt*, der var en udmærket Violin-spiller, og den unge, begavede Pianistinde *Magda Brosbøll*, senere Fru Wandall, skyldes det vistnok, at Musikforeningen blev stiftet. Sammenkomsterne fandt Sted paa Svenssons Hotel i den lille Sal mod Østergade, hvor et gammelt taffelformet Klaver var til Raadighed. Der var Borde i Salen, hvorom Damerne sad med deres Haandarbejde og lyttede til, mens de aktive Medlemmer musicerede. Hvad Herrerne bestilte, erindrer jeg ikke. De har formodentlig kedet sig, naar da ikke de optrædende, for det meste ufrivilligt, gav Anledning til Morskab. Som Illustration hertil skal jeg fortælle en af Kordegn Schmidts Historier: Der blev spillet en Stryge-

kvartet, hvori den gamle Provst *Mørch* fra Bjært deltog med Liv og Sjæl som Bratschist. Han havde kun den slemme Vane at tælle højt, naar han havde Pause. Man var uden større Uheld kommet til Ende med Kvartetten, og glædestraalende gik Provsten ned i Salen for at indkassere en fortjent Kompliment hos Provstinden, der var mellem Tilhørerne. Men han blev desværre modtaget med de lidt afsvalende Ord: »Hør, Mørch, Du maa virkelig vænne dig af med at tælle højt, for da Du før talte 1, 2, 3, 4, var der en Herre her bag ved, der ganske højt fortsatte med 5, 6, 7, 8«.

I 1907 tilførtes der Musiklivet nye og friske Impulser, da Musikdirektør *Lomholt* kom til Byen.

Vi fik et stort, udmærket besat Orkester, der med Rette regnedes for et af de bedste i Provinsen. Som den fremragende Dirigent-Begavelse, Musikdirektør *Lomholt* er, og – maa jeg tilføje – som den Optimist, han altid har været, fremførte han i de kommende Aar en Række af de betydeligste klassiske og moderne Orkesterværker, som vi aldrig havde drømt om at faa at høre herhjemme, ofte for en Besætning paa

Fra venstre til højre Direktør Nørgaard, Aarhus, kgl. Kapelmester Georg Høeberg, Grosserer Jul. Rasmussen, Formand for Dansk Korforening, Musikhandler Marcus og Instrumentmager Chr. P. Hansen.

indtil et halvt Hundrede Mand og med fremragende Solistassistance. Disse Koncerter indbragte Dirigenten Ære og Hyldest i rigt Maal, men heller ikke mere. Og saa kom Krigen og dens endnu værre Efterfølger, Jazz-Musikken, og satte et foreløbigt Punktum for den gode Orkestermusik. Musikdirektøren var ogsaa Fader til Kolding Symfoni-Orkester, et talstærkt Ensemble, hvori Strygerne hovedsagelig bestod af Amatører. Det døde af Børnesygdomme, uden dog at efterlade noget særlig dybtfølt Savn.

En betydelig større Rolle kom Sangkoret »Capella« til at spille i Byens musikalske Liv. Stiftet i 1910 paa Initiativ af Arkitekt *Robert V. Schmidt*, med Musikdirektør *Lomholt* som den fødte Dirigent og Købmand *Holger Kelstrup* som den energiske Formand, udviklede det sig hurtigt til et fortræffeligt blandet Kor, der i de paafølgende Aar satte sig store Opgaver og løste dem paa en værdig Maade. Man mindes endnu bl. a. Opførelsen af »Elverskud«, »Tornerose« og »Korsfarerne« som Udtryk for et tilsyneladende stærkt og vaagent Musikliv. Desværre holdt Interessen sig kun i nogle Aar. Fra 1917 gik

Musikdirektør P. M. Lomholt

Købmand Holger Kelstrup

Lærer Math. Christensen

det ned af Bakke. »Capella« bestod vel endnu, men førte kun en Skintilværelse, ebbede ud i Kolding-Kvartetten og forsvandt. Af større Musikbegivenheder maa her nævnes den Sangfest, som Jyder og Fynboer afholdt i 1902, og hvor Koncerten i Slotsruinen havde samlet 4-5000 Tilhørere. Det var ved denne Lejlighed, at Overdirigenten, Professor *Nutzhorn*, blev budt velkommen paa en højst original Maade, hvorom *Axel Breidahl* har fortalt i sine Tæppehistorier. Ved Festen stiftedes »*Dansk Folkekor*«, en landsomspændende Sammenslutning, der her i Byen repræsenteres af Sangkoret »*Odeon*«. Gennem en Aarrække har dette Kor under Ledelse af Lærer *Math. Christensen* dyrket de mindre Former for blandet Kor med et anerkendelsesværdigt Udbytte. Størst og uforglemmeligt staar dog i Erindringen »*Dansk Korforening*« og »*Danske Musikers Landsforbund*«s Fest i Kolding og paa Skamling i 1919. At det lykkedes at gennemføre dette mægtige Stævne, der talte 1200 Sangere og 100 Musikere, skyldtes først og fremmest Købmand Kelstrup som Medlem af »*Dansk Korforening*«s Bestyrelse. Paa Skamlingsbanken var samlet over 12000 Tilhørere, da Kapelmester *Høeberg* hævdede sin Taktstok over den store Sangerskare. At Humøret under disse Dages festlige Samvær stod højt hos alle de fremmede Sangere og Musikere, viser hosstaaende Billede, hvor Kapelmester *Høeberg*, assisteret af to Bestyrelsesmedlemmer i Dansk Korforening, foretager en for disse

Dage meget passende Ændring i Hornung & Møllers Skilt. Endelig bør det ikke glemmes, at en lille Kreds af virkelig musikinteresserede Borgere, ved deres aldrig svigtende Offervillighed, har muliggjort betydningsfulde Koncerter, som Kolding ellers havde maattet renoncere paa.

Det er deres Fortjeneste, at vi har hørt Berlins filharmoniske Orkester, Thomaner-Koret, Smetanakoret og adskillige andre Ensembler af den højeste musikalske Rang.

Fremtidsudsigten for Musiklivet tegner i Øjeblikket ganske lyst. I Organist *Eriksen* ved Kristkirken har Byen faaet en fin og aandfuld Fortolker af den klassiske Kirkemusik. Hans Kor kan allerede opvise saa smukke Bedrifter som Opførelsen af Haydns »*Skabelsen*« og Bachs

»*Weinachtsoratorium*«. Gid det maa kunne fortsætte, som det har begyndt. Og endelig har Musikdirektør Lomholt stiftet *Kolding Mandkor*, der tegner godt. Paa Musikdirektørens Foranledning har en ung Digter og en ung Komponist, der begge har Tilknytning til Kolding, for nylig fuldendt et stort Korværk, »*Koldinghus*«, som Mandkoret skal føre frem. Lad os haabe, at det maa lykkes Musikdirektør Lomholt at genopbygge Koldinghus musikalsk set, til Glæde for alle musikinteresserede og til Gavn for Musiklivet i Kolding.

Den første Strygekvartet. Fra venstre til højre Kordegn Schmidt, Johs. Nørvang, senere kejserlig russisk Kammermusikus, Broder Nissen Skov, Seest, og forh. Politibetjent Carl Skov, Vonsild.

Organist Erik Eriksen

Hannibal Marcus.

Gartneriet i Kolding

DEN Gren af Gartneriet, der udadtil præger Kolding, og som især har medvirket til at gøre Byens Navn kendt saavel i Danmark som i andre Lande, for ikke at sige

Verdensdele, er de forholdsvis mange Planteskoler, her findes, og den lykkelige Evne, disses Ejere har haft til at se bort fra smaalige personlige Fordele og ved et gennemført Samarbejde frembringe Varer, der i Mængde og Kvalitet er i Stand til at hævde sig overfor den ikke altid milde Konkurrence fra Udlandets Overproduktion.

Naar Gartneriet i Kolding skal omtales i denne Bog, vil det derfor være naturligt at nævne disse Planteskoler først og tillige noget mere udførligt, end de øvrige af Gartneriets Afskygninger.

En kort Oversigt over Fagets saavel som Planteskolegartneriets Historie vil maa-ske her være paa sin Plads.

Den, der beskæftiger sig med Undersøgelser af Gartneriets Historie i Danmark, vil snart bemærke, at det først er i den nyere Tid, at Faget har faaet Betydning som praktisk Erhverv. De gamle Skrifter fortæller om den udstrakte Havedyrkning, der fandt Sted ved Klostrene i den katolske Tid, men egentlige Gartnere finder vi først i større Udstrækning efter Reformationen, da Klosterhaverne gik over paa andre Hænder, og da den nyere Tid medførte en stigende Interesse for Havekunsten, der satte Spor i de mange pragtfulde Herregaardsanlæg, hvoraf der endnu findes Levninger. De ældste kendte Fagfolk var da ogsaa mest Udlændinge, fremragende Dygtigheder, der indkaldtes for at udføre disse Anlæg, og som i mange Tilfælde fandt deres Livsgerning i

Danmark som Ledere af de Haver, de havde fuldført, og de første Planteskoler (Bomskoler) anlagdes ogsaa ved disse Haver, først for i nogen Grad at undgaa den besværlige Transport af Planter fra

Udlandet, senere, da Interes-sen for Havedyrkning blev mere udbredt, for at frembringe de store Partier af Buske og Træplanter, der i et længere Tidsrum i stort Tal blev udleveret gratis til Jordbrugerne under de forskellige Godser.

Den første Erhvervsplanteskole i Danmark menes at være den Planteskole, der i 1695 blev anlagt ved Sønderborg Slot af Gartner *Vothman*, og var i Familiens Eje indtil 1885, da den nedlagdes.

Først ind i Nutiden hører vi om Planteskoler i Kolding, og endnu omkring 1830 skriver *Dalgas* i sin Indberetning til Landhusholdningsselskabet, at Vejle Amt i høj Grad mangler Planteskoler, da her

slet ingen findes, siden Planteskolen ved Hveissel Præstegaard var nedlagt, og i 1868 skrev senere

Kirkegaardsgartner *A. C. F. Nyegaard* Kolding, en Afhandling om Havevæsenet i og omkring Kolding, hvori han siger, at »Planteskoler fandtes endnu ikke i Byen eller dens Nærhed, dog blev der af enkelte af Gartnerne tiltrukket nogle faa Frugttræer, som imidlertid var mindre vel behandlede«.

Faa Aar efter, i 1875, begyndte da-værende Lærer *Ejler* en Planteskole

paa sin Ejendom ved Slotssøen og drev den i nogle Aar med Gartner *Jensen* som Bestyrer, derefter overtoges den i 1880 af Gartner *Johs. Rafn*, senere kendt som Indehaver af Skovfrøkontoret i København. Hr. Rafn begyndte under meget uheldige og vanskelige Forhold, da Oldenborrerne netop i disse

Dam i Th. Olsens gamle Planteskole paa Slotsgrunden

Stauderabat samme Sted

Aar optraadte meget ondartet og i to Perioder fuldstændig ødelagde Planteskolens Frøplanter. Han forlod derfor snart Kolding og startede den ovenfor nævnte Virksomhed i København, og i Aaret 1886 kom saa nulevende Gartner *Th. Olsen* til Kolding

som Rafns Efterfølger, og i Løbet af forholdsvis faa Aar lykkedes det for ham at faa »Kolding Planteskole« oparbejdet til en kendt og anset Virksomhed, der allerede før Aarhundredskiftet blev fremhævet i Fagbøgerne som en af de bedst ledede Planteskoler i Danmark. Da Kolding naturligvis kun kunde aftage Mindsteparten af de færdige Varer, maatte *Th. Olsen* snart søge

andre Afsætningssteder, og derved blev saa Grunden lagt til den omfattende Eksport til Udlandet, som var og i mange Aar vedblev at være af stor Betydning for disse Virksomheder, indtil vore nordlige Nabolande omgærdede sig med en saa kraftig Toldmur, at det praktisk talt virkede som et Indførselsforbud, et Forhold, som dog nu er ved at ændre sig til det bedre. Her kan indskydes, at selv om de danske Planteskoler har deres naturlige Marked mod Nord, er der dog ogsaa undertiden foregaaet en ikke ubetydelig Eksport til andre Lande, ja, selv til andre Verdensdele.

Efterhaanden blev Forholdene for smaa og Planteskolen udvidedes med lejede Arealer, for senere at flyttes til sin nuværende Plads paa Vejlevej. En stor Stab af unge Gartnere fik i Aarenes Løb en Del af deres Uddannelse i den gamle Planteskole; de

fleste spredtes igen ud over Landet, men en lille Flok blev efterhaanden tilbage i Kolding og oparbejdede, i enigt Samarbejde med deres gamle Chef, de Forretninger, der er kendt ud over Landets Grænser. Det samlede Areal er vel ikke særlig imponerende, vi har her i Danmark Planteskoler, der dækker over det dobbelte af de samlede Arealer i Kolding, Kulturerne er ogsaa nogenlunde de samme som andre Steder, men Jorden er her i langt højere Grad udnyttet til Plantekultur, og det før omtalte stærke Samarbejde har bevirket, at

de Kolding Planteskoler altid har været leveringsdygtige.

Nu er alle Planteskolerne samlede ved Vejlevej, undtagen *Aksel Olsens*, der har fundet sin Plads ved Agtrupvej og 1918 har faaet Navnet »Brændkjærhøj«*).

Naar man følger Vejlevej, træffer man ovenfor »De Gamles Hjem« den første Planteskole, anlagt i Aaret 1895 af den nuværende Ejer, *J. Pallesen*. Hr. Pallesen er en af de første Elever, der er udgaaet fra *Th. Olsens* Gartneri, var senere Medhjælper samme Sted og rejste nogle Aar i Udlandet for at studere Forholdene der, før han begyndte sin egen Virksomhed.

Højere oppe, paa modsat Side af Vejlevej, finder vi Kolding Planteskole, der blev flyttet hertil, da Forholdene blev for smaa paa Ejlersvej. Den ejes nu af den næst yngste af *Th. Olsens* Sønner, *Frede Olsen*.

Nabo mod Nord er *Nyegaards* Planteskole, anlagt 1907 af en af *Th. Olsens* gamle Elever, *Anton Nyegaard*, der døde allerede 1922. Forretningen fortsættes dog uforandret i det gamle Navn, men for os, der har kendt og agtet *Nyegaard*, har hans tidlige Død været et Tab, som vanskeligt glemmes.

Derefter kommer *Karl G. Hansens* Planteskole, anlagt 1910. Hr. Hansen har været Elev i *Pallesens* Planteskole og tilige hos den Gartner, hvor *Th. Olsen* fik sin første Uddannelse i Faget, og hører saaledes med til Familiekæden.

Overfor *Karl G. Hansens*, med Indgang fra *Gøhlmannsvej*, ligger *Marius Christensens*

Planteskole, anlagt 1908 af Gartner *M. Christensen*, der i 1895 kom til *Pallesen* som dennes første Elev.

Ved *Munkenborg* fandtes indtil for faa Aar siden en Planteskole, anlagt omtrent samtidig med *Pallesens*, af Gartner *S. Søndergaard*, der var oparbejdet til en kendt Virksomhed. Da Ejeren døde temmelig ung, søgte en Søn at føre Virksomheden videre, men allerede det følgende Aar blev han dræbt ved en Motorulykke under en Forretningsrejse, hvorefter Planteskolen blev nedlagt.

For at fuldstændiggøre Billedet tilføjes, at der

Espalier-Frugttræer i Pallesens Planteskole

3-aarige, halvstammede Æbletræer i Kolding Planteskole

* Senere har et Haveselskab taget det samme Navn, hvilket ofte giver Anledning til Fejltagelser.

Blomstrende Æbletræ i Frugtplantagen ved Karl G. Hansens Planteskole

længere ude paa Vejlevej, udenfor Kolding By, findes endnu en Planteskole, anlagt og ledet af Gartner *Braae*.

Til Slut skal nævnes *Aksel Olsens* Planteskole »Brændkjærhøj«, anlagt i Aaret 1917 af *Aksel Olsen*, en Søn af *Th. Olsen*.

Da Kulturerne i Planteskolerne er omtrent ens, vil disse blive omtalt samlet.

Allétræer, Frugttræer og Buske, Roser, Sirbuske og Hegnsplanter dyrkes især, stedsegrønne Planter kun i mindre Udstrækning, Forstplanter ogsaa i mindre Partier. Af Specialkulturer kan nævnes, at Kolding Planteskole i ret stor Udstrækning dyrker Juleroser (*Helleborus niger*) til Drivhuskultur, og at *Karl G. Hansen* efterhaanden udlægger de til Frugttræer benyttede Arealer til Frugtplantage, en Følge af, at Jorden kun en Gang i et endnu ukendt Tidsrum kan frembringe gode Frugttræer.

En Særstilling indtager *Aksel Olsens* Planteskole. Hovedkulturen er her Stauder og sjældnere Sirplanter. Som faglig Forfatter og som Plante-kender er *Hr. Olsen* kendt og anset udover Landets Grænser.

Planteskolekulturen er i høj Grad en international Virksomhed; de forskellige Landes botaniske Haver saavel som de større Planteskoler staaer bestandig i levende Forbindelse med hinanden for at holde Orden paa Plante-navnene og vurdere og klassificere de fremkomne Nyheder, og Grundlaget for dette Sammenhold er de, for udenforstaaende saa rædselsfulde, latinske Plante-navne, der imidlertid fastsættes efter botaniske Regler og i høj Grad letter Samarbejdet mellem de forskellige Lande. Det kan maaske virke overraskende, at man undertiden finder Planter nævnt under et tilsyneladende nyt Navn, hvilket desuagtet er et yderligere Bevis paa den Omhyggelighed, hvormed man søger at rette tidligere Fejl og bringe Betegnelserne

i nær Overensstemmelse med de nyeste botaniske Forskninger.

Som forhen nævnt lever Stifteren af »Kolding Planteskole«, Gartner *Th. Olsen*, endnu her i Kolding, og naar han nu, i sit Livs Aftenstund, kan glæde sig over de opblomstrende Virksomheder, han har været med til at skabe, tør man, uden at gaa nogen for nær, fremhæve, at uden *Hr. Olsens* Evne til at samarbejde med sine tidligere Medhjælpere, var de nuværende Resultater ikke naaet.

Blomster- og Frugtdriverierne er de fleste Steder i større eller mindre Grad forenede i samme Virksomhed og maa derfor nævnes under et. Sommerkultur af Tomater og Agurker i Husene, derefter *Chrysanthemum* og til Slut andre Blomster eller drevne Grøntsager, er en almindelig Driftsplan ved Drivhuskulturerne.

Dyrkning af grovere Køkkenurter paa Friland hører hjemme under Havebruget og er af mindre Betydning for de faglærte Gartnere.

Driverierne er smukt repræsenterede i Kolding, men da disse især er anlagt paa at forsyne det hjemlige Marked, er de forskellige Gartnere mere personligt prægede end Planteskolerne. For Fagmanden er det et interessant Studium gennem Drivhusenes Konstruktion at følge Fagets Udvikling fra Slutningen af forrige Aarhundrede, hvor Salget endnu foregik fra Gartneriet, som derfor maatte være forsynet med alle mulige Planter, dyrkede i smaa lave Huse, og til Nutidens Glaspaladser, hvor faa Sorter i stort Antal dyrkes til Forsyning af de mange smukke Forretninger i denne Branche, der nu findes i Kolding.

Af Gartnerierne kan nævnes det idyllisk beliggende »Aalykke«, nu det ældste i Byen, startet 1897 af nuværende Ejer *A. S. Pedersen*. De mange Diplomer, der i Tidens Løb er tilkendt Gartneriet, og den velovervejede Plan, hvorefter Anlægget er udført, kendetegner Ejeren som den dygtige Fagmand, han er.

Opbinding af Allétræer (Nyeegaards Planteskole)

M. Christensens Planteskole

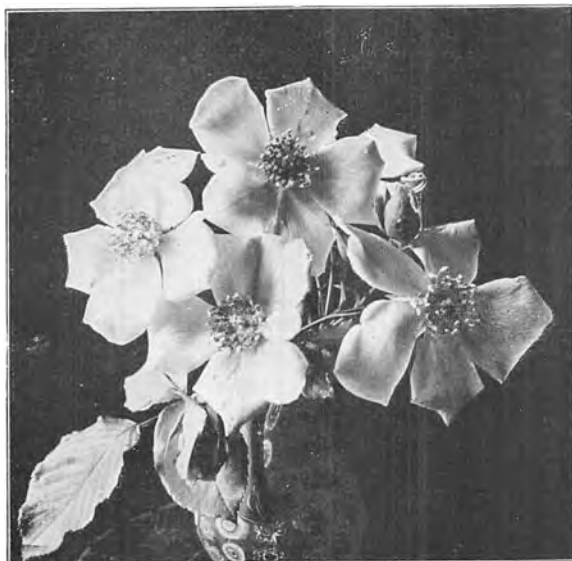
Gennem de sidste 25 Aar har Hr. Pedersen desuden været et skattet Medlem af »Alm. dansk Gartnerforening«s Hovedbestyrelse og som saadan udført et stort, uegennyttigt Arbejde for sin Hjertesag, en forbedret Uddannelse af de unge Gartnere, et Arbejde, der for et Par Aar siden blev officielt paaskønnet ved en fortjent Udnævnelse til Ridder.

Blandt de lidt ældre Forretninger kan nævnes *Ollo Larsen*, Gøhlmansvej, et anset Blomstergartneri, og Gartneriet »Nordhøj« paa Vejlevej, ved Gartner *Christensen*, der er et udpræget Køkengartneri. *H. Pedersen*, Spølrundevej, samt *Bredskov* og *Carl Pedersen*, Dyrehavevej, er Virksomheder, der er oparbejdet i de senere Aar.

Ved Siden af *Carl Pedersen* finder vi et af de ældste Gartnerier tilhørende Gartner *C. Thrane*, tidligere Herregaardsgartner paa Benzon i Nørrejylland, hvor han en Tid efterfulgte sin Fader, der i ca. 40 Aar havde været Gartner paa Gaarden, og efterfulgtes af ovennævnte *O. Larsen*, Gøhlmansvej. Hr. *Thrane*, der kom til Kolding 1896 og begyndte sin Virksomhed i Hospitalshaven, for i 1908 at flytte til den nuværende Plads paa Dyrehavevej, har nu egen Butik i Losbygade, og Gartneriet er en kendt og anset Virksomhed.

Iversens Gartneri paa Frydsvej er betydelig yngre, medens *Carl Levison*, Fredericiavej, er et af de ældste. Hr. *Levison* overtog i 1892 et ældre Gartneri i Zahns Toft, og drev dette indtil 1903, da han købte sin nuværende Ejendom ved Fredericiavej, der da henlaa som ukultiverede Engdrag. I Aarenes Løb har Hr. *Levison* hjemført adskillige Præmier for sine Udstillingsplanter. Som en lille Specialitet for dette Gartneri kan nævnes dets Kaktussamling. Varerne afsættes for en stor Del i egen Butik i Jernbanegade.

Paa gamle Kongevej fin-

Irske Roser

Efteraars-Anemoner

Caprifolier

des *S. Rasmussens* Blomstergartneri, hvorfra der har været drevet en kendt Forretning med Forsendelse af Stiklinger og Smaaplanter til Viderekultur.

Paa Lykkegaardsvej findes *Viufs* Gartneri, nu bortforpagtet til Gartner *Henningsen*, medens Ejeren driver Butiksforretning paa Dalbyvej. I Nærheden af dette har *Svend Bahr* begyndt et lille Gartneri. I Seest kan nævnes *Christensen* og *Jakobsen* som den ældste Virksomhed, medens *Hansen* og *Overballe* har begyndt deres Virksomheder i de senere Aar. Hr. *Overballe* som Forpagter af Blomsterhandler *Møllers* Gartneri.

Paa Søndervang var »Flora«, startet af afdøde *Poul Rasmussen*, i sin Tid en landskendt Virksomhed. De lidt ældre Gartnere husker endnu »Flora«s Stiklinger og Adiantum. Gartneriet fortsættes nu som almindeligt Handelsgartneri.

H.P. Hansens Gartneri, Søndervang, er nu en af de ældste Forretninger i denne Bydel. I Nærheden heraf bemærkes et lige paabegyndt Gartneri, startet af Gartner *V. Iversen*, hvis Tomat-hus vistnok i Flademaal er det største Drivhus, der endnu er opført i Kolding.

I Ny Kirkegaardsalle findes *Th. Petersens* Blomstergartneri, hvor Kultivering af storblomstrende Hortensia er en af Hovedkulturerne. Forøvrig er Gartneriets Plantebestand stærkt præget af sin Beliggenhed tæt ved Kirkegaarden. Det samme gælder om *J. Nielsens* Gartneri paa Kirkevej.

Paa Agtrupvej findes et ældre Blomstergartneri, anlagt af Indehaveren, Gartner *J. P. Gamst*. Cyklamen tør antydes som en af Hr. *Gamsts* smukke Specialiteter. Længere ude, forbi Bygrænsen, finder vi *Boye Nielsens* Gartneri, hvor det i faa Aar er lykkedes for Ejeren at oparbejde en god og solid Virksomhed.

Den eneste selvstændige

Stenparti, »Brændkjerhøj»

Helianthemum (Klipperose)
»Brændkjerhøj»

Arenaria laricifolia, »Brændkjerhøj»

Paradisialia liliastrium grandiflorum
»Brændkjerhøj»

Klaaborgs Dal, »Brændkjerhøj»

kvindelige Gartner i Kolding er Frk. *Langballe*, der har begyndt sin Virksomhed i Domhusgade.

Anlægsgartneriet er for Tiden repræsenteret af *H. J. Klaaborg* og *H. Bäckman*. Den første er kendt for sine Stenanlæg, og begge har i de senere Aar udført mange smukke Anlæg i Kolding og i andre Egne af Landet.

N. H. Stephen Dahl.

Moderne Haveanlæg

H. J. Klaaborg: Haveanlæg ved Konsul Chr. Friis' Villa

H. J. Klaaborg: Fra Konsul H. C. Petersens Have

H. J. Klaaborg: Stenanlæg i Fabrikant Volkerts Have

Harald Bäckman: Haveanlæg ved Taastrup-Petersens Villa

H. J. Klaaborg: Havegang ved Købmand Stotz' Sommervilla

Harald Bäckman: Dr. Ortmanns Have ved Kolding Fjord

Husholdningsskolen »Borrehus«

Fra Arbejdet i det ny Køkken

Fra Sytimerne

Husholdningsskolen »Borrehus«

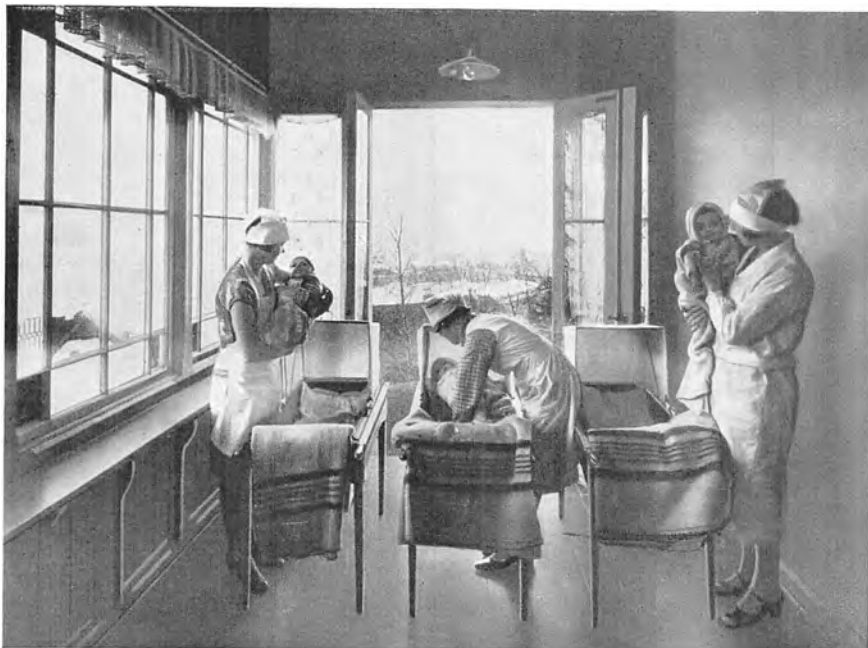
HUSHOLDNINGSSKOLERNE som virkende Samfundsled er af Dato temmelig ny. Ved Aarhundredskiftet var der faa, som kunde se en Husholdningsskoles Betydning; en Datter lærte af sin Moder, hvad hun skulde kunne, inden hun drog hjemme fra, og det huslige Arbejde stod ikke højt i Kurs. Den rivende Udvikling, som Kvindens Stilling i Samfundet er undergaaet den sidste Menneskealder, har selvfølgelig ogsaa sat sit Spor i det huslige Arbejde; man har lært at indse, at for at faa det mest mulige ud af Arbejdet, maa der System til, ikke alene med Hensyn til Madlavningen, men hele Husførelsen. Danmarks Velstand afhænger jo i saa høj Grad af, hvorledes vore Husmødre forstaar at økonomisere med deres Husholdningspenge, og det enkelte Hjems Lykke og Fred afhænger ogsaa af, om Husmoderen forstaar sit Arbejde, og saaledes er Husholdning blevet et Studium, som har de allerfleste unge Pigers Interesse, og den ene Husholdningsskole efter den anden er dukket op, deriblandt ogsaa »Borrehus«, som begyndte sin Levetid 1908.

I den ny nordlige Del af Kolding, paa Toppen af Gl. Kongevejs Bakke, hvor Vinden altid vifter frisk, og hvor Udsigten over Kolding By og Fjord er saa skøn som ingen Steder, ligger »Borrehus«. Den var 1907 en stor privat Villa, men i November 1908 begyndte Skolen sin Virksomhed med 12 Elever. Senere er foretaget forskellige Udvidelser og Forbedringer af Skolen, saaledes byggedes 1910 en Fløj med et stort Familiekøkken og nogle enkelte Elevværelser; senere, 1928, byggedes endnu en Fløj med en stor Skolestue, et Køkken, en Del Elevværelser og Badeværelse. Endvidere er Villan »Granly« bleven knyttet til Skolen. I Efteraaret 1928 blev her paabegyndt et mindre Børnehjem. Tanken hermed var at dygtiggøre vordende Husmødre til en af deres største Opgaver, nemlig Pasningen af de spæde Børn indtil to Aars Alderen

I denne for Menneskene saa vigtige Livsperiode, hvor Grundstenen for Livet bliver lagt, gælder det om at faa netop den rette Pasning.

Paa Skolen er der nu Plads til 40 boende Elever. Desuden er der ogsaa gerne en Del Koldingensere, der bor hjemme. Skolen har i denne Sommer (1930) 45 Elever, der er inddelt i Familier, og hvor

hvert Medlem har sit bestemte Arbejde Ugen igennem. Undervisningen, der baade er af praktisk og teoretisk Art, omfatter alle en Husmoders Arbejder. Hver Morgen begyndes med en Teoritime, Forevisninger og Regnskab; derefter følger det praktiske Arbejde i Køkkenet. Eftermiddagen fra Kl. 4-6 er de første Dage af Ugen optaget af Haandarbejde, Skrædersyning, Strikning, Broderi m. m. Den sidste Halvdel af Ugen er Eftermiddagen optaget af Teorifag. Her undervises af Lærer *Th. Thomsen* og Gartner *A. S. Pedersen*, »Aalykke«, der begge har været knyttet til Skolen siden dens Begyndelse, ligesom Læge *Daugaard* i en Aarrække har givet Undervisning i Sundhedslære. Til Skolen er foruden undertegnede Forstanderinde knyttet to exam. Husholdningslærerinder og en Haandarbejds lærerinde samt paa Børnehjemmet en uddannet Barneplejerske. Paa denne Afdeling, som af hver enkelt gennemgaas to à tre Gange i Løbet af et Kursus, er Børnene og »Mødrene« næsten uadskillige, og mange

Fra Børnenes Liggehal

Gange i Løbet af Ugen faar Kame-raet Lov at klippe for at forevige den for den enkelte sødeste og kæreste. For os faste Beboere paa »Borrehus«, som jo ogsaa faar Børnene kære, er det værst at skulle slippe dem efter to Aars Forløb.

Den arbejdsomme Dag afsluttes med Sang, Musik, Leg og Højtlesning.

En Afveksling i Hverdagslivet

faar vi ogsaa i vore Udflugter. Naar Solen staar højt paa Himlen og Vinden vifter lunt, pakker vi vore Madkurve og drager ud i Koldings smukke Omegn for at nyde den herlige Natur. Glade og friske lyder da de unge Røster og stemmer Humøret op og drager Smilet frem hos de Mennesker, de møder paa deres Vej.

Alt i alt skulde den Tid, de unge Piger tilbringer paa Skolen, foruden Dygtiggørelse ogsaa helst blive en Periode i deres Liv, som gemmer de bedste og fornøjeligste Minder, og derpaa faar vi da ogsaa Bevis, thi hvert Aar paa en af de første Søndage i Juli samler Skolen de tidligere Elever til Elevmøde, og Skolens Elevforening holder sin Generalforsamling. Mange er de, der Aar efter Aar trofast møder for at se Skolen igen, træffe gamle Kammerater og Lærerinder og drøfte glade Minder.

»Borrehus«, Juli 1930.

Kirsten Simonsen.

Uden Mad og Drikke...

DEN, der i Begyndelsen af Aarhundredet vilde gøre sig en glad Aften i Kolding, eller den rejsende, der trætt kom agende til Stads i de gamle, skrumplende Kupevogne og søgte Forfriskning for Legemet, havde ikke svært ved at faa Ønskerne opfyldte paa en billig Maade. Man kunde paa Byens fineste Hotel, Hotel »Kolding«, ved den unge, spænstige Hotelejer Lundgrens Marmorborde – der traditionstro endnu er bevarede – under de kogende Gasblus faa serveret en herlig Middag paa tre Retter Mad med Kaffe for 2 Kr. Var man saa heldig at komme paa en Søndag, var der hæftet endnu en Ret paa, f. Eks. Østers, uden at Tokronen behøvede Tillæg paa Marmorpladen. Et Glas skummende Øl kostede 20 Øre og en Snaps 10 Øre. Ved Snapsen var der endda den behagelige Bestemmelse, at Flasken blev staaende paa Bordet, saa Fortsættelsen kunde følge nach Belieben – uden Prisforhøjelse. Valgte man i Stedet for den luksuøse Middag »Koldt Bord med varm Ret«, dalede Prisen til 1 Kr. 50 Øre. Resten af Aftenen kunde man faa til at gaa ganske behageligt ved at »lege med« en Romtoddy, der kostede 35 Øre – med Flasken paa Bordet til fri Afbenyttelse. Det hændte jo, at der kom for meget Vand i, saa maatte den »stives« med et Stænk. Var dette blevet for stort, kunde der jo altid postes lidt mere Vand paa osv. Resultatet udeblev aldrig. Tobaksrøgen bølgede, Spillekortene kom frem, Snakken gik. Det var de hyggelige, gamle Dage, baade paa Hotel »Kolding« og paa de billigere Steder i Byen.

Ak, hvor forandret! Saadan sukker en Koldingenser, der efter en Menneskealders Slid i det fremmede Anno 1930 en skønne Dag vender tilbage til Fødebyen. Han befordres hertil i lange, behageligt fjedrende Boggievogne, hvor der selv i 3. Klasse er Polstring paa Sæderne. Han staar paa Jernbanepladsen og ser, at Berg vender paa en helt ny Maade. Bag ham hæver *Saxildhus* sig med stor Kafé med flot, bred, næsten storstadsmæssig Fortovsrestaurant, hvor nydelige Damer serverer; mens Bertram Knudsen, som i 1908 var eneste Førstetjener i sin »moderniserede« Rørstolerrestaurant efter japansk Mønster, nu kun ses i Chefskostume og med en Værdighed, der er erhvervet ved talrige Besøg i Verdensbyerne. Den fremmede opdager, at Hans Nielsens gamle, kære »Kronborg« i Renæssancestil er ombygget til et *Palæ-*

Billederne: 1) Interiør fra Hotel »Kolding«, 2) »Saxildhus« Konditori, 3) Hotel »Royal« Restaurant, 4) Interiør fra »Palmehaven«.

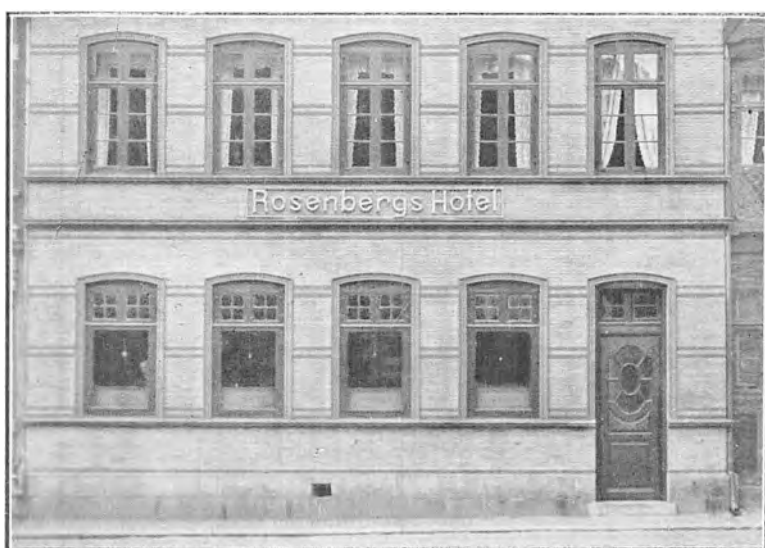
Hotel med Præg af sund, borgerlig Servering. Og lige overfor paa den anden Side Gaden ligger i »Koldinghus« Selskabets flotte Taarnbygning »Hotel Royal«, ikke stort at skue, men med al den Mondænitet indendørs, man kan ønske sig, et tip-top all round-Hotel, værdig til Bädecker-Stjerne.

Og, hvad er det? Hvor er Stenderups Villa? »Borte« har taget den, og i Stedet er der kommen Jyllands flotteste Restaurant, »Palme-haven«, hvor Harald Nielsen ganske bedaarer den tilrejsende ved et elegant Gade-Lokale og en drømmende østerlandsk Pragt og Farvesymfoni i selve »Haven«, der har rejst sig om den største Palme, som findes udenfor botanisk Have i København. Hvis alt dette skræmmer Gæsten – ja, saa har han det Held skraas overfor hos *Mogens Jensen* at kunne finde den gode, gammeldags Restaurant, hvor gæve Borgere ved »Øller« i Serievis kan tale om Skatteprocent og andre bekymrende Emner.

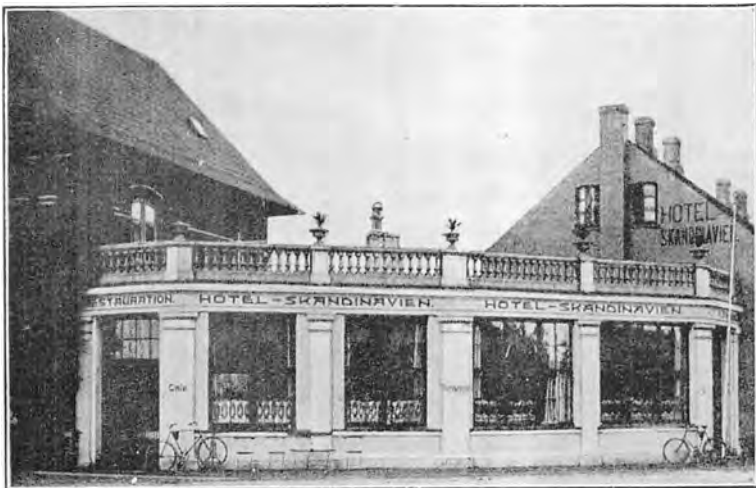
Ved Munkegade skæver den fremmede ned til Hotel »Danmark« og til *Frands Madsens Hotel* med de solide, løgbestroede Bøffer. Vælger han ikke at lade sig friste, men gaar videre ad Jernbanegade ind i »den smalle Ende«, saa træffer han de første Minder ved *Højskolehjemmet*, hvor hans Ungdoms Markussen endnu residerer, og hvor det »moderne« ikke er blevet mere overraskende, end at han kan kende den gamle Landbo-Hygge igen. Det samme gælder ogsaa den anden Side af Gaden, hvor *Industriforeningens* Restauration danner den samme behagelige Ramme om kortspilende, kommunalt-diskuterende Borgere som for 25–30 Aar siden, blot let moderniseret og med den behagelige »Tilføjelse«, at Værten nu er den fra »Thomsens Hotel« kendte, vittige München-Type Wiggo P.

Paa Torvet finder man Parallellen »*Rosenbergs Hotel*«. Selv om Rosenberg selv er borte, saa passer Schmidt og Balle »Præget« – og Præget det er – koldt Bord med »Revelssteg«, Rødbeder og kolde Snapse.

Tværs overfor ligger Hotel »*Kolding*« – det gode, gamle Hotel »Kolding«. Marmorbordene er der som sagt endnu, men der kommer Dug paa, naar der serveres, – men ellers? Der er kommen en stor Marmorportal ned til en højmoderne, venetiansk Restaurant med bourgognefarvede Brokadesgardiner og i et Hjørne spiller et Orkester smeltende skønt, ledet af Sønnen af den gode, gamle Musikhandler Hannibal Marcus ovre paa det andet Hjørne. Kapelmesterens Navn er Felix Marcus, og Navnet »Felix« er den latinske Betegnelse for den Lykke, han gør. – Iøvrigt har Hotellet den gamle Sal og andre kendte Lokaler fra Aarhundredskiftet – men nu straalder det elektriske Lys, og Priserne er dér – som andre Steder –

Billederne: 1) Højskolehjemmets Hotel, 2) Industri-Caféen, 3) Rosenbergs Hotel, 4) Mogens Jensens Restauration.

»ukendelige« for den, der har nikket genkendende til denne Artikels Indledning.

Skal vi gaa ud ad Laasbygade? Hvis vi gør det, træffer vi en Mangfoldighed af smaa, meget jævne, Beværtninger. Op over dem rager »Fremad« med den historiske Berømmelse fra C. Bergs Dage, nu forandret til et yndet »Dantsant«-Etablissement for den samme Ungdom, der søger »Alhambra« oppe ved Stejlbjerg, hvor gamle Tidens Kaffe med Brød-Koncerter er blevet erstattet af Jazz over bonede Gulve i farvede Lampetters Skær.

Vi er paa »Alhambra«. Vi har fra Verandaen nydt det storslaaede Syn ned over Byen. Den fremmede vælger at gaa ind til Byen igen ad Seestgade og Søndergade forbi »Aagaarden«s solide Borgerlighed til »Missionshotellet«, der er blevet et overordentligt populært Hotel med en Restaurant, hvor intet er dyrt og endda godt. Han kan slaa et Slag til venstre henad Rendebanen og finde »Simonsens Hotel«, der er blevet en Slags Ventesal for de mange Bilruter, der udgaar herfra. Han kan vælge at gaa tilbage ud ad Søndergade, fordi han i Forbifarten har glemmt at kigge ind i det historiske Hotel »Hvide Hest«, hvor de første Forhandlinger om den ny – nu heldigvis ændrede – Grænse blev ført i 1864. Men det sandsynligste er, at han gaar enten hen ad Helligkorsgade for i Klostergade at kigge indenfor i *Det ny Højskolehotel* »Dania«, hvor han ikke kunde være bekendt at komme for blot et Par Aar siden, men hvor den gode Tone nu fuldt er oprettet af Brdr. Kring, og ad Munketrappen over Buen ned til Chr. Legarths Restauration »Skandinavien«, eller ogsaa vælger han Turen op ad Østergade, Gaden, der gennem Aarhundreder har bevaret sit gamle Strøgpræg. Midt i den opdager han noget nyt. Det er Konditor Klaaborgs »Bonbonnière«, en lille, men saare hyggelig og original Kafé, kunstnerisk udstyret af Anton Schrøder, kort sagt: En Attraktion!

Hvis den fremmede fortsætter ned ad Jernbanegade, opdager han, at han i første Omgang er gaaet forbi *Boesens Konditori*. Det var uklogt af ham, ikke blot fordi det er Byens ældste Konditori, men ogsaa fordi han rent ud imponeres over den moderne Aand, der er kommet over Vilh. Boesens gamle Konditori, efter at Enken og Sønnen, den overordentlig *flinke* Mand, er blevet eneraadende. Og hvilken Masse Landboere, der sidder om Bordene! – Man skal helt ned til Havnen paa en Markedsdag i *Sejlkubbens Pavillon* for at se noget lignende.

Maaske slutter den hjemkomne Dagen beskedent i »*Markdannershus*« ved en solid Hestebøf hos den voluminøse Peter Nissen, maaske er der saa meget »Svend« over ham, at han foretrækker »*Jernbanehotellet*« i Munkegade, der er de gæve, sangglade »Navere«s Samlings-

Billederne: 1) Missionshotellets Spisesal, 2) Højskolehotellet »Dania«, 3) Café »Skandinavien«, 4) »Bonbonnière« (Klaaborg).

sted – for der er eet Sted, hvor han *ikke* kan faa Lov at komme – Raadhuskælderens.

Raadhuskælderens? Ja, Kolding har virkelig faaet en »Rathauskeller«. Den dirigeres af den hvidforklædede, joviale Fru Iversen – men der er kun Adgang til de af Anton Schrøder med herlige Frescomalerier med Hjortemotiver udstyrede Hvælvinger for Kommunens Funktionærer – foreløbig, ja, for i Længden kan man ikke forholde Byens Borgere Foretræde i denne skønne Hal!

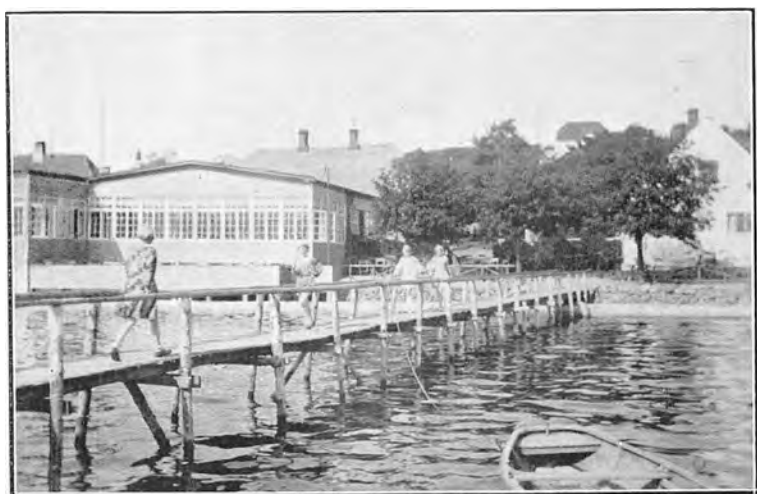
Næste Dag faar den hjemvendte maaske Lyst til at kigge paa Omegnen. Han begynder uvilkaarligt i »Marielund«, hvor Idyllen fra Drachmanns og Bøllings Tids Sprinkelværkshygge har ændret sig til en Restaurant opført efter Nutidens Fordringer med Musikpavillon og Revyforestillinger. Derpaa gæster han *Strandhuse-Restauranten*, der i sig selv, saa at sige trinvis, markerer Udviklingen fra den spartanske Hytte i 1907–08 til et mangleget Foretagende med Super-Radio, med Parketgulv-Veranda, med moderne Badeanstalt m. m.

Herfra beder han maaske Chaufføren køre til *Bramdrup Skovrestaurant* med »Æresporten« af Ølkapsler, eller helt over til *Bramdrupdam Kro*, hvor Værten paa Rejsestalden, ikke uberegtiget, forsikrer at »her er Kaffen go'«.

Herfra er der for en rask Chauffør kun et lille Stræk ned til *Vonsild Kro* med en af Jyllands hyggeligste Krohaver – og videre ned til *Frederikshøj Kro*, kendt fra de gamle Grænsedage og berømt fra hin historiske Dag, da Kong Christian X. lod sig fotografere paa den hvide Hest med Rejsestalden som Baggrund. Paa Hjemturen kan Turen tages over Christiansfeld og Aller til *Hejlsminde*, hvor det hvide Badehotel ganske frariver Pilgrimmen de historiske Minder og henrykker ham til moderne Tider. Lykkeligvis føres han tilbage igen ved et Besøg i *Hejls Kro*, der endnu bevarer samme Præg som for 25 Aar siden. Derimod har *Skamlingsbanke-Pavillonen* forandret sig baade i Udseende og i Retning med moderne Hotel-Servering samt Pension for Sommergæster, kun Støtten og den bedaarende Udsigt er den samme. Nede ved Stranden findes Hvilehjemmet »*Binderupstrand*«, et hyggeligt Badehotel med en imponerende Badebro og med en Mindesten for Karl Gustafs Overgang til Fyn over Isen i 1658.

Videre kommer Gæsten ikke den Dag, men næste Morgen kan han igen fortsætte fra Kolding. Han kan foretage en Svip ud til *Egtved Kro*, der ligger paa Grænsen af den store, lyngblomstrende Hede ved Spjarup og nær Findestedet for den 3000-aarige, kortskortede »*Egtvedpige*«.

Men han kan ogsaa vælge en Sejltur ad den skønne Fjord, se »*Christiansminde*« med Ud-

Billederne: 1) Interiør fra Boesens Konditori, 2) Restaurant »Markdannershus«, 3) »Raadhuskælderens« og 4) »Strandhuse«.

sigten til Julemærkesanatoriet, eller han kan tage helt ud til *Løverodde*, hvis Restaurant har bevaret den samme Tone, som den ejede for mange Aar siden, og hvorfra man har de skønneste Udsigter over Skov og Strand.

Dagen derpaa kan den minde-lystne drage mod Vest til *Hvilested Kro* med den bedaaende Udsigt over Dalen over til Lejrskov Kirke og med den usædvanlige Indendørs-Krocharme, som den stoute Michelsen er Mand for at opretholde trods alt moderne Biljag forbi den gamle, gulkalkede Landevejskro.

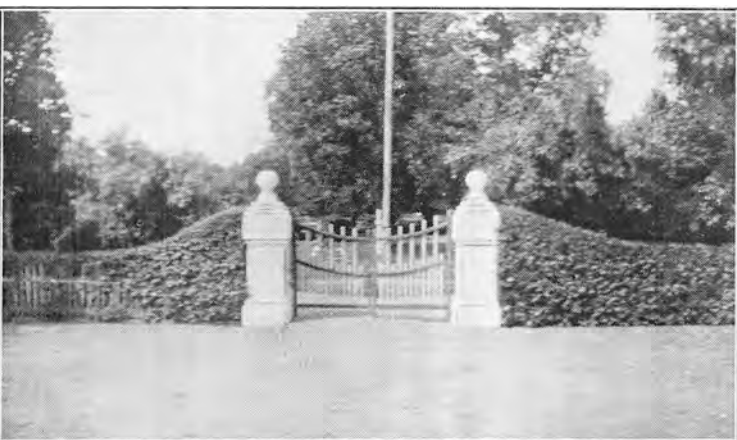

Men man kan ogsaa drage mod Øst over den bakkede Vej ad Fredericia til, forbi Krigergraven ved Gudsø til *Krybily Kro*, hvis Idyl allerede var kendt og beskrevet i begejstrede Rejsebreve paa Kamma Rahbeks Tid. Herfra ser man milevidt udover »Øhavet«, som Bertel Møller i sin Tid, beriget af Erfaring, sammenlignede med det græske Hav i Skønhed, og her faar man sig en sveddrivende Pot Kegler med smaa »Spidsere« bagefter. Og hos Fru Knudsen i *Taulov Kro* kan han prise et godt Madsted.

Thi her er vi ved »des Pudels Kern«: Uden Mad og Drikke duer Helten ikke!

Disse Linier har søgt at bringe dette gode, gamle Ordsprog i Minde – samtidig med, at Skribenten har ment, at det kun kunde bringes i Minde ved at nævne alle de gode Steder i By og Omegn, hvor Ordsproget kan ske Fyldest.

Perkeo.

Billederne: 1) »Løverodde«, 2) Hvilested Kro, 3) Egtved Kro, 4) Den gamle Krohave i Vonsild, 5) »Marielund«.

Ligningskommissionen

LIGNINGSKOMMISSIONEN i Kolding tæller 15 Medlemmer: Pantefogedassistent *N. P. Nielsen* (Formand), Redaktør *Søren M. Jensen* (Næstformand), Konditor *P. W. Klaaborg*, Købmand *Johs. Aagaard*, Arkitekt *C. Svane*, Proprietær *L. Jørgensen*, Fabrikant *V. Stigaard*, Tørmester *J. Bondesen*, Træskohandler *J. B. Jacobsen*, Overportør *M. Petersen*, Snedkermester *J. Andersen*, Arbejdsmand *Jens Jensen*, Typograf *N. Olesen*, Kontormedhjælper *N. P. Andersen* og Blikkenslager *C. Phippenbring*.

Tre Sekretærer: Kæmner *P. Zoffmann* og Assistenterne *A. Nielsen* og *P. Wergeltoft* bistaar Kommissionen.

Kommissionens Arbejde falder hovedsagelig i Maanederne Februar og Marts, hvor Hovedligningen foretages. Forinden det egentlige Ligningsarbejde foretages, udarbejder Kommissionen de Regler, hvorefter Ligningen finder Sted, den saakaldte Ligningsskala.

Loven fastsætter, at for Indtægter under 1300 Kr. kan Kommissionen foretage Nedsættelser, ganske som Kommissionen selv ønsker det. For Indtægter over 1300 Kr. kan den begynde med et Fradrag paa 70 pCt. og slutte med et Tillæg paa 40 pCt. 70 pCt. Fradrag og 40 pCt. Tillæg er da de to Yderpoler mellem hvilke Skalaen lægges. Jo større Indtægten er, jo mindre bliver Fradraget indtil et vist Skæringspunkt, hvor Fradraget helt ophører og Tillæg indtræder.

For gifte Skatteydere ligger Skæringspunktet ved 5000 Kr. Her sker hverken Fradrag eller Tillæg. En Indtægt paa 6000 Kr. forhøjes med 13 pCt., en Indtægt paa 7000 Kr. med 27 pCt., en Indtægt paa 8000 Kr. med 33 pCt., og Indtægter paa 9000 Kr. og derover faar Lovens Maksimum: 40 pCt. Tillæg.

For den ugifte Skatteyder ligger Skæringspunktet ved 3000 Kr. En Indtægt paa 4000 Kr. forhøjes med 25 pCt., en Indtægt paa 5000 Kr. med 30 pCt., en Indtægt paa 5500 Kr. med 35 pCt., og en Indtægt paa 6000 Kr. og derover har de fulde 40 pCt.

For hvert Barn under 15 Aar sker et Fradrag paa 200 Kr. uanset Indtægtens Størrelse.

Har Hustruen Selverhverv, ydes Fradrag efter følgende Regler: 100 Kr. Fradrag ved 200 Kr.s Indtægt, 150 Kr. ved 300 Kr.s Indtægt, 200 Kr. ved 400

Kr.s Indtægt, 250 Kr. ved 500 Kr.s Indtægt, 300 Kr. ved 600 Kr.s Indtægt og 350 Kr. ved 700 Kr.s Indtægt.

350 Kr. er det højeste Fradrag, der ydes, selv om Hustruen ved Selverhvervet tjener mere end 700 Kr.

For Tjenestetyende, der oppebærer Kost og Logi, beregnes Værdien af Kost og Logi for Piger til 550 Kr., for Karle til 650 Kr. Disse Beløb skal ved Skatteberegningen tillægges Pengelønnen.

I Tilfælde, hvor et Hjem er ramt af f. Eks. Arbejdsløshed eller Sygdom, kan Kommissionen yde Lempelse fra den vedtagne Skala, naar Skatteyderen herom indsender Andragende sammen med Selvangivelsen.

Kommissionen holder Møde 4 Dage om Ugen hver Dag i 4 Timer.

Hertil kommer saa den Tid, der medgaar til Indkaldelse af Skatteydere, der ønskes nærmere Oplysninger hos. I Aar var 1271 Skatteydere indkaldt til Møde i Kommissionen.

Paa Grund af Arbejdets omfattende Karakter, er Kommissionen under Hovedligningen delt i 4 Hold, og kun Selvangivelser der rejser særlige Spørgsmaal, eller hvorom der ikke er Enighed indenfor Holdet, gaar til Afgørelse i den samlede Kommission.

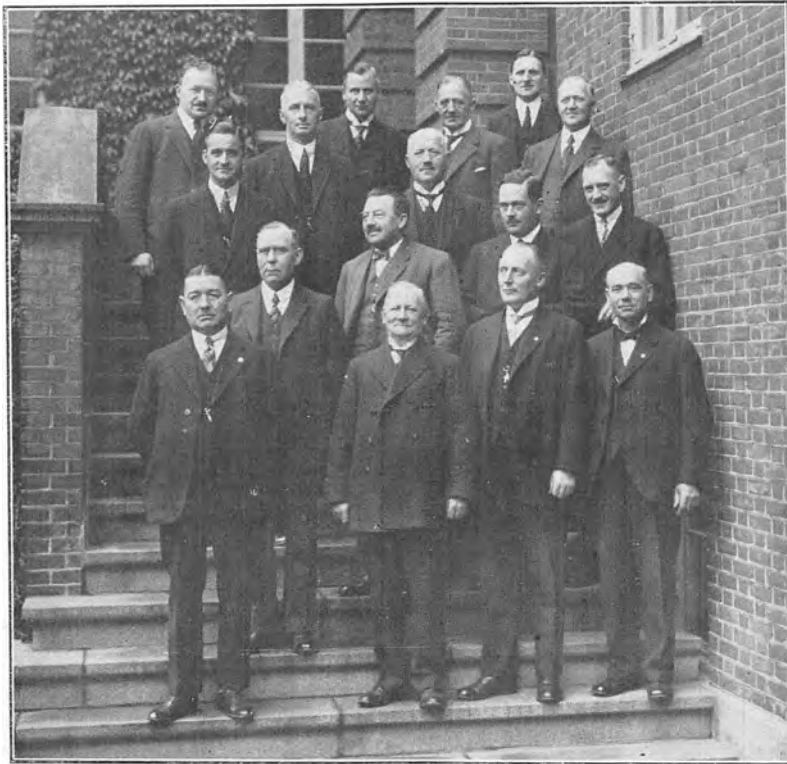
Foruden Hovedlig-

ningen foretager Kommissionen Ansættelse til Erhvervsskat, behandler Klager og Andragender, erklærer sig om Sager, der er indanket for Skatte raad og Landoverskatteraad, ligesom den gør Indstilling om Skattebøders Størrelse.

Antallet af Skatteydere var ved Hovedligningen 7965 i det gamle Kolding og 2368 i de Omraader, der blev indlemmet den 1. April. Den samlede Indkomst var 21,087,363 Kr. Heraf 13,703,866 i det gamle Kolding og 7,383,497 Kr. i den indlemmede Del af Byen. Skatteevnen – det Beløb, der fremkommer efter at Kommissionen har foretaget Fradrag og Tillæg – var 10,197,743 Kr., fordelt med 7,629,830 Kr. paa det gamle Kolding og 2,567,913 Kr. paa den indlemmede Del. Hertil maa dog bemærkes, at den virkelige Skatteevne var 14,273,950 Kr., hvoraf 6,664,120 Kr. falder paa den indlemmede Del af Byen. At denne Evne kun er beregnet med 2,567,913 Kr., skyldes Skattelempelsen.

Det Beløb, Byraadet krævede udskrevet, var 1,682,627 Kr. Beregnet efter den virkelige Skatteevne vilde Stor-Koldings Ligningsprocent være 11,8.

Søren M. Jensen.

Kolding Ligningskommission 1930

Kunst i Kolding og Kolding-Kunstnere

I 1919 afholdtes paa Kolding tekniske Skole en Kunst-Udstilling, hvor tolv Kunstnere udstillede deres Arbejder; ni Malere og tre Billedhuggere, som alle havde tilbragt deres Ungdom i Kolding og Omegn, og som alle havde faaet deres første Lærdom her, inden de brød ud og »fulgte Kaldet«.

Da vi Koldingensere stadigt vigter os med, at vor By og Omegn har fostret saa mange nulevende Kunstnere, – der er endda et Par betydelige Navne til – er det naturligt, at »Vor By – Kolding omkring 1930« ofrer lidt Plads paa disse Bysbørn, som har hævdet sig i den store Verden.

Det er jo saa, at det Sted, hvor man fik sin Ungdoms Indtryk, og hvor man lagde Planerne for den Fremtid, der var ukendt, aldrig glemmes. Der saas i de unge Sind saa mange Frø, som gror frodigt, naar der vises venlig Forstaaelse af den unges særlige Anlæg. Selv om Fremtiden har tegnet sig meget anderledes for de Kunstnere, som havde deres første Lærested her i Byen, end de dengang kunde se og vel ikke engang drømme om, saa er det med Glæde, at man ser, hvorledes disse stadigt med Venlighed mindes den By, hvor de fik deres første Vejledning.

Lokalpatriotisme er der ikke noget komisk ved – den kan godt fortjene at blive sat højere, end den bliver; det er sundt og naturligt at glædes over, hvad man har, og værne om det – vi hævder derfor stadigt, at denne Række Kunstnere er vore, mere end andre, og vi Koldingensere følger med Interesse deres Liv og Virke.

Kolding har fostret en Række Kunstnere, men den hører ellers ikke til de Byer, som har ofret noget videre paa Kunstens Alter.

De mægtige Ruiner af den gamle Kongeborg, omgivet af den smukke Have, har været Mindesmærke nok for alle de historiske Begivenheder, der har fundet Sted i vor By, og for alle de mærkelige Mennesker, som i Tidernes Løb har gæstet denne.

Baade Dronning Dorothea og Caspar Markdaner har kun de Minder, de selv har rejst sig; og Chr. IV., der som voksen »staar« saa mange Steder, har sit Kæmpetaarn paa Slottet; medens den unge, friske Prins Christian, som paa Koldinghus fik sin Børnelærdom, ikke har fristet hverken Kunstnere eller Koldingensere.

Her er ingen Frederik VII., og Byen er ogsaa gaaet fri for en af de mange mærkelige »Brønde«, som nu opstilles omkring i Landet. Som Helhed kan siges, at den »offentlige Kunst«, som findes her i Byen, er naturligt anbragt, og den smukke Omegn har Menneskene heller ikke pyntet paa. Først Begivenhederne under Trearskrigen har sat sine Mindesmærker: Relieffet i Nicolai Kirkes Gavl, udført af *A. Paulsen* og opsat 1865. I Helligkorsgade er opsat en mindre Mindetavle for Kampen der.

Da Vaupells Gaard i 1900 blev nedrevet, og Landmandsbankens Bygning opførtes, indsattes i Gavlen

et Relief forestillende den gamle Bygning. Dette udførtes af *Carl Martin-Hansen*, som ogsaa er Fader til Mindestenen for Carl Ploug i Slotshaven. Her staar ogsaa en Mindesten med Portrætmedaillon af Oberst Vaupell, udført af *Rasmus Andersen* og afsløret 1900.

Mest iøjefaldende er Rasmus Andersens store Broncestatue af Folketingsmand Berg; den har faaet Plads i et af Kommunen nydeligt holdt Anlæg foran Hovedbanegaarden. Statuen er rejst af Bergs Vælgere og afsløredes 1906.

Nordens Dyr læger rejste i 1926 et af *Hansen-Jacobsen* udført Granit-Minde med Portrætmedaillon af Dyr læge J. J. Schmidt.

Paa det ny Domhus er over Portalen anbragt fire Sandstensfigurer: Aarvaagenhed, Sandhed, Retfærdighed og Straf, udført af *Thomas Hansen*, som ogsaa har lavet de to Portalfigurer: »Flid og Sparsomhed« paa Købmandsskolen. Ny Carlsbergfondet har ydet Støtte til de to sidste og til *Johs. Bjergs* store, monumentale Bronze-Herme af J. A. Hansen foran Teknisk Skole.

Relieffet over Kristkirkens Indgang er udført af *Marie Carl-Nielsen*.

Paa Raadhuset hænger *Baches* store Maleri »Angrebet paa de tyske Skanser paa Fredericiavej«, skænket Byen af Carl Jacobsen 1899. Tidligere var ogsaa paa Raadhuset Anne Marie Carl-Nielsens Gips-Relief: Kain; men det blev engang fjernet af Byraadets Medlemmer, fordi det ikke var »pænt«. Han havde ingen Tøj paa.

Byen har samme Sted Malerier af Enevold Sørensen (*L. Tuxen*), Borgmestrene Schjørring (*H. Vedel*) og Lau (*S. Wandel*).

I Museet staar Marie Carl-Nielsens Bronzebuste af Tandlæge A. M. G. Friis, Museets Skaber, og paa Almenskolen hænger Rektor Georg Bruun, malet af *H. Vedel*. Store dekorative Væg billeder med Motiver fra Kolding By gennem Tiderne er udført paa Domhusets Trappegange af *Anton Schrøder*.

Paa Sygehuset hænger *Wendorf*: Dr. Petersen, medens *Ottesen*: Pastor Kjørboe har sin Plads i St. Nicolai Kirke.

Paa Kirkegaardene findes Portræt-Medailloner af Inspektør Carl Hansen (Carl Martin-Hansen) og Redaktør Thastum (*Ølsgaard*) og Johs. Bjerg har rejst et smukt Sandstens-Minde i klassisk Form over sine Forældre.

Dette er vor Bys offentlige Kunst – foruden Kunstforeningens smukke Samling paa Koldinghus. For at vække Interesse for Kunst udsendes hvert Aar en Vandrestilling af Billeder fra Foraarsudstillingen paa Charlottenborg; denne kommer ogsaa til Kolding; men der er kun faa, der ser den.

I det følgende gives de vigtigste Livs-Data for de Kunstnere, som har deres Rod her. Trods det, at Kunstnerens Vej som bekendt er trang og tornefuld, vil man ved Gennemlæsningen ogsaa se, hvilke straalende Riger den fører til for de, som Guderne aander paa.

ARTHUR BRENER, født i Kolding 18. Januar 1886, Søn af Malermester J. A. Jensen Brener.

Efter i 15-Aars Alderen at være bleven ked af den boglige Viden, som doceredes i Kolding Latin- og Realskole, i Malerlære hos Faderen, som var en dygtig Haandværker.

Søgte Kolding tekniske Skole i fire Aar og kom derefter til København. Søgte forskellige Privatskoler og malede sammen med Kammerater efter Naturen, hvilket havde mere Tag i den unge Maler end Akademiets Undervisning efter Gips.

Udstillede 1915–20 paa »Kunstnernes Efteraarsudstilling« og fra 1920 paa Charlottenborg.

Har særlig valgt Motiver fra Tisvilde og Skagen og har nu slaaet sig ned paa Bornholm, hvor Maleren har fundet det afvekslende i Naturen, som er overensstemmende med hans Gemyt og for hans Pensel. Foruden i sit Sommerhus i Svaneke bor Maleren i København, hvor Kunstnerne mødes, »kæmper, sejrer og kæmper videre igen«.

Gift 1915 med Magda, f. Petersen, Datter af Hestehandler Jeppe Petersen, Kolding.

JOHANNES C. BJERG,

født i Ødis 26. Januar 1886. Gik i Latinskolen i Kolding. Efter at have taget Præliminæreksamen kom han i Billedskærlære hos A. L. Johansen og gik i Læretiden i Kolding tekniske Skole. Svendeprøven som Billedskærer – en Buste af Faderen – fik Sølvmedaille. Udførte alle-

rede under sit Ophold i Kolding forskellige Portrætbuster, bl. a. en Gipsbuste af Fru Dr. Ørkild og en Buste af A. L. Johansen, skaaret i Eg. Paa denne tjente han sine første Svendepenge, 40 Øre i Timen, saaledes at Busten indbragte ham 67 Kr. 40 Øre. Som Kuriosum kan anføres, at Oslo Museum har sikret sig Forkøbsret til et ufuldendt Arbejde, en Kvindefigur i overnaturlig Størrelse, til 60 000 Kr.

Studerede Billedhuggerkunst i København og senere flere Aar i Paris.

Hans Arbejder er udpræget enkle, storliniede og monumentale, og han har virket som en Fornyer her i Landet. Alle hans Arbejder er gennemtænkte og gennemarbejdede, og taaler derfor at ses fra alle Sider. Han har i sine sidste Arbejder naaet det fuldkomne.

Mest kendte Arbejder er: »Abessinier«, købt af Galleriet, Jerichau, monumental Statue foran Glyp-

toteket, hvor han er den eneste danske Billedhugger, der har et Arbejde mellem en hel Række franske. »Flygtende Kvinde«, i Kunstindustrimuseet. Forskellige Kvindefigurer i Sten og Bronze. »Danaide«, købt af Københavns Kommune til Grønningen. »St. Georg og Dragen«. »Elskovskampen«, købt af Galleriet. En Bronzeafstøbning er af Ny Carlsbergfondet skænket til Aarhus Kommune. »Sejrrherren« og fl. 18 store Relieffer til Kvinde-Handelsskolen i København. 3 Relieffer til Tronsalen paa »Christiansborg«. Buster af Forstander Paulli, Arkitekt Jensen Klint, Minister Ole Hansen samt J. A. Hansen foran teknisk Skole i Kolding o fl.

Hans sidste Arbejde er den mægtige Statue af »Skipper Clement« til Aalborg, og Billedhuggeren er nu i Gang med nogle store Relieffer til Glyptotekets Facade. Blev 1929 R. af Dbg.

ANNE MARIE CARL-NIELSEN,

som med Rette nævnes som en af Landets betydeligste Billedhuggere, og som har udført saa mange prægtige Dyreskikkelser, har faaet sin Kærlighed til Dyrene i sit Hjem i Sdr. Stenderup. Da Barndommens Indtryk har været meget betydende for

denne Kunstnerpersonlighed, og dette ikke er trykt andetsteds, meddeles her, hvad Kunstnerinden selv fortæller om sin Barndom.

»Jeg er født 21. Juni 1863 paa »Thygesminde« i Sdr. Stenderup ved Kolding, Datter af P. J. Brodersen og Hustru Frederikke Brodersen, og har tilbragt en lykkelig og righoldig Barndom paa min Fædrenegaard, i de herligste Naturomgivelser, ved Skov og den nære Strand, hvor Kolding Fjord munder ud i Lillebelt, og omgivet af gode Mennesker og af Dyr, hvilke tidligt blev mine Venner og Fortrolige. Fra jeg var 5–6 Aar maatte jeg ofte hente og bringe Breve til Poststationen paa en lille Hest, vi Børn havde; jeg blev ofte kastet af, da det var en Gavtyv, men kom altid straks op igen, og Hesten og jeg var lige gode Venner. Siden fulgte jeg ofte min Fader, som var en udmærket Rytter. Jeg elskede at se Ryttere og kunde, naar jeg vidste, der vilde komme Ryttere, gaa langt og skjule mig i et Buskads for at se, hvordan Rytteren sad paa Hesten. Da jeg som 11–12 aarig var inde paa at ville være Billedhugger, stod det for mig som det højeste Ønske engang at lave en Rytterfigur. At det siden faldt i min Lod at faa overdraget Udførelsen af en kolossal Rytterstatue, som anses for en af Skulpturens allervanskeligste Opgaver, er jo en Skæbnens Tilskikkelse. Min Fader var en meget finøjet Opdrætter. Paa Grund af min store Interesse for Dyr, tog han mig tidlig

ved Haanden, og vi gennemgik Dyrenes Bygning og deres Individualitet. Da jeg var 15-16 Aar kom min Fader en Dag ind og sagde til min Søster og mig: »Mine kostbare Kalve dør, det er min største Indtægtskilde. Kunde I tænke Jer at overtage Fodringen?« Jeg meldte mig straks og overtog Pasningen med en Pige og en Røgterdreng. Vi havde aarligt mellem 40-46 Kalve. Med stor Nøjagtighed og Samvittighedsfuldhed fik vi Held til at faa Bugt med Dødeligheden, saa mine Forældre var tilfredse. Jeg selv kom til at elske og kende mine Kalve og tilbragte ofte mine Fritimer sammen med dem. Der er intet Dyr, der har saa megen Humor som en Kippekalv med opspilede Næsebor og Halen til Vejrs.

Det første, man lagde Mærke til af mig paa Udstillingen, var da ogsaa to Kalve, som siden indbragte mig Medaille i Paris og nu findes i forskellige uden- og indenlandske Museer. Som 18-aarig fik jeg om-sider Tilladelse til at komme i Billedhugger-Lære. Jeg blev Elev af Professor Saabye, som var en fortrinlig Lærer«.

Som sine betydeligste Værker nævner Kunstnerinden: »En Del Dyreskulpturer, som sammen med nogle Menneskefremstillinger har indbragt mig Guldmedaille blandt andet i Dresden, og hvormed jeg er repræsenteret paa seks udenlandske Museer, blandt andet i Hamborg Kunst-Halle med en Samling af otte Bronzer. For en Thor med Midgaardsormen fik jeg Neuhausensk Præmie; desuden er der et Bronze-Relief af Egil Skalagrim med sin døde Søn. Udkast til Raadhusportal II. Præmie. Frederik den III. til Hest sammen med sin Dronning. Medaillon-Portræt af Mørk-Hansen, Skamlingsbanke. Portræt-Buster af kgl. Kammersanger Simonsen, kgl. Theater, Professor Vilh. Thomsen, Universitetets Festsal, Professor Boas paa Landbohøjskolen, Tandlæge Friis, Kolding Museum, Komponist Carl-Nielsen, Højesteretssagfører Shaw, Overlæge Kraft, Frederiksberg Hospital, Portræt-Medaillon af Frk. Petersen, opsat i Vanførehjemmet, samt en Del andre Portræt-Buster og Medailloner. Gravmæle over kgl. Skuespillerinde Emma Thomsen med Portræt-Medaillon. To store Gravmæler i Marmor og Bronze udført og opstillet i Aalesund i Norge.

Jeg maa ogsaa nævne, at da jeg havde modtaget det Ancherske Legat, rejste jeg til Grækenland og udførte en tre Meter høj Kopi efter den ældste, farvede Gavlggruppe paa Akropolis. Denne findes opstillet i Altes Museum i Berlin.

Bachusbarn indkøbt i Bronze til Dresdener Museet. En Lugekone, købt af Ny Carlsbergfondet og Dresdener Museet. Udkast til en Rytterstatue af Dronning Margrethe. Bronzestatuetten af Grevinde Ahlefeldt-Laurvig paa sin Fuldblodshest. Tre Bronzedøre til Ribe Domkirke. Udkast til Finsen-Monument, tilkendt I. Pris. Dronning Dagmar Statue, Ribe Slotsbanke. En ca. tre Meter høj Fisker. En ca. tre Meter høj Landarbejder. Rytterstatue af Chr. IX., Christiansborg. Et Marmorrelief, som Fabrikant Schmidt og jeg skænkede til Krist-Kirken i Kolding. Dertil Uffe hin tause, to Meter høj, en Fløjtespiller og en Samling andre Arbejder«.

S. CLOD SVENSSON

er født i Kolding den 10. Maj 1867 som Søn af Hotelejer, Kirkeværge Sven Henning Svensson og Hustru Sophie Dorthea Wilhelmine, født Gunner. Han kom i Handelslære hos C. F. Müllers Efterf. ved Sønderbro, men forlod Handelen for at følge sin Lyst

til Kunsten. Optoges paa Kunstakademiet 1889 og udstillede første Gang paa Foraarsudstillingen paa Charlottenborg 1890 med et Aftenbillede fra Sortedamssøen og har udstillet siden. Han har virket som Maler, Grafiker og dekorativ Kunstner og har været tre Gange paa Studierejse i Udlandet. Kunstnerens Studieunderstøttelse og det Reiersenske Fond. Har deltaget i en lang Række inden- og udenlandske Udstillinger. Større Arbejder som Maler: »Der staar et Slot i Vesterled« og »I Østen stiger Solen op« til Missionskurstedet »Nyborg Strand«, samt Nationalparken i Ræbild Bakker. Har som Grafiker udført 20-30 Plader, hvoriblandt »Koldinghus«. Af dekorative Arbejder: Dekorationer paa Københavns ny Raadhus, Det norske Hus paa Bell Colle, samt flere Privathuse og Kongeskibet »Dannebrog«. Smedejersarbejder til Kirker og private Bygninger. Har virket som Møbeltegner og Bogkunstner og som Lærer ved Det tekniske Selskabs Skole og det Kgl. Kunstakademi, samt drevet en omfattende Privatundervisning. Kunstkritiker og Forfatter til Perspektivisk Lærebog. Stifter af Grafisk Kunstnersamfund og Selskabet for dekorativ Kunst, hvis Formand han har været, samt Udstillingen af Kunst ved Købestævnet i Fredericia. Han er dekoreret med Ridderkorset, Polonia restituta, og har Det tekniske Selskabs Skoles Lærerforenings Sølvmedaille samt Kgl. svensk Bronzemedaille.

NIELS CHR. DAUGAARD,

født i Kolding 18. Marts 1901. Søn af Avlsbruger J. D. Daugaard. Har søgt Kolding tekniske Skole og Kunstakademiet (1922-25), udstillet siden 1925 paa »Kunstnerens Efteraarsudstilling«. - Ung, frisk og lovende har Male-

ren Fremtiden for sig med sine gode Evner baade for Brugen af Pensel og Violinbue.

C. P. H A N S E N,
som nu er en anerkendt
Maler, fortæller selv følgende
om sin Barndom og sin Ud-
dannelse:

Jeg er født i Kolding den
3. Juni 1889 paa Dalbyvej,
hvor mine Forældre, Træsko-
mager H. C. Hansen, dengang
boede. Da jeg var 9 Aar flyt-

tede vi til Landsbyen Vonsild, hvor jeg har gaaet i Skole. Skolen ofrede jeg saa lidt Tid og Interesse som muligt til Fordel for, hvad jeg kunde lære udenfor af selve Naturen og det daglige Liv i Landsbyen, hvor jeg havde eller rettere tog mig fri Adgang overalt. To Somre før Konfirmationen var jeg Røgterdreng; det var herlige Dage med kun een Skoledag om Ugen. Efter Konfirmationen kom jeg i Malerlære i Kolding hos Malermester J.C. Aachmann og gennemgik Kolding tekniske Skole – min Antipati for Skolebænken var da borte – det var nærmest med Sorg jeg sluttede min Læretid 1909 med Svendep prøve, som belønnedes med Bronzemedaille paa Kolding tekniske Skole. Derefter rejste jeg til Tyskland, Berlin og Hamborg, tog til København Efteraaret 1910, gik paa teknisk Skole to Vintre som Forberedelse til Kunstakademiet, hvor jeg blev optaget 1913. Akademitiden blev forlænget grundet paa Afbrydelser, da det var nødvendig at arbejde som Malersvend for at tjene til Ophold og Uddannelse – særlig de første Aar tog dette den meste Tid, senere hjalp Præmier, Friplads og enkelte Legater, saa der blev Raad til at gaa paa Dagskole. Jeg sluttede Akademiet med Afgangsprøve 1920. Foraaret 1917 udstillede jeg første Gang paa Charlottenborg og gjorde mig fordelagtig bemærket med Billedet af en død Krage. Samme Aar debuterede jeg paa Kunsternes Efteraarsudstilling, blandt andet med et Gademotiv fra Kolding.

Det saakaldte »Gennembrud« fik jeg paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg 1921 med et Figur-billede »Motiv fra en Kolonihave«, som blev belønnet med den Neuhausenske Præmie. Motivet er fra Københavns Periferi og vel nok et af mine bedste Billeder, omend et senere stort Billede, »Zachæus hører Kristus komme«, har gjort sig mere bemærket og huskes for sin originale Opfattelse af Motivet og friske Farveklang. Inspirationen til dette Billede har jeg faaet fra Jeppe Aakjærs smukke Digt over samme Emne.

Efter kortere Studierejser til Tyskland og Paris har jeg i 1927 opholdt mig et halvt Aar i Pyrenæerne i Sydfrankrig med en Afstikker til Nordafrika. Ved min Hjemkomst havde jeg Separatudstilling i Kunsthallen i København og fik en særdeles pæn Kritik af den københavnske Presse. Det er hovedsagelig Portrætter og Landskaber med Figurer, jeg har malet og udstillet.

CARL MARTIN-HANSEN,
født 8. Juli 1877 som Søn af
Snedkermester Peter Hansen
og Hustru Anna Maria Vil-
helmina. Søgte Kolding tek-
niske Skole og udlærtes som
Snedker og Billedskærer.
Kom paa Kunstakademiet og
tog der Afgang 1902. Har op-
holdt sig i Udlandet: Paris,

Tyskland, England, Spanien, Ægypten og Italien i flere Aar.

Mest kendte Arbejder, som alle præges af stor Dygtighed og alvorlig Stræben:

Assisteret ved Restaureringen af Dronning Margrethes Sarkofag i Roskilde Domkirke. Carl Plougs Bautasten, Gottfred Mathison Hansens Gravmæle, Vestre Kirkegaard, Prinsesse Maries Monument paa Langelinie, 1912. Flere Relieffer, blandt andet et af Rektor Sigurd Müller, Portrætbuster af P. Skau, Skamlingsbanken, og af Morten Eskesen m. m. fl. Statuer af Johan Thomas Lundbye, ved Generalkonsul Johan Hansens Malerisamling, Kastelsvej, og Griffenfeld; den sidste i det kgl. Biblioteks Haveanlæg.

Er meget kendt ude i Landet for sine kunstindustrialle Arbejder og da særligt de mange, der er udført for den kgl. Porcellainsfabrik. Her har Kunstneren udført en meget stor Række af Smaaskulpturer af Danske Nationalfigurer; et Arbejde, som har kostet indgaaende Forstudier i alle Dele af Landet og som er meget yndefuldt gjort. Disse gaar stadig ud fra Fabriken over den halve Verden og er en stor Succes for den kgl. Fabrik. Danske Kvinders Nationalgave til Kongeparrets Sølvbryllup var paa 50 saadanne Figurer. Har ogsaa til Fabriken modelleret Genfremstillinger af mange Genstande fra Hetsch's Tid.

Foruden disse Arbejder flere Dyreskulpturer og anden Kunstindustri.

THOMAS HANSEN,
født i Kolding den 28. Maj
1879, Søn af Slagter P. Han-
sen. Havde allerede som
Dreng Lyst til Billedhuggeri-
et, kom i Lære hos J. C. Jo-
hansen, hvis store Indsigt og
Dygtighed han siger har haft
stor Betydning for ham. Kom
paa Akademiet, tjente sam-

tidig til Livets Ophold ved dekorativt Billedhuggerarbejde, blandt andet hos Bundgaard. Rejste til Udlandet og arbejdede i forskellige Ateliers i Tyskland og Schweiz. Debuterede i 1907 med Kristushoved paa »Den Frie«, senere med Kvindefigur paa Charlottenborg. Modtog den Eckersbergske Medaille og senere Stipendier til Rejser i Tyskland, Frankrig og Spanien. Har ogsaa besøgt Italien. Thomas Hansen har bl. a. udført de symbolske Figurer til Domhuset i Kolding og til Købmandsskolen i samme By.

KRÆSTEN IVERSEN,
Professor ved Akademiet, giver selv følgende biografiske Oplysninger:

Født i Holsted den 26. Januar 1886. Kom efter Konfirmationen i Lære hos Malermester N. Madsen, Kolding, en Læretid, der paa mange

Maader blev af en afgørende Betydning for min videre Udvikling. Jeg traf der en Række jævnaldrende Kammerater og sluttede Ven-skab med Koldingenserne, Billedhuggeren Johannes C. Bjerg, Malerne Jens Sørensen og Arthur Brener, og mindes endnu med Glæde Aarene i Kolding tek-niske Skole og en særlig Taknemmelighed for to af Skolens Lærere, afdøde Forstander Wandall og min Læremester, Malermester Madsen. I København Elev under Grønvold. Udstillede første Gang paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1909, paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1919, Medlem af den frie Udstilling 1920, desuden udstillet i Gøteborg, Hel-singfors, Berlin og Wien. Eckersberg-Medaillen 1923. Medlem af Akademiraadet og Kunstnersamfundets Jury 1922, Professor i Malerkunst 1930.

Hovedværker: »Odysseus og Nausikaa«, købt af Kunstforeningen, »Kristus og Fiskerne«, »Opstilling med Frugter« (Gøteborg Museum), »Parti fra Bør-sen og Havnen« (Stockholms Nationalgalleri), »Kvinde med sort Hat« (Statens Museum for Kunst, Køben-havn). Dekorative Arbejder: »Prometeus«, Loft-billede i Videnskabernes Selskabs Mødesal, tre Loft-billeder, »Kongemagt«, »Lovgivning« og »Retfærdig-hed« i Riddersalen paa Christiansborg. Loftud-smykning i Dobbeltscenen, Altertavle i Sct. Peters Kirke i Holsted.

ERIK LUNDGREN,
født 7. Juni 1904 i Kolding, som Søn af Hotelejer C. Lundgren. En Tid var han Elev paa Rungsted Kostskole, og var derefter i et Aarstid efter Faderens Ønske paa Hotel-fagskole i Lausanne. Kunsten drog dog den unge Mand stærkere, hvorfor han fra

Schweiz rejste mod Kunstens evige Land, Italien. Han besøgte Milano, Rom og flere Byer, hvor der var kunstnerisk Inspiration at hente i rigt Maal. Endnu en Gang afveg han dog fra sit Forsæt og holdt paa med Hotelfaget et halvt Aarstid i Paris. Men saa brød han ud, begyndte at tegne og blev i 1922 blandt otte af halvtreds Ansøgere optaget paa »Académie des beaux-arts«. Erik Lundgren var senere tre Aar i Amerika, hvor han gengav Tidens Tempo i Streg i forskellige Magasiner og Blade. Han er nu atter – i hvert Fald for en Tid – hjemme i Danmark beskæftiget med Illustratørvirksomhed ved »B. T.«, »Nationaltidende«, »Tidens Kvinder« og for-

skellige Pressebureauer. Han har desuden illustre-ret en Række Bøger.

JOHANNE MADSEN,
Maler, Datter af Bestyrer N. C. Madsen, Kolding. Ud-dannet paa Kolding tekniske Skole; derefter hos Malerne Mundt og Luplau. Paa Aka-demiet med Viggo Johansen som Lærer; modellerede hos Bissen. Har i flere Aar været ansat hos Bing og Grøndahl

og er for Tiden midlertidig beskæftiget paa Geodæ-tisk Institut. Udstiller kun sjældent sine smukke Malerier, hvis Motiver særlig er hentede fra Blom-sterne Verden.

A N D R E A S M O E,
født 11. Juli 1877 som Søn af Pastor Otto Moe. Kom i Ma-lerlære hos Oppenhagen i Kolding og søgte Kolding tekniske Skole, hvor Svende-prøve aflagdes. Uddannedes derefter paa Krøyers Maler-skole, paa Akademiet i Mün-chen, paa Akademiet i Ant-

werpen og ved Rejser i Tyskland, Frankrig og Ita-lien. Udstiller hvert Aar paa Charlottenborg – i Aar ikke mindre end 16 Billeder, hvoraf Ny Carlsberg Fondet købte to. Kolding Kunstforening og flere Private i Kolding har udmærkede Billeder af denne Kunstner.

N. IBSEN NIELSEN,
en kendt Landskabsmaler, giver følgende biografiske Oplysninger:

Jeg er født i Holsted 28. Maj 1891, Søn af Gaardejer S. P. Nielsen og Hustru Kir-stine Nielsen. Kom 1. Okto-ber 1905 i Malerlære hos Thorvald Hansen, Kolding,

besøgte Kolding tekniske Skole de følgende fire Aar. Efter et halvt Aars Ophold i Berlin (1910) kom jeg paa teknisk Skole i København, først et Aar paa Dekorationsskolen, derefter et Aars Forberedelse til Akademiet, optaget der 1912 (Lærere: Profes-sorerne Tuxen, Viggo Johansen, Jul. Poulsen og Joakim Skovgaard). Tog 1919 Afgangseksamen som Maler, fik samme Aar Ansættelse som Lærer ved teknisk Skole i København. 1921 Studierejse til Tyskland og Italien (Berlin, Dresden, München, Verona, Venedig, Florens, Rom, Neapel og Pompeji). Fra 1917 Udstiller paa Kunstnernes Efteraarsud-stilling, fra 1922 Medlem af »Frie jydsk Malere«, som afholder Udstilling hvert Foraar i Kunstbyg-ningen i Aarhus, hovedsagelig Landskaber.

A A G E R O O S E
er født i Kolding den 2. Januar 1880 som Søn af Kornhandler Chr. Roose og Fru Lisette Roose. Gik i Kolding Latin- og Realskole. Tegnede allerede da og lavede Træsnit til Kammeraterne. Efter at være forberedt af Maleren S. Clod Svensson blev Roose

optaget paa Akademiet 1899 og har senere søgt Krøyers Malerskole, som dengang lededes af Professor Tuxen.

Her i Kolding saa man ikke meget til den unge Kunstner. Han fløj ud. London, Paris, hvor Academie Collarossi søgtes, og Rom var de Steder, hvor han opholdt sig i flere Aar. I Paris vakttes Interessen for Træsnittet, som siden har haft Kunstnerens Hovedinteresse og skaffet ham mange Laurbær. I flere Aar boede Roose i Värmland, og i Stockholm udstillede han sammen med Carl Larsson og Zorn.

Udstillede som Maler første Gang paa Charlottenborg 1904 og har senere haft samlet Udstilling i »Den Frie« 1910.

Kunstnerens Betydning ses af, at følgende Kunstmuseer har indkøbt Malerier, Raderinger og Træsnit: Kolding, København, Lund, Stockholm, Prag, London og New York.

Er gift med Malerinden Wanda Roose.

ANTON SCHRØDER,
som har udstillet baade paa Charlottenborg og »Den Frie« og har udført store dekorative Arbejder, bl. a. til Domhuset og til Raadhuset i Kolding, ønsker kun følgende Levnedsbetegnelse:

Anton Schrøder,
Maler.

KNUD SINDING,
født i Aarhus 27. August 1875 som Søn af Toldforvalter Rasmus Emil Sinding og Hustru Ellen Margrethe, født Schandorff, meddeler: Sattes efter endt Skolegang i Malerlære hos Malermester Carl Jensen i Laasbygade, hvor jeg hver Morgen tre Aar i Træk væk-

kedes ved en Morgensang af Mester i Værkstedet under mit Kammer. Dagen sluttedes ofte med lidt Bragesang af den gamle, evigtbegeistrede Morten Eskesen, der ofte indfandt sig, naar Aftenmaaltidet indtoges, og fra Døren mellem to Stuer ydede sit bedste.

Besøget paa teknisk Skoles Aftenskole, og endnu mere nogen Tid paa dens Dagskole under den be-

undrede Malermester Madsen, oplivede Tilværelsen. – For en Ildebrand, der Lillejuleaften 1893 udbrød i den gamle Gaard, og som lagde dens Værksteder med Indhold af Vogne i Aske, lagdes det tunge Ansvar over paa min unge Person, der under det forudgaaende Julebad, som havde samlet mange Tilskuere fra Gaardens Ungdom, ikke havde kunnet værne den fornødne Sikkerhed med Lys.

Efter tre Aars Ophold i den livfulde og smukke By, der i saa høj Grad var præget af den daværende Landegrænses Nærhed og blandt danske Provinsbyer helt var noget for sig, tog jeg til København for at søge ind paa Kunstakademiet. Samtidig søgte jeg Kristian Zahrtmann, af hvis vækkende og ansporende Evne der den Gang med Rette gik stort Ry, og til hvem jeg, som til Otto Bache, kom i et nært Elev- og Venskabsforhold.

Den følgende Sommer tog jeg Plads som Mælkekusk ved Ulstrup Mejeri paa Refsnæs, en fortræffelig Oplevelse, som førte mig i et nært og meget udviklende Samliv med Bønder, af stor Betydning for mit Arbejde som Folkelivsmaler hele Livet siden.

Aar 1908 rejste jeg – den Gang nygift – paa Akademiets Stipendium en Foraarsrejse til Verona, Florenz og Venedig – kom hjem og malede Billederne »Moder og Barn« og »Modtagelsen« for derefter at modtage »Det store Stoltenbergske Rejsestipendium«, der forpligtede til to Aars Udlændighed og atter førte mig til Italien, hvor jeg siden tilbragte en halv Snes Somre. En stor Del af min Produktion har da hentet Motiver derfra – i en Aarrække udelukkende derfra, men Hjemstavnsbillederne i min nu store Produktion, Folkelivsbillederne fra Vestjylland, min Barndoms- og Ungdomsegne er dog vist de vægtigste.

Billeder af mig – ikke de bedste – findes i Maribo, Randers, Kolding og Odense Museer. De bedste er i Privateje, for nogles Vedkommende uden at jeg kender Ejerne, da Samlere nu ofte køber pr. Kommission med Hemmeligholdelse af Navn.

JENS SØRENSEN,
født den 28. September 1887 som Søn af Kontrolør J. A. Sørensen, Kolding. Lærte Billedskærerhaandværket hos A. L. Johansen, søgte Kolding tekniske Skole og senere Kunstakademiet.

Har haft Akademiets store Rejselegat og er nu et af de mest kendte Navne blandt de yngre Malere i København, hvor Kunsthistorikeren Wilh. Wanscher endog engang i et overmodigt Lune har hævet sig til at karakterisere ham som »Rembrandts Overmand«, paa Grund af hans udprægede Sans for Lysvirkninger.

Mest kendte Arbejder: Dantons Død, Tragedien paa Havet, Vagtparaden, en Mængde mindre Billeder fra Dyrehaven, det store Aftenbillede fra Dyrehavsbakken, en Række Portrætter: Cellisten Rud. Dietzmann, Grevinde Hamilton o. m. a.

JENS THIRSLUND, dansk Keramiker, født 24. Oktober 1892 i Kolding. I Malerlære, i Kolding tekniske Skole, rejste derefter nogle Aar i Tyskland og Holland. Kom 1913 til Næstved, hvor han blev ansat ved den keramiske Fabrik, som var grundlagt af Herman A. Kähler,

hvis Datter han ægtede. Uddannede sig derhos paa egen Haand ved tekniske og kemiske Studier. Som Keramiker har Thirslund med heldig Haand og kunstnerisk Evne forstaaet at udnytte det store Værkstedes Muligheder, især i den saakaldte Reduktionsteknik. I de senere Aar arbejder han med en ejendommelig Sgraffittoteknik, hvor han benytter sin sorte Emaile under de lysbrydende hvide som mørk Kontur om den farvede Dekoration. Ved hans Fremgangsmaade spiller Brændingen en afgørende Rolle, og han behandler personlig sine Genstande gennem alle Frembringelsestrin. Thirslund udstillede første Gang 1919, hvor hans Arbejder straks fik en meget

gunstig Modtagelse, i Oslo 1921 og 1924, samme Aar ogsaa i Amsterdam. Begyndte 1921 et Samarbejde med Billedhuggeren Kai Nielsen og udstillede sammen med denne i Kunstforeningen 1922. Paa en Udstilling i New York samme Aar købte Metropolitan Museum flere af Thirslunds Arbejder som en Del af Grundstammen for dets nye Afdeling for moderne Kunstindustri. Paa Verdensudstillingen i Paris 1925 fik Kählers Fabrik *Grand Prix* og Thirslund personlig *Diplome d'honneur*, i 1926 en større Udstilling paa Rhörska Museet i Gøteborg. Af Thirslunds keramiske Arbejder kan særlig fremhæves en Del Kaminer og Vægbeklædninger samt hans verdenskendte Fladedekoration af Fade og Skaale, et Felt, hvor hans Kunstnerpersonlighed udfolder sig med største Frodighed. Hans dekorative Opfindsomhed og sikre kunstneriske Smag har blandt andet ogsaa faaet Udslag i Tegninger til Stempler for Bogbinderne Petersen & Petersen.

Keramikken bliver i hans Hænder til en Kunst, der fødes af lette Stemninger, en fri Tumleplads for Fantasi, naar den giver sig Inspirationen i Vold, og et Væld af æstetisk Nydelse for de, til hvem den skabtes.

Af afdøde Kunstnere, som har været knyttet til Kolding, maa særligt nævnes Kunstmaler *P. M. Møller*; han fødtes i Kolding 15. December 1838 og døde i Kolding 1910. Som ganske ung blev han döv – og senere stum, men lærte efter Talemotoden saa godt, at han forstod Tale og kunde

gøre sig forstaaelig. Som ung lærte han Malerfaget, gik senere paa Kunstakademiet, hvor hans Arbejder efter levende Model blev meget rost. Udstillede paa Charlottenborg i Halvfjerdsene. Holger Drachmann anmeldte engang hans Arbejder og gav dem en begejstret Omtale. Han var i 22 Aar Dekorator paa Den kgl. Porcellænsfabrik, hvor han udførte en Række bemærkelsesværdige Arbejder. De dengang brugte store Vaser med en kgl. Persons Portræt eller et Slot paa, som de forskellige Kongehuse forærede hverandre, dekoreredes af Peder Møller. Han fandt ogsaa paa at dekorere et Stel med Nisser – han har udført en Mængde Nisse-

billeder; her havde han rigtig Lejlighed til at lade sit frodige Lune spille; Nisserne laver alle mulige Hundekunster. Nisse-Stellet gjorde saadan Lykke, at der bestiltes et til Kejseren af Rusland og et til Kongen af Grækenland. De Nisser og Juleengle, vi som Børn klippede ud til Juletræet, var ogsaa tegnede af Peder Møller (Alfr. Jacobsens Kunstforlag), ligesom den festlige Etiket til vort lokale Juleøl fra Slotsmøllens Fabriker er tegnet af denne Kunstner. Han malede paa Glas til Bedekamret paa Frederiksborg Slot og har udført en Mængde Tegninger af Børn. Disse er det fineste, han har lavet. Hans Svaghed gjorde, at han beholdt sit barnlige Sind, og hans Tegninger af Mødre og Børn er udført med den fineste og mest kærlighedsfulde Opfattelse. Man husker ogsaa hans Jens Peter Wissing-Tegninger, hvoraf een er gengivet Side 10. I mange Aar levede Peder Møller her i Byen hos sin Søster, Fru Købmand Haas; han udførte i den Tid ca. 25 Altertavler til Kirker og Missionshuse.

Rektor Sigurd Müller skrev ved hans Død en smuk og rosende Nekrolog i »Berlingske Tidende«.

O. C. L. ESPERSEN.

Et Par af Peder Møllers Nissetegninger. I Midten et af Motiverne til Nissestellet til Kejseren af Rusland.

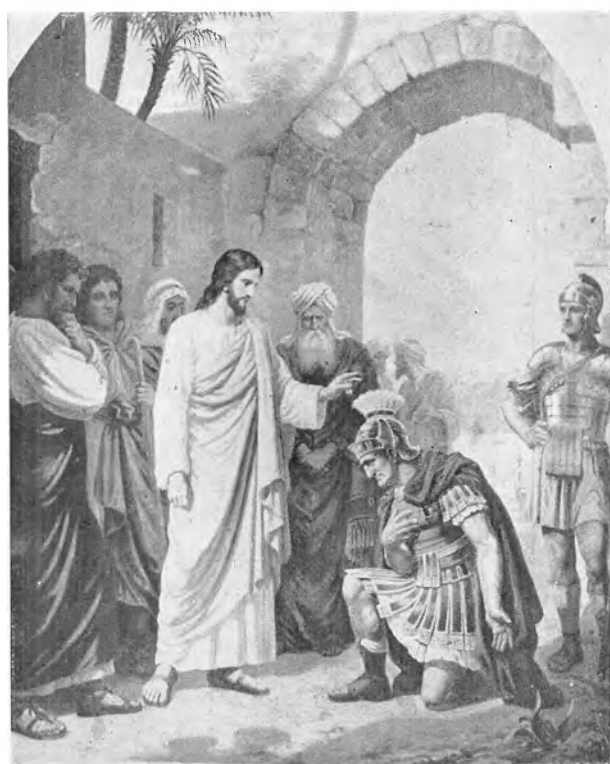
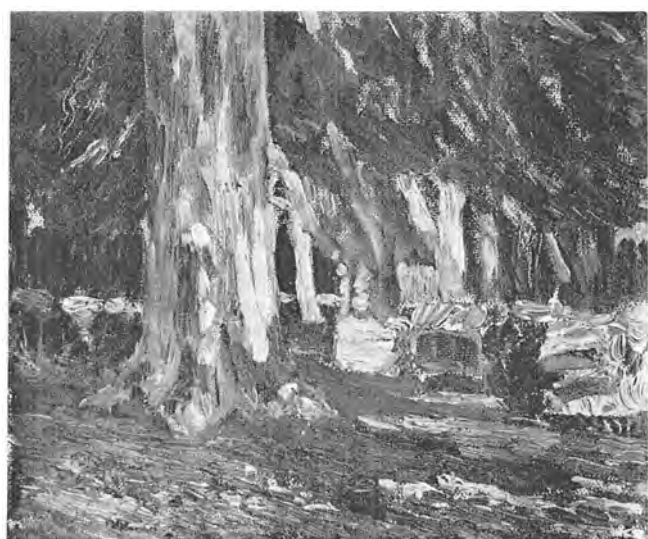

Andreas Moe: Københavns Gadebillede.
 Arthur Brener: Ringmuren paa Christiansø, Bornholm.
 Johannes C. Bjerg: Skipper Clement.
 Professor Kræsten Iversen: «Kong Skjold», Loftbillede i Riddersalen paa
 «Christiansborg».
 Peder Møller: Fattige Børn ved Køkkendøren.

Carl Martin-Hansen: Lille Fanøpige. Pige fra Langeland og Amagerdreng, Kgl. Porcelain.
 C. P. Hansen: Motiv fra en Kolonihave.
 Anne Marie Carl-Nielsen: Chr. IX's Statue.
 Aage Roose: Skovarbejdere, Värmland, Træsnit.
 Niels Chr. Daugaard: Portræt.

Tilvenstre:

Johanne Madsen: Opstilling.

Jens Sørensen: Efteraar.

Peder Møller: Altertavle i Valgmenighedskirken i Odense.

Tilhøjre:

Knud Sinding: En Bondeforsamling paahorer andægtigt en Lægprædikants Udlæggelse.

Erik Lundgren: Maria Bebudelse, Træsnit.

Thomas Hansen: Kvindefigur, Kalksten (se i øvrigt denne Bogs 1. Del Side 19 og Side 36).

Sct. Jørgens Hospital

SKRAAS overfor Kirke og Slot ligger ved Bredden af Kolding Slotssø, i Hospitalsgade, en af Byens ældste og mest ejendommelige Bygninger; det er Sct. Jørgens Hospital, der i Aaret 1558 blev oprettet ved Fundats af Christian III. til Bolig for »saare og syge Mennesker« fra Ribe Stift. Der skulde »til evig Tid i Kolding være et Hospital«, hvor saadanne Mennesker kunde faa Husly og nødtørftig Underholdning. Dronning Dorothea har vist tilskyndet sin Husbond til denne Barmhjertighedsgerning. Kongen henlagde en Del Jordegods til Sct. Jørgens Hospital, samt Kongetienden af Andst, Gjesten, Veerst, Bække, Jordrup, Vamdrup og Jellinge. Alt dette var blevet drøftet ved et Møde mellem Christian III., Biskopperne (deriblandt Hans Tavsens) og Stiftslehnmændene paa Koldinghus 30. November 1558.

En særlig Grund til at oprette et Sct. Jørgens Hospital i Kolding var det, at der i Middelalderen sandsynligvis paa samme Sted laa en Sct. Jørgensgaard, hvis Gods var bleven inddraget ved Reformationen. – Sct. Jørgensgaardene var Middelalderens Spedalskhedsasyler, opkaldte efter Helgenen Sct. Georg (paa Dansk: Jørgen), den tapre kapadokiske Kriger, der under Kejser Diokletian led Martyrdøden i Nikomedien i Aaret 306.

Til denne Helgens Liv er ikke blot senere knyttet Legenden om hans Kamp med den frygtelige Drage for at befri Prinsesse Kleodolinde; men han blev ogsaa æret som den, der havde bekæmpet Sygdom og Pest.

I Oldtiden fandtes der ikke Hospitaler eller milde Stiftelser; de er oprindelig en Frugt af Kristendommens Aand. Ogsaa op igennem Middelalderen laa Oprettelsen af Hospitaler i Kirkens Haand. Intet

Under, at de derfor gerne fik Navn efter Kirkens Helgener. I Danmark oprettedes de første Spedalskhedsasyler, Sct. Jørgensgaarde, paa Absalons og Valdemarernes Tid, der paa saa mange Maader var en Fremgangstid for vort Folk. Rundt omkring i Landet byggedes i Tidens Løb Sct. Jørgensgaarde, ikke blot i Byerne, men ogsaa stundom i de større Lands-

byer. Ofte var de kun beregnede paa Natteophold, idet de spedalske drog fra Sted til Sted, tiggende langs Vejene. Sct. Jørgensgaardene laa gerne udenfor Bymurene, for at de spedalske kunde være isolerede; til at begynde med var det frivilligt, om de spedalske vilde tage Ophold i Sct. Jørgensgaardene; men paa Kristoffer af Bayerns Tid blev det tvungent.

Paa Christian III.s Tid var Sygdommen ikke nær saa udbredt, som den havde været tidligere; mange Sct. Jørgensgaarde var derfor blevne nedlagte; men

Vestibulen i Sct. Jørgens Hospital

man opretholdt dog gerne enkelte Sygestuer for spedalske i Tilknytning til de almindelige Hospitaler.

Den oprindelige Del af det nuværende Sct. Jørgens Hospital i Kolding er vist opført i Aaret 1578 og efter en Ildebrand restaureret og udvidet i 1617. Det bestod af to Længer paa 20 og 10 Fag i 1 Etages Højde. En Del af den største Længe var Kirke, og op til denne stødte Kirkegaarden. Kirken blev nedlagt 1803 og blev omdannet til Bolig for Hospitalets Indvaanere; 1806 nedlagdes Stillingen som Hospitalspræst, og i Stedet for ansattes der en »Bønholder«; denne Stilling beklædes for Tiden af pensioneret Lærer *Barsøe*.

Foruden Hospitalets regulære Indtægter ved Jordegods og Kongetiende, fik det i Christian IV.s Tid aarlig leveret 4 fede Faar og en Tønde Smør fra Kongens Ladegaard bag Søen, og somme Tider kunde der vanke andre Ekstraindtægter, som naar Svin forvildede sig over Kirkegaardens Rister ind paa Sct. Nikolai Kirkes Grund. 1666 vedtoges det paa Kolding Byting, at dersom saadanne Svin efterdags findes paa Kirkegaarden, skal de fanges og skænkes til Sct. Jørgens Hospital.

Kun een Gang i de svundne Aarhundreder har Hospitalets Virksomhed været afbrudt, og det sikkert paa ubehagelig Maade, nemlig da Spaniolerne og Franskmændene rykkede ind i Kolding i Marts 1808. Efter Ordre fra Kommandantskab og Magistrat blev Hospitalet dengang indrettet til Lazaret for de fremmede Soldater, og Hospitalslemmerne fik foreløbig Bolig i den Fløj af Sct. Nikolai Kirke, som da ellers blev brugt til Skole. Her blev der blandt andet i Efteraaret 1808 opstillet en treetages Kakkellovn »til Betjening for Hospitalslemmerne«.

Paa et stille Sted, som et Hjem for syge og gamle Mennesker er, foregaar der naturligvis ellers kun sjældent Begivenheder af Interesse for Offentligheden; dog skal det som et Kuriosum nævnes, at »Spare- og Laanekassen for Kolding By og Omegn« begyndte sin Virksomhed i Sct. Jørgens Hospital i 1856 i Hospitalsforstander *Fønss'* Lejlighed.

I 1880 udvidedes Hospitalet ved Køb af det gamle Amtssygehus nord for Sct. Jørgens Hospital; de to Bygninger blev i 1917 byggede sammen.

Efter at Loven om Tiendeafløsning var vedtaget i 1903, omsattes den Kongetiende, Hospitalet oppebar, i 4 pCt. Tiendebanksobligationer. Efterhaanden som Stat og Kommune i stedse større Grad overtog Forsørgelsen af fattige og syge Mennesker her i Landet, har Sct. Jørgens Hospital mere og mere skiftet Karakter. Det er nu væsentligt et Hjem for gamle Mennesker, der ejer en lille Kapital, som

ikke er stor nok til at leve selvstændig af; mod at indskyde en væsentlig Del af denne Kapital, faar de Gamle livsvarigt Ophold i Hospitalet. Alle Værelser paa Sct. Jørgens Hospital er efter 1909 blevne Eneværelser, og der er i nyeste Tid indrettet W. C. og Badeværelse, ligesom der i 1930 er indlagt et udmærket Varmeanlæg over hele Hospitalet.

For Tiden er der 25 Pensionærer i Sct. Jørgens Hospital, 15 Mænd og 10 Kvinder. Disse faar Husly, Vask, Lys, Brændsel, Medicin og Lægehjælp, samt 8 Kr. aarlig i Beklædningspenge. Ligeledes faar de fuld Kost mod en daglig Godtgørelse af 15 Øre. Forhaabentlig bliver Hospitalet snart saa velstillet, at denne Afgift paa 15 Øre kan bortfalde.

Til Hjælp ved Pensionærenes Forplejning er ansat en Økonoma og to Piger, hvoraf den ene ogsaa er Plejerske i Sygdomstilfælde. Til Hospitalet hører der tre Haver, en for Forstanderen, en for Økonomaen og en for Pensionærerne; desuden ejer Hospitalet en tilstødende Toft paa 2,5 Hektarer, der er udlejet som 80 større og mindre Haver, der ligger smukt med Udsigt til Slotssøen. Hospitalets Kapitalformue udgør i Øjeblikket ca. $\frac{1}{4}$ Million Kroner.

I Spidsen for Hospitalet staar en Forstander, for Tiden Proprietær *J. C. Thygesen*; Politimesteren i Kolding og Sognepræsten ved Sct. Nikolai Kirke udgør Inspektionen; Direktionen bestaar af Stiftsøvrigheden i Haderslev. Kun Mænd og Kvinder, der er født i Ribe og Haderslev Stifter kan optages i Hospitalet.

Vore Forfædre har paa mange Maader sat sig smukke og velsignede Spor, og ved deres gode Geringer spredes endnu længe efter Lys og Lykke til Efterslægten. Et Minde herom er blandt andet Sct. Jørgens Hospital. Maatte velstaaende Mennesker, specielt barnløse Mennesker, i vor Tid føle den samme Trang til at øve godt til Næstens Velsignelse!

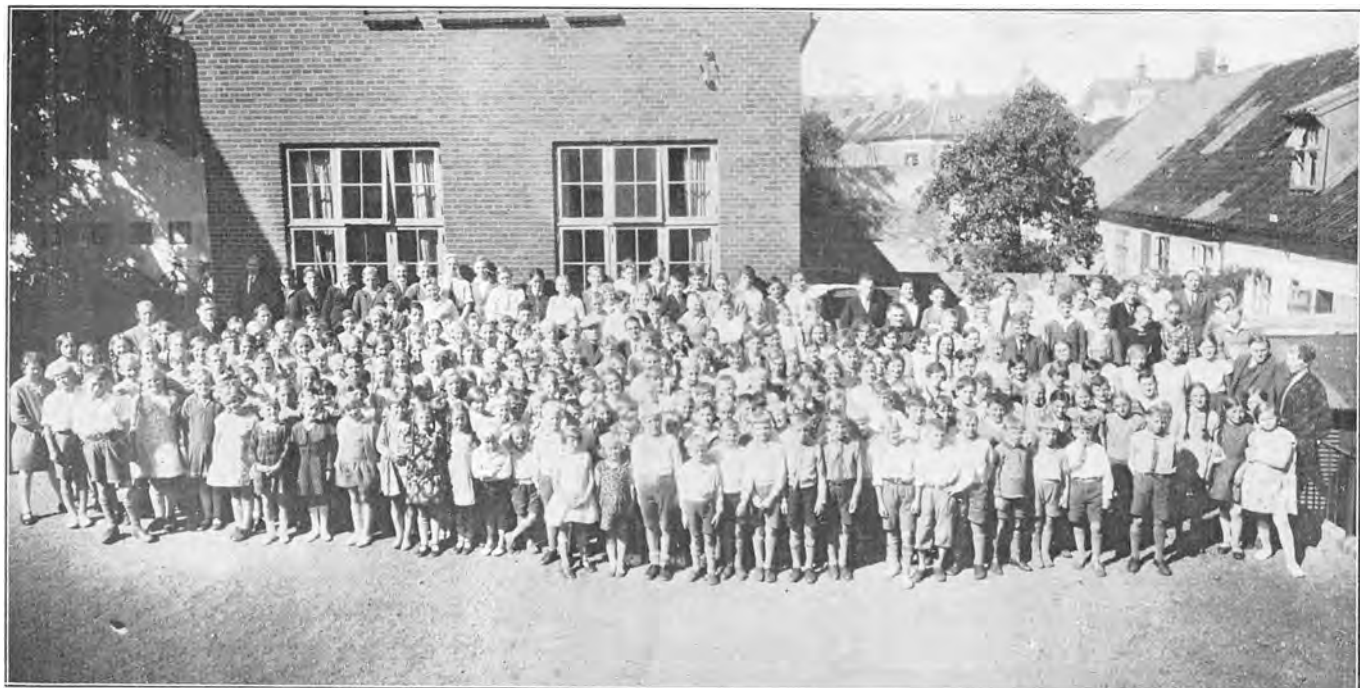
Med Tanken henvendt paa Sct. Jørgens Hospital slutter jeg denne Skildring med paa det at anvende nogle Linjer, der er skrevet om en Bygning af anden Art, rejst af danske Mænd og Kvinder i Amerika:

Gud, Du er god og stærk!
Skærm vore Hænders Værk!
Velsign det Hospital, vi her har bygget!
Lad ikke Storm det slaa,
Og Ilden ej det naa!
Lad af din Faderhaand det vorde skygget!

Benedict Nordentoft.

Hospitalsforstander J. C. Thygesen

Kolding Realskole

SKOLEN, som nu bærer Navnet »Kolding Realskole«, blev oprettet i 1889. Ganske vist blev den grundet ved en Sammenlutning af Frk. Strarups Institut, der blev begyndt 1864, og en anden mindre Skole; men dels var Elevtallet meget lille, og dels skete der straks efter den Ændring i Skolens Virksomhed, at den blev en Eksamensskole med Almindelig Forberedelseseksamen (Præliminæreksamen) som ydre Maal.

Skolen kaldes af mange »Dalsgaards Skole« og med Rette, idet hele dens Historie siden 1890 er præget af den daværende unge Mand, *Egeris Christensen Dalsgaard*, af Eleverne og Lærerne oftest kaldet »Gamle«, som nævnte Aar overtog Skolen, og som siden med en aldrig opslidt, men snarere stadig voksende Energi har ledet den under dens stadige Vækst, trofast hjulpet af sin Hustru, Fru *Alba Christensen-Dalsgaard*, f. Burcharth, der i mange Aar ved Siden af Lærerindegerningen ledede det store Skolepensionat, der var knyttet til Skolen.

Udvikling har der nemlig været! I Begyndelsen underviste man i lejede Lokaler i Bygningen paa Hjørnet af Losbygade og Katrinegade; men allerede 1890 blev Ejendommen i Langelinie Nr. 4 købt og delvis indrettet med Undervisningslokaler. Her foregik i ti Aar Arbejdet med Præliminæreksamen som Maal, idet Eleverne tog Eksamen ved Universitetet og forøvrigt bestod paa en enkelt nær. Holdene var meget smaa, men blev stadig større, saa der i 1900 var 14 Dimittender. 1899 blev Naboejendommen, Langelinie Nr. 2, købt og indrettet med Elevværelser og Lærerbolig, og 1900 rejstes den ny to-etages Skolebygning. Samme Aar fik Skolen Eksamensret og gik rask fremad, saa der var Pladmangel allerede 1904, da en Gymnastiksal blev bygget og et Par Klasseværelser indrettet i Lærer-

boligen. Endelig maatte Skolen udvide igen i 1922, skønt det var meget vanskeligt, idet der maatte købes Grund fra flere Ejendomme i Blæsbjerggade, for at man kunde faa opført den ny Skolebygning, som blev taget i Brug efter Sommerferien 1922.

Skolens ydre Rammer er saaledes gentagne Gange blevet sprængt; men den er da ogsaa den Skole i hele Landet, der i den sidste Snes Aar har haft det største Antal Dimittender til Præliminæreksamen. Ialt har den dimitteret 1050 med Eksamen ved Skolen foruden ca. 75 ved Universitetet. 1930 dimitterede den de fleste, den nogen Sinde har haft, nemlig 53.

Fra Starten og til nu har Maalet været Præliminæreksamen, et Maal, der er blevet fastholdt trods Modstand fra oven. Da Loven om de højere Almenskoler blev vedtaget 1903, var det Mening, at Realeksamen skulde afløse Præliminæreksamen, der skulde afholdes sidste Gang 1912; men herimod rejste en Kreds af Skoler en kraftig Protest. En Række sydjydske Skoler sammen med et Par paa Øerne sluttede op om »Kolding Realskole«, der var den førende, og Resultatet blev, at Præliminæreksamen vedblev at bestaa, sideordnet med Realeksamen, en Ordning, hvis Berettigelse Udviklingen har vist, idet der i de senere Aar flere Steder er en udpræget Tendens mod at vende tilbage til den gamle Ordning.

Skolens Ledelse har været usædvanlig fast, idet Hr. E. Christensen Dalsgaard har staaet for Styret i over 40 Aar, noget ret enestaaende i dansk Skolehistorie, og han er da ogsaa den ældste af alle Danmarks Skoleledere, ikke i Aar, men som Leder.

Med Hensyn til Fremtiden har Skolen kun eet Ønske, det, at den maa faa Lykke til at være en Hjælp for alle dem, der findes indenfor dens Ene-

A. C. Andersen.

Assistenter og Postbude foran det gamle Posthus i Vestergade.

Postkontoret i Kolding

DET FØRSTE, man ved om Postvæsenet i Kolding, er, at der ifølge Forordningen af 1624 skulde ansættes en Postmester her i Byen, men hvorvidt dette skete, vides ikke. Derimod fik Postmester *Hans Lund* den 16. Marts 1695 Bevilling til at bygge en Vejrmølle, i 1711 hed Postmesteren *Knud Jørgensen*, der afstod Bestillingen til Kontrolør *Johan Frederik v. Wahren* 10. September 1712 – død 1715. *Jens Jørgensen Riis* 22. Maj 1715, død 12. August 1779 (1723 –59 tillige Borgmester). Borgmester, Justitsraad *Hans Junghans* (Ekspetancebestalling 9. Marts 1759, fra 1771 adj. Formanden) 12. August 1779 (fra 1. Januar 1802 kun Postmester ved Brevposten) til 31. December 1808 (Afsked). *Peder Limschau* 1. Januar 1802, Postmester ved Pakkeposten, fra 1. Januar 1809 tillige ved Brevposten – død 14. Juni 1850. *Gustav Ferdinand Mechlenburg* (Fredericia) 1. Januar 1851 – død 24. Marts 1865. *Carl Anton Fritz Lavard Deichmann* (fhv. Postmester i Slesvig) 28. Maj 1865 – død 18. April 1879. *Matthias Petersen* (Fuldmægtig i Postvæsenets Overbestyrelse) 28. Maj 1879 til 13. September 1886 (suspenderet 18. Januar 1887, dømt til at have Em-

bedet forbrudt). *Carl Christian Olsen* (Assistent i Postvæsenets Overbestyrelse) 1. April 1887 til 30. April 1920 (Afsked). *Julius Emil Kleine* (Postinspektør ved Nørrejyllands Jernbane-Postkontor) 1. Maj 1920 til 28. Februar 1930 (Afsked). *Alfred Erhardt Baastrup* (Postkontrolør I. ved Aarhus Postkontor) 1. Marts 1930.

Den betydelige Udvikling, Kolding By, takket være Byens driftige Handelsstand, er undergaaet i Tidens Løb, har bevirket, at Forretningerne ved Kolding Postkontor er steget i en saadan Grad, at dette nu er normeret med 130 Personer, nemlig: Kontorpersonale 11, Postbudpersonale 35, Landpostbude 58, Postekspeditører 26.

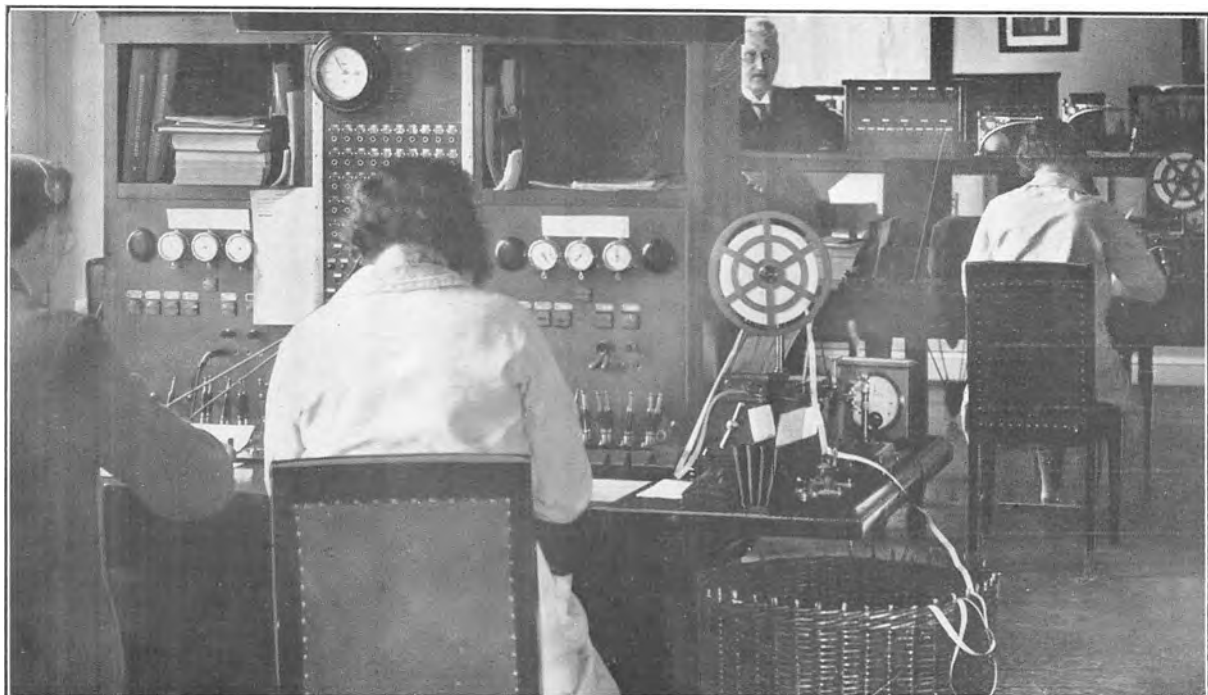
Den ny Post- og Telegrafbygning i Kolding.

Her skal blot anføres, at der aarlig afsendes ca. 3 og ankommer ca. 2½ Million Breve.

Postkontoret har tidligere haft Lokaler i Vestergade 22, hvorfra det flyttedes til Vestergade 4-6, for endelig 20. September 1930 at flytte til den nye Posthusbygning ved Statsbanestationen.

Her er indrettet moderne praktiske Lokaler, store og lyse, og Kolding By har faaet en Posthusbygning, der med sin rene, smukke Facade er Byen værdig.

A. E. Baastrup.

Kolding Telegrafstation

DEN 1. Februar 1854 aabnedes den første Telegraflinie i Danmark fra Helsingør til Hamborg. Et Minde om denne (underjordiske) Linie findes paa Slotsbanken, nemlig en af de Jernkasser, i hvilke Traaden med bestemte Afstande var ført op til Prøve af Fejl.

I Slutningen af Aaret 1856 fik Kolding sin første Telegrafstation paa Hjørnet af Klostergade og Havnegade, aabnet for Publikum 1. Januar 1857. Den første Dag indleveredes fire Telegrammer. Taksten var for et Telegram paa indtil tyve Ord en Rigsdaler. I Efteraaret 1857 flyttedes Stationen til en af Klubben »Enigheden« opført Nybygning i Høffdingsgade, nu Jernbanegade. At det dengang ikke var nogen Hovedgade fremgaar af, at Stationen maatte søge Telegrafdirektør Faber om Tilladelse til at anbringe en Lygte udenfor Stationen, da der ingen Lygter fandtes i Gaden, som, da den var uden Brolægning, ofte var ufremkommelig. Under Krigen 1864 var Stationen nedlagt fra 18. Februar til 15. November under Fjendens Besættelse. Fra 1867 til 1892 havde Stationen Lokaler i nuværende Fredericiagade Nr. 10. I 1892 flyttedes til Jernbanegade Nr. 42, og siden 1917 har den haft til Huse i sam-

me Gade Nr. 52, hvor Stationen altsaa afslutter sin Bestaaen som selvstændig Institution, idet Forretningerne til Efteraaret 1930 henlægges til Postkontoret i den under Opførelse værende ny Posthusbygning.

Kolding Telegrafstation har altid med Hensyn til Korrespondancens Omfang og Indtægternes Størrelse kunnet staa Maal med Byer med samme, ja endogsaa betydelig større Indbyggerantal, hvilket skyldes Byens Anseelse som udmærket Handels- og Industriby. I Aarene 1914–1920 var Korrespondancen stærkt stigende og naaede op til ca. 75 000 Telegrammer og 100 000 Samtaler om Aaret. Personalet øgedes stadig og var et Par Aar foruden Bestyreren 2 Kontrolører, 25 Ekspedienter og 5 Bude. Eftersom Arbejdet i Nedgangsaaene gik tilbage, indskrænkedes Personalet og er i Øjeblikket foruden Bestyreren 2 Kontrolører, 7 Assistenten og 2 Bude. Arbejdet er dog atter i Stigning, særlig for Telefonkorrespondancens Vedkommende.

Stationen har i de forløbne 74 Aar haft 7 Telegrafbestyrere. Af disse har kun 2 søgt andetsteds hen, en døde i Tjenesten, og Resten blev i Embedet til deres Afgang fra Telegrafvæsenet.

P. Berthelsen.

Kolding Toldkammer

KOLDING TOLDSTED har fra gammel Tid været Staten en god Indtægtskilde.

Særlig Betydning havde Tolden paa Udførselen af Øxne til Hertugdømmerne.

1621 var Øxnetolden i Kolding 13820 Rdl., Hestetolden 523 Rdl. og Ølsisen 100 Rdl. For Aarene 1652–55 var Tolden i Kolding 20435 Rdl., $\frac{1}{3}$ af hele Kronens Told.

Paa et formentlig senere Tidspunkt ansloges Tolden til ca. 40000 Rdl., hvilket var uhyre meget efter Datidens Pengeforhold. »En himmelsk Pengekilde« kalder en af Tidens Historikere Kolding Toldsted.

Der foregaar som bekendt stadig en betydelig Kreaturudførsel søværts fra Kolding; men Staten har ikke mere nogen direkte Indtægt heraf, da al Udførselstold forlængst er bortfalden.

Toldboden.

At Toldstedet i den driftige Handelsby Kolding ikke har mistet sin Betydning som Indtægtskilde fremgaar af følgende Oversigt over de opkrævede Afgifter:

1870-71: 117811 Kr. 86 Øre, 1880-81: 382011 Kr. 91 Øre, 1890-91: 495954 Kr. 95 Øre, 1900-01: 559346 Kr. 13 Øre, 1910-11: 880995 Kr. 72 Øre, 1920-21: 2519032 Kr. 78 Øre og 1929-30: 3450746 Kr. 38 Øre.

Det ses heraf, at der er foregaaet en betydelig Fremgang i Indtægterne, og Kolding staar nu med Hensyn til Størrelsen af selve Toldindtægterne som Nr. 5 i Rækken af Landets Provinstoldsteder.

Fremgangen skyldes ikke alene selve Tolden, men ogsaa i høj Grad Afgifterne efter de mange nye Beskatningslove, der er fremkommet i de senere Aar, f. Eks. den nu, af Lov om Omsætningsafgift paa stærke Drikke, afløste Lov om Afgift paa Omsætningen i Kaféer, Restaurationer m. v., Lovene om Omsætningsafgift af Motorkøretøjer, Cigarer og Cigarillos, Chokolade og Sukkervarer, Lov om Stempelafgift af Cigaretter m. v., Benzinafgift og Tillægsafgift af Spiritus.

Af *P. Eliassens* Bog »Kolding fra Middelalder til Nutid« fremgaar det, at Borgeren *Rudolf Faust* – død 1686 – ejede en Gaard i Østergade med Have ud til Kongens Urtehave med 2 hosliggende Boder, hvoraf den ene kaldtes Toldboden.

Senere findes Toldkamret i Søndergade – det nuværende Ledvogterhus ved Sønderbro.

Da Havnen byggedes, opførtes der sydvest for Bassinet en Toldbod, et lille Bindingsværksskur, der senere blev Materialskur og nedreves for en Del Aar siden. Da Banen kom i 1866, flyttede Toldvæsenet fra Skuret hen i den østlige Ende af Statsbanernes Pakhus. I 1885 opførtes en Toldkammerbygning ved Havnen, og denne Bygning afløstes, paa Grund af Statsbanernes Udvidelse, af den nuværende Toldkammerbygning, der toges i Brug den 24. September 1919.

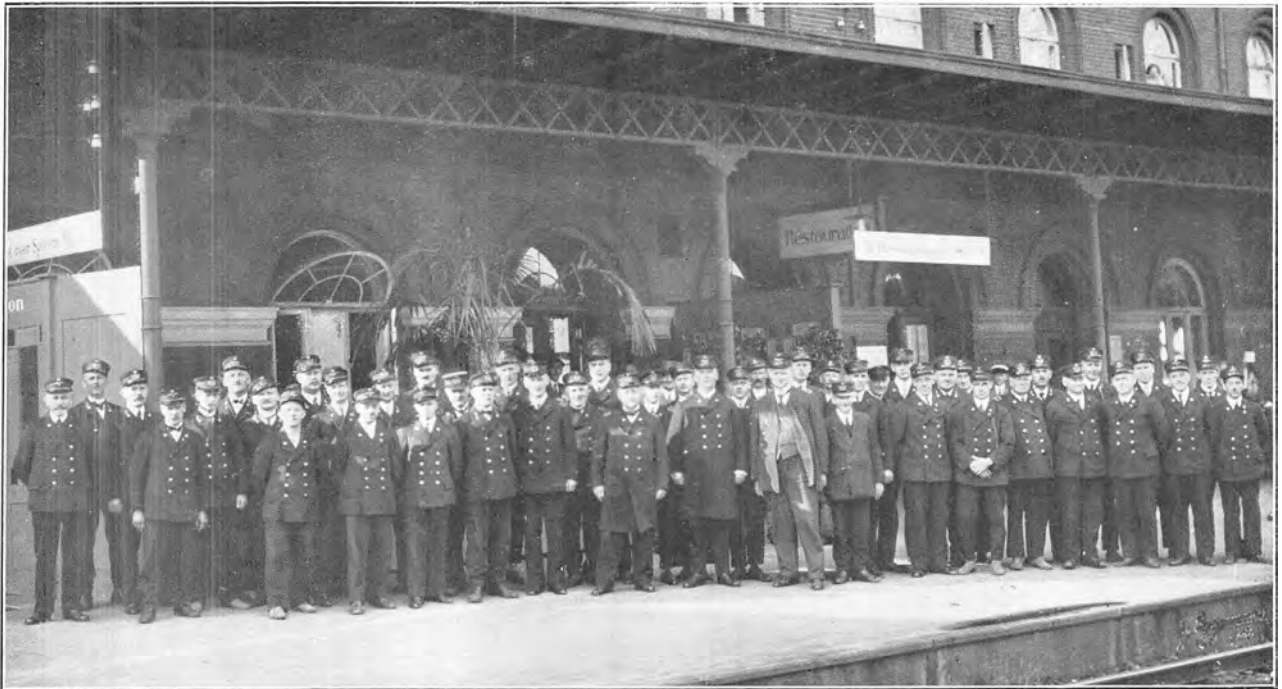
I gamle Dage var det som Regel Borgmesteren, der var »Tolder«. En af de tidligst kendte af disse var *Christian Pedersen*, der var Indehaver af Embedet omkring 1530.

Den senere Tids Toldstedschefer i Kolding er følgende: Kammerherre *W. v. Späth* fra $\frac{2}{7}$ 1868, cand. polit. *Adolph Fibiger* fra $\frac{2}{4}$ 1889,

B. S. M. Meyer fra $\frac{3}{4}$ 1905, cand. polit. *Th. Wasard* fra $\frac{1}{2}$ 1916, cand. jur. *Hans Poulsen* fra $\frac{1}{3}$ 1920.

Den nuværende Chef er Toldforvalter, Løjtnant *L. C. Ludvigsen* fra $\frac{1}{8}$ 1926. Desuden er der for Tiden ved Kolding Toldsted ansat 3 Kontrolører, nemlig *S. Sonnichsen*, *Gerhard Nielsen* og *K. M. Madsen*. Personalet ved hele Toldstedet, der foruden Kolding omfatter Vamdrup og Hejls Toldkontrolsteder og Frydenborg og Binderup Toldopsynsmandsposter, udgør ialt 31.

Statsbanestationen med det samlede Personale

Statsbanestationen

KOLDING fik sin første Jernbane den 1. November 1866, da Banestrækningen Fredericia-Farris aabnedes for Driften.

Den første Stationsbygning, der laa paa samme Sted som den nuværende, var ikke meget anselig. Den viste sig ogsaa meget hurtig at blive for lille, og den nuværende statelige Stationsbygning rejstes da i 1882-83, medens Varehuset maatte nøjes med i Aarenes Løb at faa tilbygget Lap paa Lap. Det var heller ikke skønt at skue tilsidst med en faldefærdig Træbygning for den ene Ende og et Bølgelikshus for den anden.

En større Ombygning fandt Sted i Aarene 1916-1924 (forsinket af Krigen). Denne Ombygning berørte dog ikke væsentlig Hovedbygningens Udseende. Forandringerne i denne skete nærmest i det indvendige, hvor der blandt andet indrettedes en meget stor Forhal, der strækker sig gennem hele Bygningens Dybde. Derimod byggedes et helt nyt Varehus med Godsekspeditionens Kontorer paa 1ste Sal, og Sporarealet tredobledes. Sporene dækker nu et Areal paa 11 Hektarer, eller saa stort som en pæn lille Bondegaards Areal. Heri er ikke indbefattet Havnesporene, der tilhører Havnen, ejheller Svineslagteriets og Petroleumsselskabets Spor.

Stationen fik derefter ideelle Sporforhold, men de havde ogsaa i mange Aar været for knebne.

Man har fra Buen et smukt Udsyn over en Del af Stationspladsens mange og lange Spor, de lange, brede Perroner m. m., og i Mørke, naar Stationens mange Pladslamper og de utallige lave Sporskiftelygter er tændt, virker det fra Buen som en hel Illumination.

Samtidig med Ombygningen omreguleredes Pladsen foran Stationsbygningen og blev til den smukke, anselige Plads, den nu er, med C. Bergs Statue i Midten.

En Jernbanestations Trafik følger ganske nøje Næringslivets Svingninger i den paagældende By og dens Opland, og følgende Tal er i saa Henseende meget talende:

	Billetter		Ank. og afg. Gods tils.	
	Solgt	Antal	Tons	Kroner
1867-68.....	38000	36500	5450	15500
1879-80.....	102000	83900	33600	77100
1889-90.....	115200	112700	57600	121000
1899-1900...	142000	157600	107700	200800
1909-10.....	173400	252100	154000	432800
1919-20*)...	295100	964700	303000	1396500
1928-29.....	167300	569300	194100	871200

En Jernbanestation af Koldings Størrelse er ikke nogen ringe Bedrift. Den beskæftiger et Personale paa 90 Mand, og desuden er der knyttet til Stationen et Lokomotiv- og Remisse-Personale paa 9 Mand, en Arbejdskolonne (Vedligeholdelse af Banelegemet) paa 13 Mand og en Styrke paa 3 Mand til Vedligeholdelse af Telegraf- og Sikringsanlæg.

Kolding Statsbanestation er Endestation for tre Privatbaner: Trolldhedebanen, Kolding Sydbaner og Egtvedbanen, af hvilke den sidste jo desværre opfører at eksistere i Aar.

Stationen har i sin Levetid haft følgende Forstandere: Ludv. Beck 1866-1869, Broder Wigelsen Kaarsberg 1869-1871, Ludvig Parelus 1871-1877, N. C. Gothard Fischer 1877-1882, Carl Axel Pagh 1882-1898, Vilhelm Hansen 1898-1904, C. O. E. v. Späth 1904-1914, J. F. N. Speich fra 1914, og følgende Godsekspeditorer: Th. Kaarsberg 1888-1897, Edv. Kraunsøe 1897-1905, Jens Høgdal 1905-1915, J. Holleufer 1915-1921, P. Amdisen fra 1921.

*) Det meget unormale Efterkrigsaar.

Speich.

Sydbanegaarden

Kolding Sydbaner

KOLDING SYDBANER er byggede i Henhold til Loven af 27. Maj 1908 og 26. Marts 1909 samt Eneretsbevilling af 15. Juni 1909, og aabnedes for almindelig Trafik den 29. November 1911.

De to Jernbanelinier Kolding-Hejlsminde og Kolding-Taps-Vamdrup er tilsammen 57,6 km, og deres Anlæg har kostet 3,830,532 Kroner.

En Rejse med Hejlsmindebanen er noget af en Oplevelse, idet Banen paa denne Strækning gaar gennem en af Danmarks smukkeste og mindeligste Egne, hvorfor den Bane ogsaa i udpræget Grad er bleven en Turistbane.

Skamlingsbanken med de mange nationale Mindesmærker og den storslaede Udsigt, Dalager (Binderup Strand) og det idylliske Fiskerleje Hejlsminde (den gamle Grænse) ved Lillebælt, er de Udflugts-

steder, hvortil Banen aarlig befordrer rejsende i tusindvis.

Mellem Hejlsminde og Assens er der i Sommer-tiden paa Hverdage Skibsforbindelse i Tilslutning

til Togene paa Assens — Tommerupbanen og Rutebilerne til Faaborg og Svendborg. Denne Rute er den korteste, hurtigste og billigste mellem Kolding og Sydfyn.

I 1923 byggedes en kombineret Vej- og Jernbanebro over det tidligere frie Udlob, »Slusen«, fra Hejlsminde til Lillebælt.

Broen aabnedes for offentlig Vejferdsel i September 1923,

og en Forbindelse mellem de to gamle Landsdele var da fuldbjort.

Broens Anlægskapital andrager 175,000 Kroner.

G. M. Petersen.

Den historiske Talerstol paa Skamlingsbanke

Støtten paa Skamlingsbanke

Remiserne.

Troldhede - Kolding - Vejen Jernbane.

TROLDHEDE-KOLDING-VEJEN JERNBANE, der er bygget i Henhold til Lov af 27. Maj 1908 og blev aabnet for almindelig Trafik den 25. August 1917, er Danmarks længste Privatbane.

En Tur med Banen fører os fra Kolding først gennem et rent østjydsk Landskab, stærkt kuperet og skovbevokset. Vi kommer gennem den smukke Kolding Skov med Marielunds-Søen og Kilden og passerer en halv Snes Kilometer ude i Landet forbi de opdæmmede Vandarealer, der hører til Vandkraftanlægget ved Harte. Senere kører vi igennem nogle venlige Smaaskove og er nu i Gjesten, hvorfra den lille Sidebane løber til Vejen. Men vi skal videre mod Nord og Vest og snart herefter begynder vi at ane Midtjylland med det vide Udsyn; vi ser de udstrakte, sorte Moser, de store, tavse Plantager, hvor Raadyr og andet Vildt fører en herlig Tilværelse, og er saa i Grindsted, Knudepunktet for en Række midtjydske Baner. Derpaa videre gennem udprægede Hedeegne, som kan fremvise grønne Plantager overalt, og Lyngflader, der i Blomstringstiden frembyder et Skue af stor Skønhed. Vi har passeret Omme Aa og Skjern Aa, er nu i Troldhede, og den 90 km lange Rejse er endt.

Banen er et godt Middel til Ophjælpning af de magre, sandede Egne, der findes i dens Opland, og Aarene har vist, at den – ikke mindst ved at lette Adgangen for Tilførsel af Mergel, ca. 9000 Tons aarlig, – er et afgørende Plus for Befolkningen i det store og slidsomme Kultiveringsarbejde, der efterhaanden forvandler de golde Hedestrækninger til frugtbart Agerland.

Med Troldhedebanen gennem Idyllen i Kolding Skov

I Krigsaarene var Banen en udpræget »Tørvebane«, man regner at over $\frac{1}{3}$ af de Tørv, der i disse Aar blev produceret i Landet, blev opgravet i dens Opland, hvorfra de med Bane transporteredes til alle Landets Egne. Det maa jo nærmest forbavse, at der paa disse fattige Hedeegne, hvor Tørvene fortrinsvis er fremstillet, har kunnet løftes Værdier til et Par og tyve Million-

er Kroner, og man tør vel nok sige, at uden Banen vilde største Delen af disse Værdier endnu have hvilet i Moserne, til Skade for Landets den Gang saa vanskelige Forsyning med Brændsel.

Ad Troldhedebanen, som den i daglig Tale kaldes, staar Kolding By og Havn i god Forbindelse med Midt- og Nordvestjylland.

H. Stensballe.

Kolding som Fjordby

K egentligste Forstand er Kolding en Fjordby. Fjorden skabte Byen – vore Stenalderforfædre slog sig ned her, hvor de havde let Adgang til Havet og dog kunde bo nogenlunde trygt, samtidig med at de havde Lejlighed til at supplere Fiskemaden og den staaende Dessert, Østers, med Vildt fra Skovene. Vi finder deres Skaldynger ved Fjorden, vi mudrer deres Redskaber op fra Havnebassinerne. Deres Baade ser vi sjældent Spor af – de er for længst tilintetgjorte af Tidens Tand. Men givet er det, at Sejladsen for dem har betydet langt mere i Samkvemmet, end den gør for os Nutidsmennesker. Dengang som nu var Havet »den gyngende Landevej« og næsten den eneste, saa sandt som Landet var et farligt og uigennemtrængeligt Skovvildnis. Men Fjorden laa der – let at befare, selv i primitive Fartøjer, og med den var Vejen aabnet ud til den vide Verden.

Og dette Forhold har holdt sig op gennem Tiderne, selv om det nu er Varerne, der betyder mest for Sejladsen og ikke Passagertrafikken. Men denne Betydning er dog saa stor, at Kolding uden Fjorden aldrig vilde være blevet den betydningsfulde Handelsby, den er – og dens Udvikling vilde være faldet inden for langt snævrere Rammer, end Tilfældet blev. Gennem Sejladsen kan vi følge Byens Pulsslag – lad os da se lidt paa, hvorledes man i gamle Dage sejlede paa den Fjord, som vi vil have Lov til at kalde Landets skønneste.

Vi ved forholdsvis lidt om Sejladsen i Middelalderen, og betydelig har den næppe været. Størst selvfølgelig, naar Hoffet var paa Koldinghus. Næsten alle dets mange Fornødenheder er kommet ad Søvejen, og de tungtlastede Smaaskuder løb op ad Aaen til Sønderbro. Her var Havnen, og her blev den gennem Hundreder af Aar. Her solgte Fjordfiskeren sin Fangst, her løb *Havnebyen* Ribes Købmandsskuder ind – Navnet Riberdyb har vi endnu bevaret – her kom de lybske Kræmmere og solgte løs – saa ofte, at Byens Borgere i 1475 klagede til Kong Christian I. over dette grove Indgreb i deres Handelsprivilegier. Den gode Havn kunde ogsaa have sine Skyggesider, men alvorligere følte det dog, da Havnen begyndte at komme i Vanry, og det skete gradvis op gennem Aarhundrederne. Da hjalp det lidet, at Byens Kirke var helliget de søfarendes særlige Beskytter, St. Nikolai. Handelen ad Søvejen stagnerede, fordi Indsejlingsforholdene

blev stadig slettere, idet Aaløbet sandede til. Helt galt blev det, da Harte Sø (den nu indtørrede Grøn-sø) brød gennem Dæmningerne og næsten helt spærrede Strandmunden »saa en Fiskerbaad nu næppe kan indflyde«, som det hedder i en Indberetning fra 1735. Skibene maatte saa losse paa »Rheden« ved Strandhuse og Varerne føres ind med Pramme.

Dette Misforhold varede i flere Menneskealdrer. Fra Begyndelsen af 1800-erne oplyses det, at Byen havde en halv Snes Smaaskibe, der væsentligst sejlede med Korn, Fisk, Trælast og Brænde. Der var allerede dengang Tale om en Havn, men man vedblev endnu i mange Aar at nøjes med de 2-4 Fod Vand, der var op til Sønderbro.

Det var en idyllisk Sejlads, naar man skulde foretage en Rejse til Hovedstaden om Bord hos den store, brede, godmodige Skipper *Halmø* med »Argo«. Rejsen begyndte fra Stadthauptmann Wissings Plads ved Aaen, hvor man satte sig i en af

de lange, smalle Fiskerbaade, der for lange, sindige Aaretag gled ud gennem Aaens høje Rørskove til Skibet paa Rheden. Rejsen kostede en Specie, men saa fik man Maden om Bord – og Uvishedens Spænding tillige. En Rejse kunde vare 8-14 Dage, saa der kunde blive god Tid til at vænne sig til Kahyttens Lugt af Tørfisk og Flæsk! Tiden maatte man forkorte ved en fornuftig Passiar med Skipperen, men vel vogte sig for at fløjte om Bord eller samle en Naal op fra Dækket. Gjorde man det, var den ellers saa fredelige Mand ikke god at komme nær!

Som Tiden gik, trængte Havneplanerne imidlertid Idyllen i Baggrunden. Det er ikke her Stedet at skildre de mange og lange Forhandlinger, men i 1843 indviedes Havnen, som var bygget, hvor den nu er – i Klostermaden nord for Aaen. Den var dog betydelig mere beskeden end nu! Havnebassinet var 90 Alen bredt, 125 Alen langt og 9 Alen dybt. Det vilde føre for vidt at beskrive de talløse Udvidelser og Forbedringer, der er skabt siden Havnens første Begyndelse. Lad os blot minde om den Udvikling, der har fundet Sted, siden Havnen fik sin første Muddermaskine – et indviklet Monstrum, der kaldtes »Søbagge« og blev drevet af en Hest, der gik rundt med Hestegangen og taalmodigt slæbte det Aadynd, den gamle Havn altid havde at slaas med, op, og siden dengang, da Isbrydningen foregik ved, at et halvthundrede Mand møjsommeligt

Dampskibsekspektor, Kaptajn P. Hansen.

Kaptajn H. Gottlob
(en af Fjorddampernes afholdte Førere omkring Aarhundredskiftet).

slæbte en jernladet Pram ud gennem Renden! Det var dog sjældent, at denne Isbrydning kunde holde Sejladsen i Gang om Vinteren – i Reglen kunde man fra Staldgaarden køre Gødning over Fjorden til Straarup. Vi smiler ad disse Ting – men de er dog foregaaet saa sent, at gamle Mænd endnu kan fortælle derom. Bedre end lange Talrækker viser de, hvorledes Forstaaelsen af den fri Sejladss' Betydning er trængt igennem og har skabt den meget betydelige Trafik ad Søvejen til Kolding. Nu glider store Motorskibe ud og ind ad Fjorden, kæmpemæssige udenlandske Dampere kommer med Korn og Foderstoffer, man kan stille sit Ur efter Rutebaadens Afgang. Idyllen er vel borte – men Romantikken er dog tilbage for den, der for et Øjeblik lader Tanken sejle tilbage ad Tidens Strøm til Urfædrenes Træstammebaade. —

Lad os til Slut dvæle lidt ved de to Faktorer, Menigmand straks vil tænke paa, naar man taler om Sejladss paa Fjorden: Københavnerforbindelsen og Passagersejladss.

D. F. D. S. oprettede sin Koldingrute i 1873, og P. Hansen blev Ekspeditør mod at nedlægge sin egen Rute. Selskabets Kontorer laa dengang paa Nordsiden, lige over for dets nuværende Plads. Man sejlede i Begyndelsen med ret smaa Dampere: »Brage« og »Sønderjylland«. Der var iøvrigt to Skibe af det sidste Navn. I 1913 indsattes »Koldinghus«, og nu i Foraaret kom det moderne Motorskib »Fredericia«. I ældre Tid havde Selskabet ogsaa en Rute syd om Fyn, men den er forlængst nedlagt. Godsmængden har været i stadig Stigning og er nu ca. 22 500 Tons aarlig. Siden 1915 har Rutens Leder i Kolding været Ekspeditør *Daugaard*.

»Kolding Fjords Dampskibsselskab« er stiftet i 1894 som et Aktieselskab. I 1918 solgtes det til Mægler

Damkier-Petersen, men i 1921 blev det atter Aktieselskab og ledes nu af Konsul *Gjørding*.

Før den Tid var der et andet Passagerfartsselskab, der begyndte i 80erne, og sejlede med Damperen »Koldinghus«. Men Selskabet gik daarligt og blev hurtigt opløst. Iøvrigt var Passagersejladss paa Fjorden ret tilfældig. Blandt andet sejlede Kaptajn *Strandby* for dem, der havde Lyst til en Tur til

Det ny Motorskib Kolding—København.

»Louisehøj« (hvor Julemærkesanatoriet nu ligger), Fæno eller Løverodde. Først senere kom »Christiansminde« og »Elvighøj«. Finest var det selvfølgelig at sejle i egen Baad, og ogsaa i ældre Tid var der mange Koldingborgere, der var interesseret i den ædle Sejlspørt. Baadene laa dengang som oftest i Aaen.

Det nuværende Fjordbaadsselskab raader over en Række gode og bekvemme Dampere, som Sommeren igennem har stort Besøg, ikke mindst af Turister.

— — —

En stigende Linje har præget Sejladss paa Kolding Fjord, og her har kun i groveste Træk kunnet gives et Rids af dens Hovedpunkter. Men lad os til Slut dryppe en Draabe Malurt i Nutidens rige

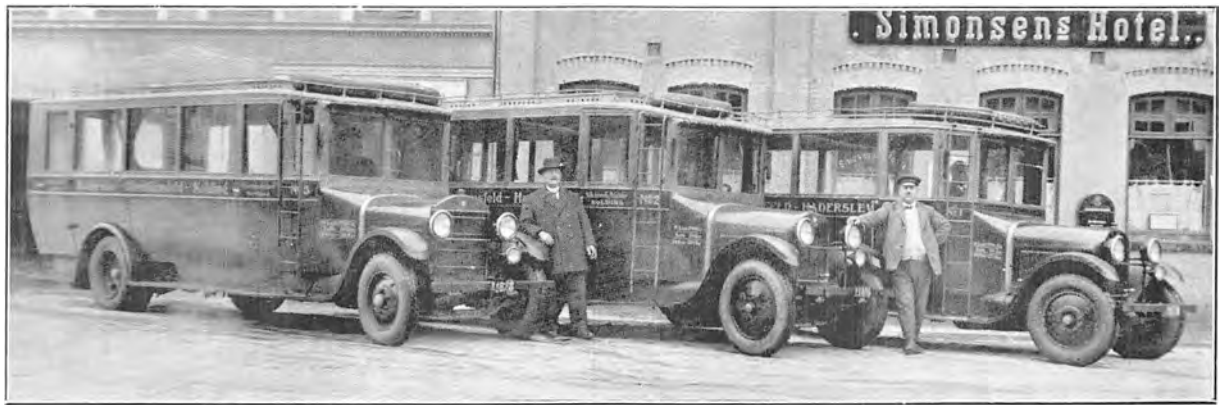
Salonen i det ny Motorskib.

Bæger: Paa to Punkter har der været Tilbagegang. Vor Fiskerflaade er »udstationeret« til Skærbæk og Drejens, idet den ældre Tids Fjordfiskeri er afløst af Bæltfiskeriet, og vort sidste Skibsværft er sløjft. — Koldinghaandværkerne bygger ikke mere »Kinafarere«, som det skete for et halvt Aarhundrede siden.

Dog, lad os glæde os over Udviklingslinjen, selv om den

hist og her er gaaet haardt frem. Det har været en Udvikling, som Kolding har haft uvurderlig Gavn og Nytte af, en Udvikling, der forhaabentlig altid, som nu, vil være paa Højde med Tidens Krav til »den skønne By ved Fjorden«.

C. Eliassen.

Rutebilerne i Kolding og den ny Rutebilstation.

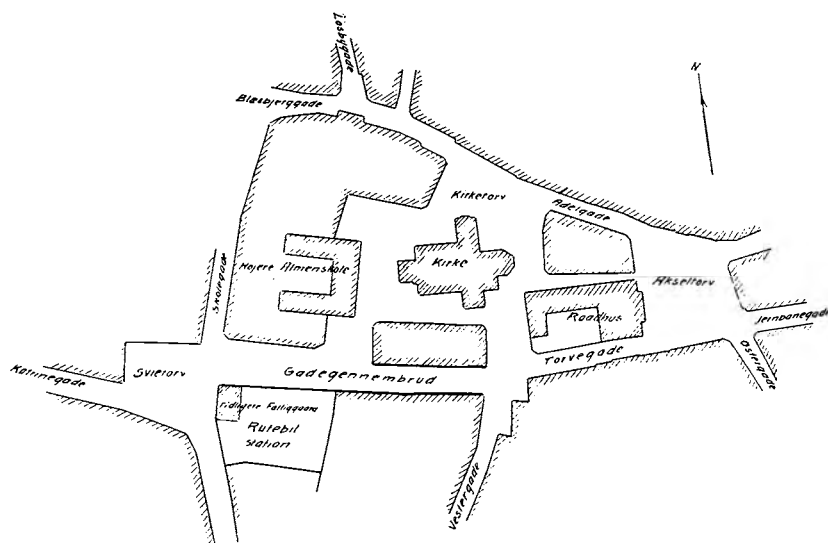
R 1914 begyndte en af de allerførste Rutebiler herhjemme at køre paa Ruten Kolding-Haderslev. Det var den mangeaarige Dagvognskører *Rudolph*, der tog det moderne Befordringsmiddel i sin Tjeneste. Men saa kom Krigen, og den standsede hurtigt den Udvikling, der lige var ved at komme i Gang. Under Krigen var det paa Grund af Benzinmangel ugørligt at drive Rutebilkørsel, og først i 1918 kunde man fortsætte i det Spor, hvori Rudolph som Foregangsmand havde begyndt. Kolding-Haderslev Ruten genoptoges, og snart begyndte ogsaa Landevejstrafikken paa den anden Hovedrute, Kolding-Vejle.

I Løbet af ganske kort Tid fulgte alle de øvrige Ruter efter, og et Par Aar senere havde vi alle de Oplandsforbindelser med Rutebil, som endnu findes, og endda et Par mere, der senere er nedlagt. Det er unødvendigt at minde om den uhyre Udvikling og det voldsomme Fremskridt, der siden har fundet Sted m. H. t. Materiellet. Det vil være alle Læserne i frisk Erindring.

Kolding har nu 10 daglige Ruter, der som et tæt Net ompænder hele Oplandet, og nu vil man, som bekendt, gøre det sidste Skridt frem mod det Maal, der har lokket saa længe: Rutebilstationen.

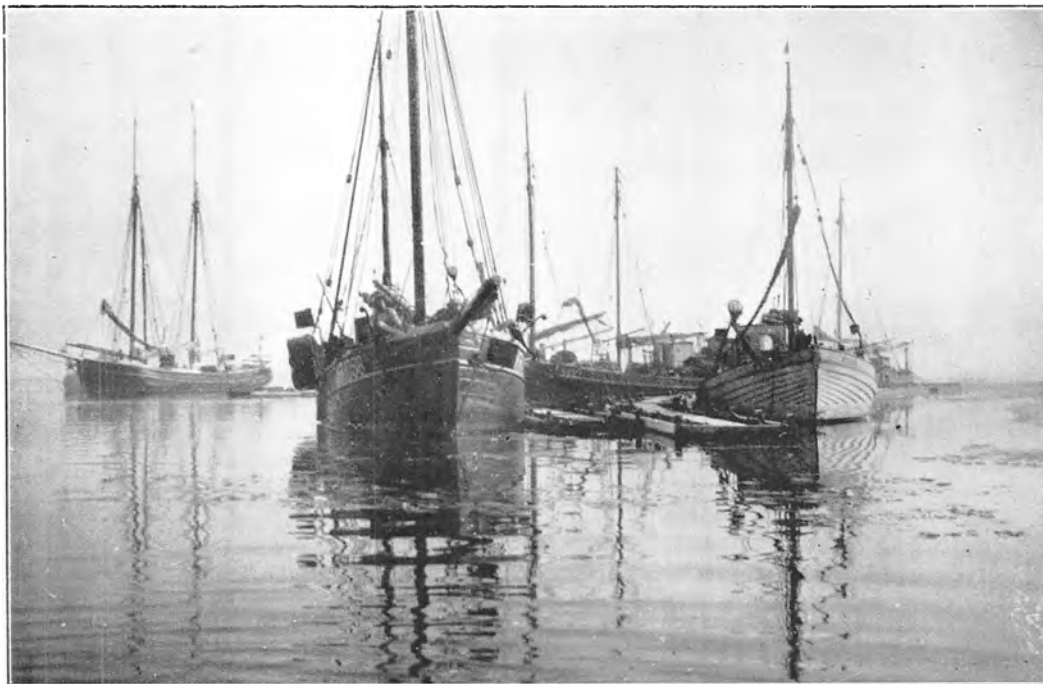
Efter mange og lange Forhandlinger, hvorunder man har beskæftiget sig med forskellige Projekter, er man nu naaet til Enighed om at opføre Stationen paa Arealet ved den gamle Fattiggaard, mod at Kommunen fører Vestergade igennem den bestaaende Huskarré ud til Katrinegade, og i Efteraaret 1931 haaber man at staa med en fuldt ud moderne Station, hvor alle Bilerne kan samles, i Stedet for som nu at holde fem forskellige Steder i Byen. Man an-

slaar Udgifterne ved Stationens Opførelse til 60,000-70,000 Kr., og den aarlige Driftsudgift til ca. 25,000 Kr., men saa faar man til Gengæld alle de Bekvemmeligheder, der følger med en saadan Samlingscentral, den moderne Tids Banegaard: Ekspedition og Pakrum, Journalisering af alle Pakker, Restauration og Venteværelse for Passagererne, overdækkede Holdeplads-

Plan over den ny Gaderegulering og Rutebilstationens Beliggenhed.

er og Natgarager, Reparationsværksted og Benzinfor- syning paa Stedet osv., og selv om der ikke bliver saa livlig Trafik som f. Eks. paa Aarhus Rutebilstation, hvor der kommer eller afgaar en Rutebil hvert andet Minut, vil Stationen dog blive et vigtigt Trafikcentrum og et betydningsfuldt Træk i Byens nyere Fysiognomi.

Aalekvaser under Losning paa Kolding Fjord.

Tra Sildegarn til Ørreddamme

Lidt om Fiskerierhverv paa Koldingegnen

KOLDING er ikke nogen Fiskeriby, og den præges ikke, som sin vestlige Naboby, Esbjerg, af de Rigdomme, der er skjult i Havet. Men Fiskeriet er dog et Led i Byens Næringsliv, og det giver Beskæftigelse og Føde til mange Munde.

Naar man ikke saa stærkt sporer Fiskeriets Betydning for selve Byen, skyldes det for en væsentlig Del den Omstændighed, at de færreste Fjordfiskere bor i Kolding. De fleste af dem er flyttet nærmere til »Arbejdspladsen« og bor i Strandhuse, Agtrupvig og, fremfor alt, Skærbæk, der er Midtpunktet for Fiskeriet i Fjorden og den nordlige Del af Lillebælt. Tidligere var det anderledes. Da boede en hel Række Fiskerfamilier i Kolding, og Byen var da tilsyneladende nøjere knyttet til Fiskerierhvervet end nu. Borgeren, der paa sin Spadseretur runder Havnen, vil maaske ogsaa have lagt Mærke til, at der nu langtfra ses saa mange Fiskefartøjer i Inderhavnen som før. Men dette betyder dog langtfra, at Fiskeriet er stagneret. Tværtimod – der fiskes nu betydelig mere i Fjorden end før, naar lige undtages Ørred. Denne Fisk er ved at blive sjælden paa Grund af Aaens Forurening. Aarsagen til de færre Fiskefartøjer i Havnen er en anden, nemlig Oprettelsen af Andelselskabet »Kolding Fjords Fiske-salgssforening« i 1919. Hertil leverer næsten alle Fjordens Fiskere deres Fangst, og en af dem sejler i Reglen ind med det hele. Tidligere maatte hver enkelt Fisker ind til Byen for at faa sin Fangst afsat – nu hjælper Andelsprincippet ogsaa ham.

Men tilbage til selve Fiskeriet. Vi nævnte ovenfor Aaens Forurening. Desværre gælder det ogsaa den indre Del af Fjorden, og der er ikke her den

Fiskerigdom som i gamle Dage. Nuomstunder maa Fiskerne længere ud. Først paa Højde med Løverodde er der noget at gøre – og saa selvfølgelig i selve Lillebælt. De Fisk, der fanges, er Aal (i Russer), Torsk, Sild og lidt Ørred og Laks. Rødspætter giver det ogsaa af og til, men de betyder ikke stort for Fiskerne her. Torsk giver det mest af – men Aalene betyder mest i Pengeværdi. Netfiskeriet er det langt overvejende, men Krogfiskeriet drives dog ogsaa. Med Fangsten er det selvfølgelig op og ned, men der kan dog endnu gøres store Kup, naar f. Eks. Silden staar i store Stimer ved Løverodde.

Kolding Fjords Fiske-salgssforening, hvis Kontor og »Lager« svømmer i Inderhavnen, omfatter 80-90 Fiskerfamilier, der driver Fangsten fra et halvt-hundrede Baade. Gennem Fiske-salgssforeningen, der ledes af *Chr. M. Strandby*, forsynes saavel Byen som Oplandets Fiskehandlere med Fisk, og desuden foregaar der gennem denne en ret betydelig Eksport. Er man meget morgenduelig, kan man hver Morgen se de mange, fikse Fiskevogne samlede ved Havnen for at faa Forsyning til Dagen, og man kan ogsaa se store Lastbiler, læsset med Fiskekasser, holde her. Det er Eksportfisken, der for en stor Del paa denne Maade gaar sydpaa. Foruden Tyskland er ogsaa England og Belgien gode Aftagere, og det er flere Hundrede Tusinde Pund, der aarlig gaar fra Hyttefadene i Kolding Havn ud til de store Landes Forbrugere. Fisken eksporteres i Kasser, fyldt med knust Is, og gaar, som nævnt, dels med Bil og dels med Bane til Udlandet.

Som man ser – Fiskeriet har ret gode Vilkaar i Kolding. Fiskerne har kun een Sorg – Byens eget Forbrug af Fisk synes ikke at være stigende. De

Anlæg, saaledes Kildeværk, Vejen store Vandmølle, Jedsted Vandmølle ved Grestedbro, Vraa Vandmølle og Haugaard ved Hvilested. Fiskeeksportør Hansen har desuden et Anlæg ved Taage-
lund og Fiskeeksportør Jørgensen Karup Mølle. Alle Anlæg er moderne indrettet. De allerfleste har saaledes elektrisk drevne Vogne til Foderet, saaledes at dette let kan bringes rundt til de forskellige Damme.

Danmark udfører nu aarlig for ca. 1 Million Kr. Ørreder, og heraf stammer en væsentlig Del fra

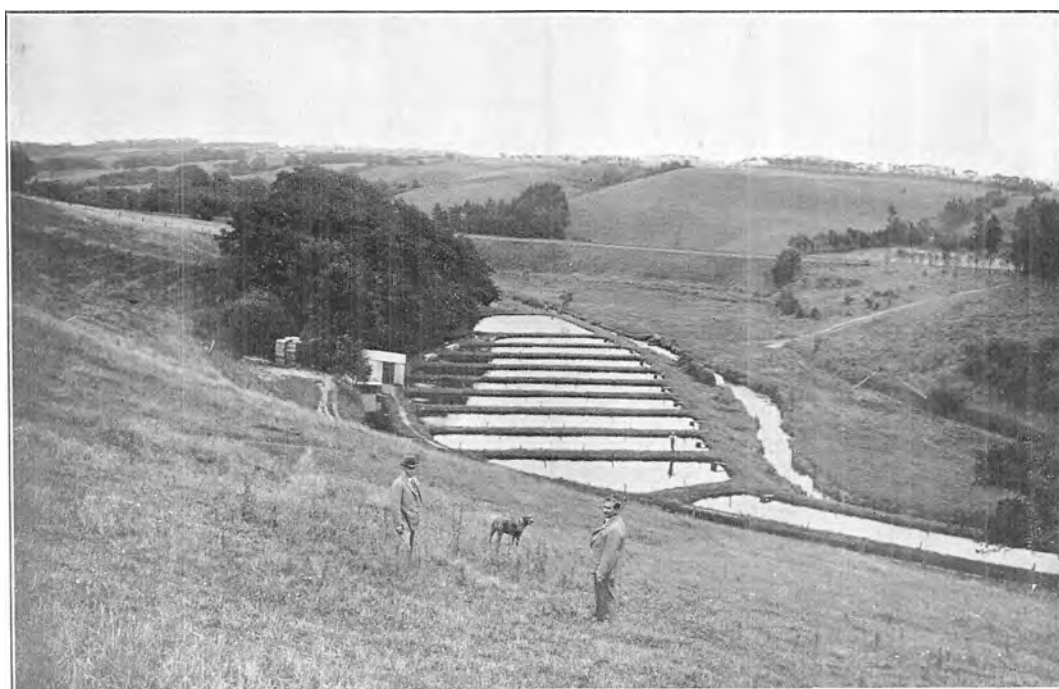
Paa Fisketur i Aadalen ved Kolding.

Fot. C. Stender.

Sydjylland. Desuden sendes der her fra Landet betydelige Mængder Ørredæg til Ud-
klækning i Udlandet. Vi har Lov til at glæde os over, at Koldingegnen i saa høj Grad, som Tilfældet er, har været med i denne Landvinding for dansk Initiativ, og man maa blot haabe, at den Fare, der nu synes at

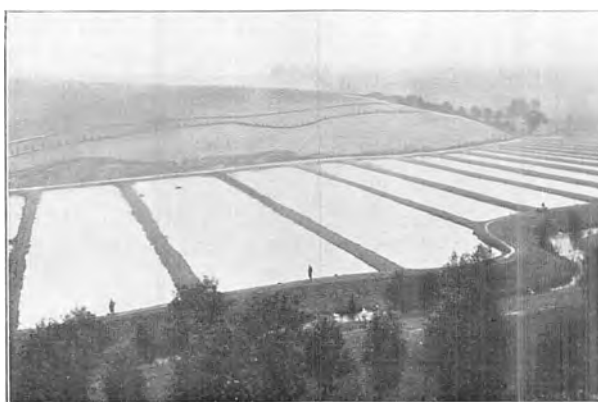
være for Overproduktion af Ørreder, herhjemme ikke maa faa for alvorlige Følger, men Udviklingen gaa i samme gode Spor som hidtil.

C. Eliassen.

Fiskedamme ved Aankjærdal.

Kunsthøfotograf G. Heurlin, Stockholm.

Haugaard Fiskeri
(Aaen i Forgrunden danner til venstre Grænse mellem Vejle og Ribe Amter).

Saftstationen

Under »Kampagnen«

Saftstationen i Kolding

DA De danske Sukkerfabrikker i 1899 gik til Oprettelsen af Saftstationen i Kolding, var det for saa vidt noget ganske nyt, man skulde prøve i Praksis. Saftstationer var i sig selv et gammelt Fænomen; men det ny var, at man skabte en Saftudvindingsanstalt, der ikke, som de bestaaende, var direkte knyttet til Moderfabrikken, d. v. s. ikke laa saa nær ved denne, at de kunde knyttes sammen med en Rørledning. Naar man skred til Oprettelsen af Saftstationen i Kolding, skyldtes det et Ønske hos Landbrugerne paa Koldingegnen; de havde fattet Interesse for Sukkerroeavlens Muligheder paa den gode, sydjydske Muld og indset, at den Roetransport, som før den Tid fandt Sted fra Kolding til Assens, ikke kunde danne Basis for et virkeligt Opsving af den ny Produktionsgren.

Saftstationen blev altsaa oprettet, og der indrettedes en særlig Tankdamper, der kunde føre Sukkersaften fra Kolding til Assens. Man var noget betænkelig ved den ny Fremgangsmaade, men Aarene har vist, at den kunde gaa, og selv om Sukkerroeavlens for Øjeblikket, som saa meget andet, er inde i noget af en Krise, skal det dog nok atter gaa fremad, ikke mindst fordi man nu har faaet Øjnene op for, hvor stor en Rolle Jordens Kalkindhold spiller for en rentabel Sukkerroeavl, og der er sat et betydeligt Arbejde ind paa at komme de Mangler, der i saa Henseende er paa Koldingegnen, til Livs.

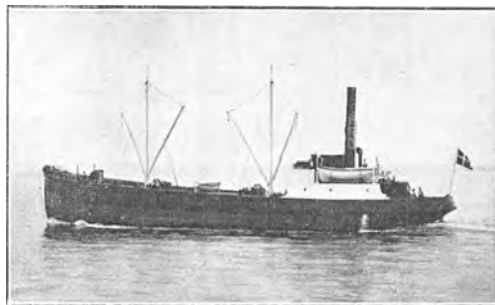
Saftstationen behandler normalt Roer fra et Areal paa 12-1300 Tdr. Land, og i »Kampagnetiden« i Efteraaret, i Reglen 7-8 Uger, arbejdes der under

Højtryk, idet der behandles 4000 Dobbeltcentner i Døgnet, og de tre skiftende Hold paa hver 20 Mand under Forvalter *Lambæks* Ledelse har nok at gøre med at følge Maskinernes hastige Jag, fra det Øjeblik Roerne »svømmes« ind i Fabrikken, til den færdige Sukkersaft, der indeholder ca. 15 % Sukker, pumpes op i Lagertanken, for derfra atter at løbe ud i Tankdamperens rummelige Bug. Den tekniske Side af Saftudvindingen vil det føre for vidt at komme ind paa. Kun skal vi nævne, at Vandet spiller en altovervældende Rolle i en Saftstations Drift. Stationen her bruger under Kampagnen mere Vand, end hele Kolding Vandværk producerer – nemlig ca. 7 Kubikmeter i Minuttet! – Langt det meste af denne store Vandmængde bruges dog til Skylning o. l. og tages fra Aaen. Vandet til selve Sukkersaften tages fra særlige Boringer.

Saftstationen har en anden og mere konstant Beskæftigelse, idet der paa Stationen findes et større Lager af Melis, der herfra fordeles til Oplandet og de tre Købstæder Varde, Esbjerg og Kolding. Endvidere foregaar al Udlevering af Roefrø til Egnens Sukkerroedyrkere fra Stationen.

Saftstationen skal ses en Efteraarsdag, naar alt gaar under Højtryk, naar det ene Træk Jernbanevogne efter det andet kører ind ad de særlige Spor, og naar de toppede Roevogne ruller op langs Losseramperne.

Da er den uanselige Sukkerroe pludselig bleven en Hovedbestanddel i en stor Del af Livet paa Kolding Havn, og den betyder Arbejde og Fortjeneste for mange baade i By og paa Land.

Tankdamperen

Efter en Tirsdags-Slagtning
(siddende: Inspektør Pedersen og Slagtermesterforeningens Formand, V. Schmidt).

Kolding offentlige Slagtehus

KOLDING OFFENTLIGE SLAGTEHUS er oprettet i 1898 og udvidet i 1915-16, bl. a. med et Kølehus. De færreste skænker vel til daglig Slagtehuset nogen særlig Opmærksomhed, og Virksomheden gaar da ogsaa sin jævne Gang derude ved det fredelige Ribberdyb. Men den er dog et vigtigt Led i Byens hygiejniske Foranstaltninger. Paa Slagtehuset slagtes aarlig ca. 7000 Dyr, der alle underkastes en omhyggelig Kontrol af Inspektøren, Dyrlæge *J. F. Pedersen*. Ca. 40 Slagtere benytter Slagtehuset. Saavel dette Tal som Antallet af slagtede Dyr er ret konstant og har været det gennem Aarene. Det kan selvfølgelig mærkes, at Kolding rummer Landets næststørste Svineslagteri.

Af ikke mindst Betydning for Slagterne er Kølehus-anlægget, der gør det muligt for dem,

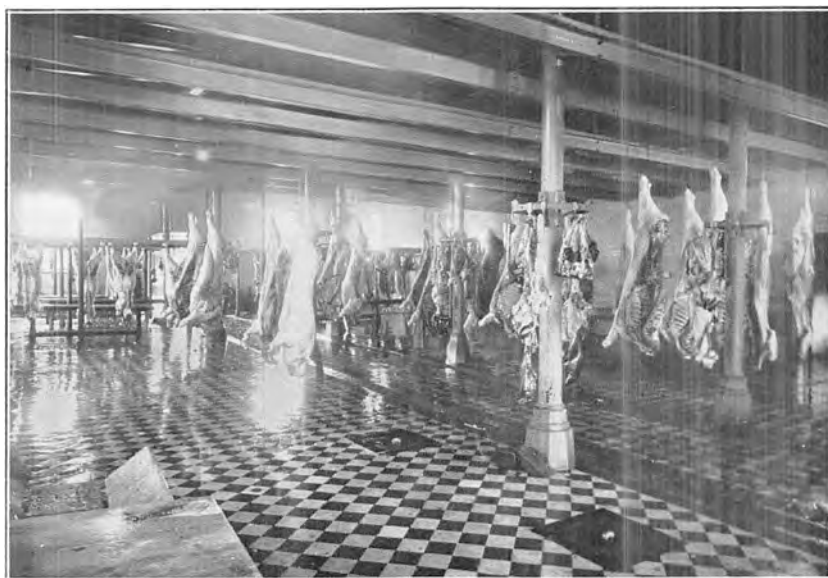
selv i den varmeste Sommertid, at holde Kødet friskt Uger igennem, og det bliver da ogsaa stærkt benyttet.

I 1912 blev der paa Slagtehuset indrettet et Mælkelaboratorium, hvor Mælkeprøver, som af Politiet udtages i Mælkeudsalg og ved Mælkevognene, undersøges af Inspektøren. Denne Undersøgelse, der nærmest er af kvalitativ Art, er siden 1926 bleven udvidet, saaledes at al Mælkekontrol i Kolding – alt-

saa ogsaa af de Besætninger, der leverer Mælk til Kolding – foretages af Inspektøren og dennes Assistent.

Endnu en Kontrolvirksomhed udøves fra Slagtehuset, nemlig af Kød af Dyr, der er slagtet udenfor Kolding, men sælges her.

Slagtehuset har Ret til Eksportslagtning, men denne Ret har dog endnu ikke haft nogen videre praktisk Betydning.

Slagtehallen.

Shell Lageret, Nybrogade.

A/S Dansk-Engelsk Benzin & Petroleum Co.^s Kolding-Afdeling ved Niels Lund

FOR 10 Aar siden sagde Købmand *Niels Lund* Farvel til sin Forretning i det gamle Hus i Helligkorsgade. Det har sikkert ikke været uden Overvindelse, han tog Afsked med den Gerning, han her i 17 Aar havde haft som Indehaver af Firmaet Aug. Christgaus Efterfølger. Der er en særegen Charme ved det at være Købmand, selv om det jo ogsaa kan give Bryderier nok. Og endnu glæder *Niels Lund* sig ved, at man husker hans Gerning som Købmand – ikke mindst, naar han faar en Hilsen og Tak fra de mange unge, han i sin Tid oplærte til dygtige og paapasselige Handelsmænd.

Men *Niels Lund* slog altsaa om – og begyndte at handle med Benzin. 10 Aar er ingen lang Tid – men det er dog alligevel saa længe siden, at Benzinen dengang kostede 62 Øre pr. Liter mod nu 20 Øre + 7 Øre i Afgift til Staten. Disse to Tal viser bedre end mange Ord, hvilken kolossal Udvikling,

der er foregaaet i dette korte Spand af Tid. Dengang var en Personbil uvægerlig en »Luksusbil« – nu er den næsten Hvermands Køretøj og uundværlige Hjælper i Forretningenslivet.

Det er da forstaaeligt, at ogsaa Benzinhandlen har været underkastet en meget stor Udvikling. I 1920 havde Shell Compagniet lige for Alvor begyndt sin Salgskampagne i Danmark, og der blev lagt et Fordelingslager i Kolding, som *Niels Lund* ledede. Dengang var »Shell« et ret ukendt Begreb – nu kender

hvert Barn det karakteristiske Muslingemærke og de gule Standere.

Udviklingen har, som nævnt, været stor, og flere Gange har Lageret ved Nybrogade maattet udvides, sidste Gang i Foraaret. Der er nu installeret flere Tanke til Shell Benzin, Petroleum, Raaoilie og bygget en Lagerbygning til Smøreolie, og herfra forsynes Forbrugerne og de mange Tanke i Kolding og Op-land. Ogsaa paa et lidt andet Felt træder Shell hjælpende til i Samfærdslens Tjeneste, idet den leverer en Del af Materialet til Belægning af de danske Landeveje.

Det motorkørende Publikum har altid fundet god »service« hos Shell, og for Koldingenserne falder det ved dette Begreb særlig naturligt at tænke paa den store, ny Benzinstation i Haderslevgade, hvor man ikke blot kan faa sin Bil forsynet med Benzin og Olie, men ogsaa pudset, smurt og meget andet – alt med de mest moder-

Shell's Benzin Station i Haderslevgade.

ne Hjælpemidler. — Efterhaanden som Benzinen mere og mere forvandles til en Nødvendighedsartikel, er der Grund til at være glad ved, at Leve- ringen af den paa alle Maader lettes for Forbrugerne, og her har Shell haft en førende Plads. Det ofte anvendte Slagord: Det stigende Salg borger for Kvaliteten! gælder i høj Grad her – og i lige Grad for Varen som for den, der leder det daglige Arbejde!

Fra Olympia til det ny Stadion

og Provinsens bedst indrettede Svobadeanstalt

Brydning mellem Partifæller
(flv. Borgmester H. Soll og
Pantefoged
Frands Sørensen).

TIDERNE SKIFTER og med dem Interessen for de forskellige Sportsgrene.

I Sportens Barndom i Kolding, altsaa i Aarene omkring 1895, var det – vel grundet paa manglende Sportsplads – hovedsagelig Løb og Kapgang paa Landevejene, der var den mest yndede Sport.

Da Cyklebanen ved »Olympia« i 1898 aabnedes, blev det Cyklesport og Fodbold, der for en Tid kunde regne med Publikums Gunst. Derefter fulgte en Tid, hvor Athletiken var i Høj-

sædet, og nu er det atter Fodbold og Cyklesport, der kan paaregne den største Interesse.

I de senere Aar har Manglen paa Træningsbaner gjort sig saa stærkt gældende, at der ikke for Øjeblikket dyrkes Athletik af nævneværdig Betydning. Med Forventning maa Sportsmændene se hen til den Dag, da Stadions Porte aabnes, og det er jo saa at haabe, at de vil paa-skønne de store pekuniære Ofre, der er bragt for at gøre alt saa ideelt og tidssvarende som muligt, og ligeledes er det at haabe, at Sporten i Kolding vil gaa en Opgangsperiode i Møde – for det trænger den til.

For de unge Mennesker, der i de første Aar, efter at Sportsbevægelsen var rejst, kæmpede for at føre den frem her, var det langt fra noget behageligt Hverv. Sport var jo noget nyt, og den blev da ogsaa modtaget med megen Skepsis.

Byens Borgere trak paa Smilebaandet, naar de paa deres Spadsereture mødte disse halvnøgne og med »Tungen ud af Halsen« løbende unge Mennesker, der benyttede deres Fritid til slige Narrestreger.

Heldigvis er Tiderne skiftet og Synspunkterne med. Nu er Hans Majestæt Kongen Protektor for Landets største Sammenslutning, »Dansk Idræts Forbund«, og Idrættens Sejrsang er en saa fastslaaet Kendsgerning, at alle, høje og lave, fra Borg eller Hytte, er interesserede Tilskuere eller Udøvere ved de mangeartede Idrætsopvisninger, der finder Sted.

I 1919 var Interessen for Idræt endog blevet saa stor, at Lovgiverne mente, at den var blevet for stor, og at Sportsopvisningerne burde beskattes med 40 pCt. Loven ændredes dog hurtigt til kun at gælde de professionelle Opvisninger, og i Stedet ofres der nu store Beløb aarlig til Sportens Fremme.

At give en udførlig Oversigt over de mangeartede Begivenheder, der i Aarenes Løb har fundet Sted her, er selvfølgelig umuligt, og jeg skal derfor gaa over til at omtale de Foreninger, der har haft særlig Betydning for Sportens Trivsel i Kolding. En af de ældste er

KOLDING IDRÆTS-FORENING

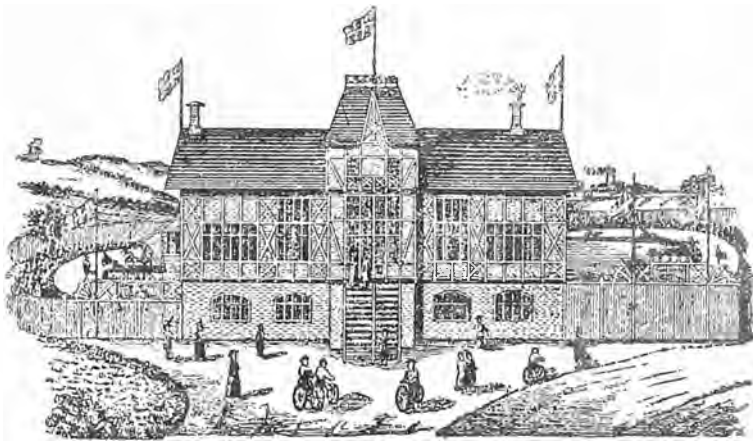
STIFTET DEN 15. OKTOBER 1895

Af de, der her først grebes af Idrætsbevægelsen kan nævnes: Bogbindermester *Martin Christensen*, Vestergade, Købmand *Jørgen Rye*, Strandvejen, København, *I. P. Collaitz*, Vordingborg, Bogtrykker *M. Wonsyld*, Randers, *J. Møller Friis*, Købmand *Hans Rasmussen*, Politibetjent *Erik Hansen* og Boghandlermedhjælper *Chr. Gundersen* og det blev da ogsaa disse, der tog Initiativet til at danne en Klub, saa Sporten kunde dyrkes under ordnede Forhold. Klubben, der fik Navnet »Kolding Fodsports Klub«, stiftedes ved et Møde paa Højskolehjemmet den 15. Oktober 1895.

Klubbens første Formand blev Boghandlermedhjælper *Chr. Gundersen*, der selv var en af de ihærdigste Sportsmænd. Han hævdede sin Stilling inden for Klubben, bl. a. ved at spadsere til Hamburg og hjem igen, en Bedrift, der selvfølgelig vakte Opmærksomhed.

I de første vanskelige Aar blev Staldgaarden Idrætsmændenes Tumbleplads. Om Sommeren benyttedes den aabne Plads, og om Vinteren var Ridehuset et ideelt Tilflugtssted.

Staldgaarden var saaledes Skuepladsen for det første Idrætsstævne her i Byen. Stævnet, hvis Hovedbegivenhed bl. a. var $\frac{1}{4}$ Mils Kapgang (Staldgaarden 10 Gange rundt), afholdtes

Olympia 1898.

den 23. Maj 1897. Samme Aar holdt Fodboldspillet sit Indtog; den første Kamp, der fandt Sted, var den 20. Juni mod Bække Sportsforening. Kampen, der varede $2\frac{1}{2}$ Time, vandtes med 1 Maal og 26 Frispark af Kolding Fodsports Klub, der som Belønning modtog en Fanepalade.

Da »Kolding Cyklebane« ved »Olympia« blev anlagt i 1898, flyttede Klubben naturligt derud, hvor den i mange Aar havde en ganske ideel Idrætsplads.

Den 10. Juli samme Aar afholdtes det første Idrætsstævne dér med Deltagere fra København.

Som et Bevis for den Ihærdighed, Klubbens Bestyrelse viste, kan nævnes, at den tog Initiativet til at danne en Sammenslutning mellem de jydsk Sportsforeninger. Paa et Møde paa Hotel »Kronborg« den 4. Marts 1900 stiftedes saaledes »Fællesforeningen for jydsk Idrætsklubber«, der senere blev omdøbt til det nuværende »Jydsk Athletik-Forbund«. I Mødet deltog bl. a. Repræsentanter fra Vamdrup Fodboldklub, Vonsild Gymnastikforening, Vejen Sportsforening, Kolding Fodsportsforening »Kvik«, Randers Sportsklub »Freja« og Vejle Fodsportsforening.

Den første Bestyrelse kom til at bestaa af følgende: Formand Kaptajn *Springborg*, Aarhus, Næstformand Pastor *Ring*, Vonsild, Sekretær Fuldmægtig *Weirum*, Aarhus. Kasserer Værkfører *Ludvig Petersen*, Kolding, og Bogtrykker *Laurits Christensen*, Kolding. Sekretær ved Mødet var Jydsk Boldspil-

Unions nuværende Formand, Repræsentant *H. Gossmann*, Aarhus.

Da Kolding Fodsports Klub, efterhaanden som den voksede, optog flere Sportsgrene paa Programmet, blev dens Navn den 29. Maj 1900 ændret til »Kolding Idræts-Forening«. Fodsports Klubbens Emblem, et Trekløver, bibeholdtes dog med en Ændring af Bogstaverne.

Anden Pinsedag 1901 fik Kolding første Gang Besøg af et københavnsk Fodboldhold. Noget jævnbyrdig Match blev det ikke; Østerbros Boldklub rejste hjem med en Sejr paa 20-0.

Kort Tid efter var B. 93 paa Besøg, men vandt kun med 9-2.

Paa Banen ved »Olympia« er der i Aarenes Løb udkæmpet mange drabelige Fodboldkampe. Foreningen benyttede enhver given Lejlighed til at give Spillerne Træning. Naar danske Marinesoldater eller engelske Sømænd var i Havnen, fik de

straks Indbydelse til en Match, ja selv en Negertrup, der en Gang gæstede Byen, undgik ikke den energiske Ledelse.

Der blev arrangeret en Kamp, vel nok en af de mærkeligste, der har været »spillet« her.

Kampen, der havde samlet mange nysgerrige, naaede aldrig at blive spillet til Ende. Negrene protesterede ustandselig mod Kaptajn *Gus Jordans* Kendelser, fordi de ikke altid var i deres Favør, et Straffespark til K. I. F. fik Bægeret til at flyde over. Straffesparket blev ikke eksekveret, thi Negrene sparkede Bolden bort, hver Gang den blev lagt til Rette. Jordan blev budt paa Klø, Tilskuerne morede sig, og det hele endte i fuldstændig Forvirring. Af de mest kendte Fodboldhelte fra omkring Aarhundredskiftet kan nævnes: Hotelejer *Ambrocious Larsen* (Maalmand), Politibetjent *Rudolph Petersen*, Politibetjent *A. Lenett*, *Hans Gossmann*, Aarhus (J. B. U.s Formand), Model-snedker *Magne Sørensen*, Maler *M. Warming*, Tømrermester *Laurits Adbøll*, *Asger Bennike* og Kakaorister *Iver Jessen*.

Af Kapgængerne var det navnlig Blikkenslagermester *Niels Petersen*, der gjorde sig bekendt ved, efter en meget energisk Træning, at blive dansk, tysk og engelsk Mester.

Niels Petersen er den koldingensiske Idrætsmand, der har den største Præmiesamling.

Blandt de bedste Idrætsmænd var Bogbindermester *Martin Christensen*, Boliginspektør *Jens Jensen*,

Bagermester *C. M. Jensen*, Redaktør *Gustav Andersen*, Grenaa, Garver *Marius Duus* og Kontormedhjælper *Magnus Sørensen*.

Det første internationale Idrætsstævne afholdtes i 1902. I Stævnet, der var arrangeret af Grosserer *C. Jensen*, Sagfører *Edv. Lau* og *Ludvig Petersen*, deltog 127 Idrætsmænd. Stævnet aabnedes med Kanonsalut og med Tale af Borgmester *Schjørring*.

10 Aar senere afholdtes der atter et internationalt Stævne, det blev det største, der hidtil har været afholdt her. Besøget var til Lørdagens Øvelser 700, og Søndagen satte en hidtil urørt Rekord med et Besøg paa 4000 Tilskuere.

I 1918 havde Foreningen den Glæde, at dets Juniorhold vandt det jydsk Mesterskab i Fodbold.

Efterhaanden som Sportspladsen blev ringere og ringere, maatte Interessen for Athletik selvfølgelig gaa samme Vej, og siden 1920 har der ikke været afholdt noget Athletik-

stævne af Betydning. Den eneste aarlige Begivenhed er Foreningens Løb »Kolding rundt«.

Brydesporten var i Foreningens første Aar meget populær og blev dyrket med stor Ihærdighed, og navnlig vil Mænd som Bagermester *C. M. Jensen*, Købmand *Arnold Jensen*, Købmand *H. Soll* og Pante-foged *Frands Sørensen* blive husket som den Tids

bedste. Ogsaa for denne Sports Vedkommende har der været en død Periode, men efter at Foreningen i 1924 havde anskaffet en Brydermadras, og enkelte af de gamle Kæmper en Tid havde ledet Træningen, kan Foreningen atter mønstre en Del til denne Sport.

Boksesporten har Foreningen gennem mange Aar haft megen Fornøjelse af. En Stab har altid været rede til at kæmpe for Foreningens Ære og Pengekasse. Hvem husker ikke de drabelige Braavallaslag, der blev udkæmpet mellem *Peter Feddesen* og *Søren Petersen* (nu professionel Bokser). – Guldsmed *Carl Mogensen*, *Carl Møller*, *Niels Petersen* og *Carlo Bie* hører til Foreningens bedste Repræsentanter for

denne Sportsgren, og navnlig har sidstnævnte – der nu er Leder for Bokserne – en stor Andel i det gode Renommé, Foreningens Bokser har.

Fodboldspillet er for Øjeblikket den Sportsgren, der har de fleste Udøvere.

Foreningen naaede i Aar for anden Gang at hjemføre et jydsk Mesterskab, idet dens bedste Hold, Mellemrækkeholdet, blev Mester i denne Række.

Medlemsantallet er 303.

K. I. F.s Juniorhold, Jydsk Mester i 1918.

K. I. F.s Fodboldhold, der vandt Jydsk Mesterskab i Mellemrækken 1930.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Lagerformand *Iver Christensen*, Formand, Chauffør *Kløve Nielsen*, Næstformand, Typograf *Carl From*, Kasserer, Lærer *Otto Jessing*, Sekretær, Fyrværker *Ole Sørensen*, Uddeler *de Place*, Kommis *Hans Bolvig*, Kranfører *Nis Nissen* og Slagter *H. Meyer*.

I Foreningens første Aar var den næsten eneherkende her, og de enkelte Klubber, der med særligt Sportsformaal for Øje blev startet, oplugtes efter kort Tids Bestaaen, og Foreningen udvidede samtidig sit Program, saa saa godt som alle Sportsgrene kunde dyrkes indenfor dens Rammer.

I Foraaret 1919 skiftede Billedet. — Der opstod en Del Uenighed blandt Sportsmændene og Resultatet blev, at der startedes et Par nye Klubber. Den første Klub, der saa Dagens Lys, blev

K. B. Holdet, der vandt Oprykningskampen i Vejle 1927.

KOLDING BOLDKLUB

STIFTET DEN 21. JULI 1919

Nogen nævneværdig Interesse for Fodboldspillet var der ikke ved Klubbens Start, og det var da heller ikke nogen let Opgave for de 28 Interesserede, der ovennævnte Dag samledes paa Kolding Højskolehjem, at faa dannet en ren Boldklub.

Paa Mødet valgtes Løjtnant *J. C. Løye*, Lærer *Ole Madsen*, Lærer *H. A. Hansen*, Repræsentant *M. Th. Andersen*, Løjtnant *Niels Jensen* og Assistent *P. Wergeloft* til at varetage Klubbens Interesser til den førstkommende Generalforsamling i September.

Paa denne valgtes Overretssagfører *Vilh. Hey* til Formand, et Hverv, han siden har varetaget med største Interesse.

De første Aar var selvfølgelig vanskelige, men takket være en trofast Medlemsskare lykkedes det at overvinde alle Vanskeligheder, og Klubben tilkæmpede sig efterhaanden en god Position blandt Fodboldklubberne.

Baneforholdene i Kolding var langtfra af de bedste, men da Klubben fik Tilgang af dygtige Spillere og der opnaedes gode Resultater, nedsattes et Udvalg med det Formaal at skaffe Klubben sin egen Bane. Dette opnaedes i 1923, idet Klubben lejede den nuværende Bane ved Munkenborg, der vel ikke var af de bedste, men dog langt bedre end Banen ved »Olympia«. Der blev arrangeret en Basar, der gav de nødvendige Pengemidler til Opførelsen af et Klubhus. Klubben blev saaledes den første »baneejende« Klub i Kolding.

Aaret 1927 er uden Tvivl det Aar, der har haft størst

Betydning for Klubbens Trivsel, idet dens A. Hold efter en sejrriig Sæson blev Kredsvinder og dermed kvalificeret til Kredskampene. Disse samt det jydsk Mesterskab blev vundet, og Holdet havde dermed tilkæmpet sig Ret til at spille Oprykningskamp til Mesterrækken.

Denne spændende Dyst fandt Sted paa Vejle smukke Stadion den 12. Juni 1927. Klubben vandt Kampen med 3-1 og rykkede op i Mesterrække-turneringen.

Fra dette Øjeblik steg Interessen blandt Publikum. Turneringskampene, der tidligere havde været besøgt af 2-300 Tilskuere, opnaede et saa stort Besøg, som ikke tidligere var kendt her. De afgørende Kampe kan saaledes nu samle 900-1000 Tilskuere.

Over Fodboldkampene føres en meget nøjagtig Statistik, der viser, at har spillet følgende

Holdene siden Klubbens Start

Hold	Kampe.				
	Kampe	vundet	tabt	uafgjort	Maal
I.	301	145	130	26	790 mod 791
II.	250	120	99	31	811 - 683
jun.	138	75	49	14	320 - 225
Ialt. . . .	689	340	278	71	1921 mod 1699

K. B.s A.-Hold. Jydsk Mester i 1927.

Mesterrækkeholdet er betegnet som I. Hold. Mellemrække-, A.- og B. Hold som II. Hold.

Medlemsantallet, der hidtil havde været ca. 200, steg til ca. 400.

Foruden de sportslige Arrangementer har Klubben i de sidste Par Aar arrangeret Teateraftener o. lign. for sine Medlemmer, og Resultatet er blevet, at Klubben, der er den største Sportsklub i Kolding, nu er Jyl-

lands fjerde største med et Medlemsantal paa 550.

Klubbens Bestyrelse er følgende:

Overretssagfører *Vilh. Hey*, Formand, Assistent *P. Wergeloft*, Næstformand, Repræsentant *Aa. Nielsen*, Sekretær, Bankassistent *Arne Nielsen*, Kasserer, Slagtermester *Carl Jochumsen* og Lagerist *Willy Skøtt*.

KOLDING GYMNASTIK- OG ATHLETIKKLUB

»GO-ON«

STARTET DEN 22. APRIL 1920

Ved Starten var Klubbens Formaal at fremme Interessen for Athletik og Gymnastik.

I de første Aar havde Klubben en Stab af udmærkede Idrætsmænd, der dyrkede Athletik, men efterhaanden som Baneforholdene ved »Olympia« forværredes, tabtes Interessen selvfølgelig for denne Sportsgren, og Klubbens Ledelse satte da alle Kræfter ind paa at forøge Interessen for Gymnastik,

og det har den gjort paa en saa udmærket Maade, at den er blevet Byens største Gymnastikforening.

Til de almindelige Træningsaftener kan der saaledes samles op til 125 Gymnaster.

En stor Del af Æren for Klubbens store Fremgang maa tilskrives Hr. Lærer *H. A. Hansen*, der siden Starten paa en udmærket Maade har ledet Gymnastiken.

(O. Jeppesen). Esbjerg og K. B. paa Banen ved Munkenborg. (P. Wergeltoft).

der, Bankassistent *C. Jensen*, Kontorist *H. Eriksen* og Frk. *Gudrun Zwergius*.

I Konkurrencen med de jyske Klubber har Klubben gennem Aarene hævdet sig smukt, idet den blandt andet har vundet »Doktor Lund-Pokalen« tre Aar i Træk, saa den nu er dens Ejendom, og Klubbens Damer har

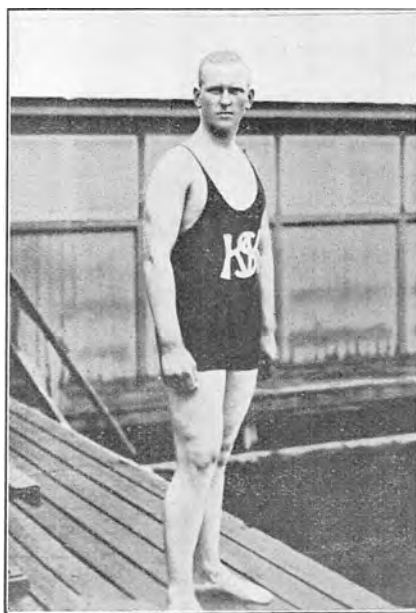
de sidste to Aar vundet det jyske Mesterskab i 4×50 m fri Svømning.

Som et Bevis paa Klubbens gode Standard kan anføres, at dens Medlemmer i den nu afsluttede Sæson har besat 25 Førstepladser, 7 Andenpladser og 3 Tredjepladser.

Frk. *Edith Jensen* er uden Tvivl den Svømmerske, der er bedst kendt. Af hendes Præstationer er

Edith Jensen.

Alfr. Mejling.

Kirsten Petersen.

I Klubben, der baade har Dame-, Herre- og Drengehold, dyrkes udelukkende Gymnastik efter *Niels Bukh's System*.

Medlemsantallet er 240.

Paa Klubbens første Generalforsamling valgtes til Formand Afdelingschef *Damgaard Petersen*, der efter et Par Aars Forløb afløstes af Læge *Thorup*.

Klubbens nuværende Bestyrelse bestaar af:

Bogholder *Henry Refsholm*, Formand, Lærer *H. A. Hansen*, Næstformand og Sekretær, Bager *Svend Juhl*, Kasserer, Frk. *Gudrun Lauridsen*, Frk. *Ester Schmidt* og Lagerist *Carl Holm*.

KOLDING SVØMME KLUB

STIFTET DEN 5. OKTOBER 1922

Efteraarsvejr og Svømmesport har vel almindeligvis noget vanskeligt ved at forliges, men ikke desto mindre var der, trods det sene Tidspunkt paa Aaret, megen Interesse blandt Svømmerne for at faa oprettet en selvstændig Klub, og paa et Møde paa Højskolehjemmet, hvor saa godt som samtlige Sportsklubber i Kolding er født, blev Kolding Svømme Klub stiftet.

Dens første Bestyrelse kom til at bestaa af: Kaptein *Spanding* (Formand), Redaktør *Harald Schrø-*

Svømningen over Øresund den 31. Juli 1927 den, der bragte hende den største Ære; den begejstrede Københavnerne i den Grad, at de rejste hende et Mindesmærke paa det Sted paa Stranden ved Bellevue, hvor hun gik i Land efter sin ca. 30 km lange Svømning fra Barsebach (ca. 10 km nord for Malmø).

Frk. *Kirsten Petersen* hører ogsaa til de af Klubbens Svømmere, der har forstaaet at sætte sig i Respekt. Hun er saaledes mangeaarig Indehaver af jyske Mesterskaber i Frisvømning og Bjergning.

Alfred Mejling er den af Herrerne, der har udført de største Bedrifter.

I 1923 vandt han Danmarksmesterskabet i København i 100 m fri Svømning og fik af Hs. Maj. Kongen overrakt »Kongepokalen«.

I 1923 og 1924 vandt han Danmarksmesterskabet i 500 m fri Svømning, og i 1925 vandt han atter i København Danmarksmesterskabet i 100 m fri Svømning. En Tid var han saaledes Indehaver af dansk Rekord (1.8.4) i sidstnævnte Svømning.

I alt har han vundet 21 jyske Mesterskaber og hjemført ca. 70 Pokaler.

Ved at udbrede Kendskabet til Svømning og Livredning har Klubben udført et betydningsfuldt Arbejde, og den afholder hver Sommer i Kolding Havn et Svømmestævne, hvor der samtidig demon-

streres Bjergnings- og Livredningsmetoder (Schäfer-Metoden).

Som et Bevis paa, at dens Arbejde paaskønnes, kan nævnes, at den i Aar har modtaget to smukke Pokaler: »Kolding Byraads Vandrepokal« og »Carlo Jensen Pokalen«, der er udsat saaledes, at de kun kan vindes ved vedvarende Flid og Dygtighed, idet de, for at blive Ejendom, skal vindes tre Aar i Træk eller fire Gange ialt.

Pokalerne, der i Aar vandtes af henholdsvis Frk. *Inger Petersen* (19 Points) og Frk. *Kirsten Petersen* (15 Points), tildeles den Svømmer, der i Sæsonens Løb ved de jydsk Unionssvømmestævner opnaar de fleste Placeringer. En Førsteplads beregnes til 3 Points, en Andenplads til 2 og en Tredieplads til 1 Point.

Klubbens Standard skyldes for en stor Del dens mangeaarige Formand, Bankassistent *C.*

Jensen, der sammen med Bestyrelsen har forstaaet at lede den svømmeinteresserede Ungdom saaledes, at Svømmesporten er blevet til Glæde for saavel dens Udøvere som de mange Tilskuere, der møder frem til det aarlige Stævne.

Klubbens Medlemsantal er 125.

Den nuværende Bestyrelse: *Handelsgartner E. Vestergaard*, Formand, *Repræsentant O. Sparrevohn*, Kasserer, *Grosserer A. C. Petersen*, Sekretær, *Blomsterhandler L. Levison* og *Bager S. Juhl*.

KOLDING KRICKET-KLUB

STIFTET DEN 4. SEPTEMBER 1924

Efterhaanden som de forskellige Sportsgrene, ved Start af nye Foreninger, blev specialiceret, var det naturligt, at ogsaa de kricketinteresserede begyndte at røre paa sig, da der ikke i mange Aar var blevet vist denne Sportsgren nogen Interesse.

Afdelingschef *P. Damgaard-Petersen*, Fuldmægtig *Elof Petersen*, Fuldmægtig *Kay Therkildsen*, Købmand *Walther Petersen* samt Repræsentant *Carl Zorn*, der var ivrige Tilhængere af Kricketspillet, indvarslede til et Møde, og Kolding Kricket-Klub blev startet.

Paa dette Møde valgtes til Bestyrelse: Postassistent *S. Wange-Thomsen* (Formand), Politibetjent *Rud. Petersen*, Købmand *Walther Petersen*, Løjtnant *Henning Kyster* og Spinder *F. Frederiksen*.

I de første Par Aar efter Starten benyttedes Banen ved »Olympia« til Træning, og Klubben opnaede to Gange at blive Kredsvinder i den jydsk Turnerings B.-Række. Imidlertid skulde Planeringsarbejdet paa denne Bane paabegyndes, og Klubben maatte flytte ud paa Engen ved Dyrehavegaard.

Da Kricketspillet fordrer gode Baneanlæg, har det selvsagt ikke været under de bedste Forhold, at Spillet har kunnet dyrkes, og Resultaterne har da ogsaa, navnlig i de sidste Aar, været derefter.

Medlemsantallet er 50.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af: Maler *Kjeld Kjeldsen*, Formand, Bogholder *E. Storkfeldt*, Sekretær og Kasserer, Værkfører *Carl Ulka*, Politibetjent *Rud. Petersen* og Lærer *Gunnar Køster*.

Kapgangeren Niels Petersen.

mand *A. Jacobsen*, der gennem mange og undertiden trange Aar ledede Klubben. Han afløstes af Oberstløjtnant *Rømeling*, og senere overtog Ritmester *Aalborg* Formandspladsen.

I de første Aar var Tilslutningen god, og Klubbens Rideøvelser gav saa gode Resultater, at der kunde sluttet med en Opvisning.

Under Krigen steg Heste- og Foderpriserne voldsomt, Interessen kølnedes en Del, og Medlemsantallet svandt. Da Prisfaldet satte ind, fik Klubben en Opgangsperiode, saa den - Automobilismen til Trods - nu er en god og ret stor Klub.

Klubbens nuværende Bestyrelse: *Konsul H. C. Petersen*, Formand, *Hotelejer C. Lundgren*, Næstformand, *Konsul Chr. Stenderup*, Kasserer, *Overretssagfører V. Arndal*, Sekretær, og *Proprietær P. Jørgensen*, Stensgaard, Varmark.

Rideklubben paa Søndagstur til Løverodde.

DE ØVRIGE SPORTSKLUBBER,

der hver for sig udfører et Arbejde for Sportens Fremme:

De unges Idræt startedes den 5. December 1920. Dens Formaal er at samle Børn i 8-16 Aars Alderen til Gymnastik, Lege og Boldspil, Athletik og Folkedanse. Medlemsantallet er 197. Formand: Arbejdsmand *Marius Jensen*.

K. F. U. M. oprettede sin Idrætsafdeling den 7. Marts 1921 for i Foreningens Aand at samle *K. F. U. M.*s Medlemmer til Boldspil, Athletik og Gymnastik. Medlemsantallet er 50. Formand: Kalkulatorassistent *Svend Hornby*.

Kolding Tennis Klub er stiftet den 6. Juli 1917. Klubben, der oprindelig havde en Bane ved Drengeskolen, tog i 1925 de seks udmærkede Baner ved Rædersvej i Brug. Medlemsantallet er 130. Formand: Kæmner *P. Zoffmann*.

Arbejdernes Idræts Klub stiftedes den 27. Juli 1922. Foreningens Formaal er at fremme Sporten indenfor Arbejderklassen. Medlemsantallet er 117. Formand: Tømrer *Alfred Jensen*.

Sportsklubben »Vidar« oprettedes den 14. Juni 1926 hovedsagelig af sportsinteresserede paa Sdr. Vang. Selv om der dyrkes forskellige Slags Sport indenfor Klubben, er Fodbold-spillet det herskende.

Medlemsantallet er 100. Formand: Bogholder *S. Verner Olsen*.

Kolding Cykle Ring, der stiftedes den 25. November 1929, varetager Cyklesportens Interesser. Ved Domhuset har den en udmærket Bane. Medlemsantallet er 70. Formand: Købmand *Johs. Torntoft*.

Kolding Vintersportsforening, stiftet den 15. Januar 1930 paa et Møde paa »Palæ-Hotellet«. Følgende Bestyrelse valgtes: Overretssagfører *Knud Hertz*, Formand, Læge *Einer Rossen*, Næstformand, Fru Veterinærinspektør *Niendahl*, Kasserer, Købmand *Arnold Jensen* og Fuldmægtig *T. Castberg*.

Af *Spejdere* findes i Kolding en Trop med ca. 50 Medlemmer, en »Ulveflok« med 25 Medlemmer, en Afdeling grønne Spejdere (K. F. U. M.), og en Afdeling Pigespejdere.

ROSPORTEN

I 1889 fik en Del unge Mennesker Lyst til at dyrke Rosport, og syv af disse fik ved deres Forældres Hjælp anskaffet en Roaad, der fik Navnet »Syvstjernen«, fordi den efter Sigende var beregnet til syv – Stjerner.

En Forening, der ogsaa fik Navnet »Syvstjernen«, blev startet af de mest interesserede: Købmand *A. D. Christensen*, Sæbemester *Andr. Juhl*, Manufakturhandler *Christensen* (C. & G., Ringkøbing), Bankdirektør *Frederik Jordahn*, Aarhus, Manufakturhandler *Knud Harder*, Randers, Grosserer *Jens Martin Jensen*, Dyrlæge *Ejner Schmidt* og Fotograf *Georg Burcharth*. Sidstnævnte var dog ikke aktiv Roer.

I Baaden blev foretaget mange fornøjelige Udflugter, men da et Par af Roerne rejste bort, kunde Foreningen ikke bemande den, og den blev solgt

Cyklerytterne Aage Hansen og Gustav Engelbrecht.

til seks raske Skrædere, der, efter at have benyttet den i nogen Tid, i 1895 afstod den til Kolding Fodspors-Klub, der i et Par Aar ogsaa havde Roning paa sit Program. Klubben opgav imidlertid af forskellige Grunde denne Idræt.

Ofte blev Baaden »glemt« ved Forlystelsesstederne langs Fjorden, og ofte vendte den hjem som Havarist, saa Klubben saa sig nødsaget til at afstaa den (til Konsul Eff) til Benyttelse paa mere smult Vand, og den endte sine Dage paa Slotssøen.

KOLDING ROKLUB

STIFTET 1897

Interessen for Rosporten var imidlertid vakt og Købmand *A. D. Christensen*, Bankdirektør *Fr. Jordahn*, Aarhus, Manufakturhandler *Knud Harder*, Randers, m. fl. startede saa Kolding Roklub, og det vedtoges, at Klubbens Stander skulde være hvid med syv Stjerner.

Klubbens første Formand var Overretssagfører *Holberg*, derefter fulgte Bankdirektør *V. Laursen*, Ørelæge *E. Nielsen* og Telegrafist *T. Harder*.

Klubben har i mange Aar været blandt de førende, og om de forskellige Kaproningsholds udmærkede Resultater gennem Tiderne vidner Klubbens Præmie-samling, der repræsenterer en Værdi af ca. 7000 Kr. Foruden denne Samling har Klubben Part i en Del Vandrepokaler. Den største Begivenhed for

Holdet, der vandt det nordiske Mesterskab 1926 (Laurids Jensen, Johs. Sørensen, Charles Nielsen, Georg Osmer og Vilh. Hansen).

Klubben indtraf, da den i Aaret 1926 vandt det nordiske Mesterskab i 4 Aarers Inrigger i Stockholm.

Dette Mesterskab er et af de smukkeste Resultater, der er bragt til Kolding, og som Tak for vel udført Bedrift gav Kolding Bys Borgere de 5 raske Roere en storslaet Hyldest ved deres Hjemkomst.

At Klubbens gode Resultater ikke er opnaet ved rene Tilfældigheder, fremgaar bl. a. af, at den seks Gange i Træk har været Repræsentant ved Kredskaproningerne og to Gange har deltaget i Landskaproninger.

I indeværende Aar vandt Klubben Kredsmesterskaberne i 4 Aarers Outrigger og i 4 Aarers Inrigger, hvorpaa den blev udtaget til at deltage i Kampen om det nordiske Mesterskab paa Kunga-Elven, der dog, grundet paa et Uheld under Løbet, ikke blev erobret.

Naturligvis naas saadanne Resultater ikke, uden at visse Forudsætninger er til Stede, og for Kolding Roklubs Vedkommende er disse Forudsætninger bl. a., at den fra sin første Begyndelse har haft in-

Kolding Roklubs Præmiesamling.

teresserede Mænd at vælge ind i sin Ledelse, Mænd, der ikke blot vilde arbejde for Klubben, men som ogsaa har været parat til at yde personlige Ofre.

I Aarenes Løb har Klubbens Baade foretaget en Del Langture, bl. a. til Hamborg og København. Der er roet Ture om Als, Fyn-Sjælland, og ti Gange har Klubbens Baade været Fyn rundt.

Klubbens Baadeantal er for Øjeblikket: 1 fire Aarers Outrigger, 3 to Aarers Inrigger, 3 fire Aarers Inrigger og 1 Sculler.

Desuden har Klubben købt en brugt otte Aarers Outrigger til Levering i Foraaret.

»Alf«, den ene af Baadene, har været benyttet siden 1898.

I Klubbens udmærkede Baadehus, der er opført i 1913, findes ogsaa Klublokale og Omklædningsværelse.

Medlemsantallet er 175.

Den nuværende Bestyrelse består af: Købmand *Paul Koops*, Formand, Bankfuldmægtig *Røtkjær*, Næstformand, Bogholder *N. Poulsen*, Kasserer, Brændselhandler *Peter Christensen*, Rochef, Smed *Carl Hansen*, Bogbinder *Georg Osmer*, Prokurist *W. Christiansen*.

KOLDING DAME ROKLUB

STIFTET DEN 27. JUNI 1922

Interessen for Sport var i 1922 steget saa stærkt, at ogsaa Byens Damer fik Lyst til at dyrke Idræt, og Interessen samlede sig da om Rosporten.

Fru Læge *Daugaard* valgtes paa det første Møde til Formand. Knap et Aar efter, at Klubben var stiftet, blev Baadehuset ved Skolebestyrer *Dalsgaards Villa* indviet.

Begyndelsen var selvfølgelig svær, men ved kyndig og velvillig Assistance fra Herre-Roklubben, opnaede Damerne hurtigt det fornødne Kendskab til Rosportens Finesser, saa de i de enkelte Stævner, de har deltaget i, har hævdet sig smukt og hjemført fire Førstepremier.

Det er dog ikke saa meget Kaproningen som den saakaldte Langtursroning, der indenfor Klubben bliver lagt Vægt paa. Der er saaledes i 1930 roet 101 Baadture. Frk. *Dagmar Møller* er den, der i Aarets Løb har roet den længste Distance—831 km.

Klubbens udmærkede Materiel består af: 3 fire Aarers Baade og 1 to Aarers.

Medlemsantallet er 40.

Den nuværende Bestyrelse består af: Telegrafassistent Frk. *Eva Henriksen*, Formand, Frk. *Dagmar Møller*, Rochef, Frk. *Anna Schmidt*, Sekretær, Frk. *Rigmor Wergeloft*, Frk. *Benedikte Mikkelsen* og Frk. *Astrid Willesen*.

IDRÆTSMÆRKET I GULD

Konsul *Chr. Friis* er den eneste Koldingenser, der har erhvervet dette (1922).

Kolding Dame-Roklub.

SPORTSPLADSERNE GENNEM TIDERNE.

I Sportens første Aar var Sportsmændene i Kolding blandt de bedst stillede med Hensyn til Træningsplads, for Øjeblikket er de uden Tvivl de daarligst stillede.

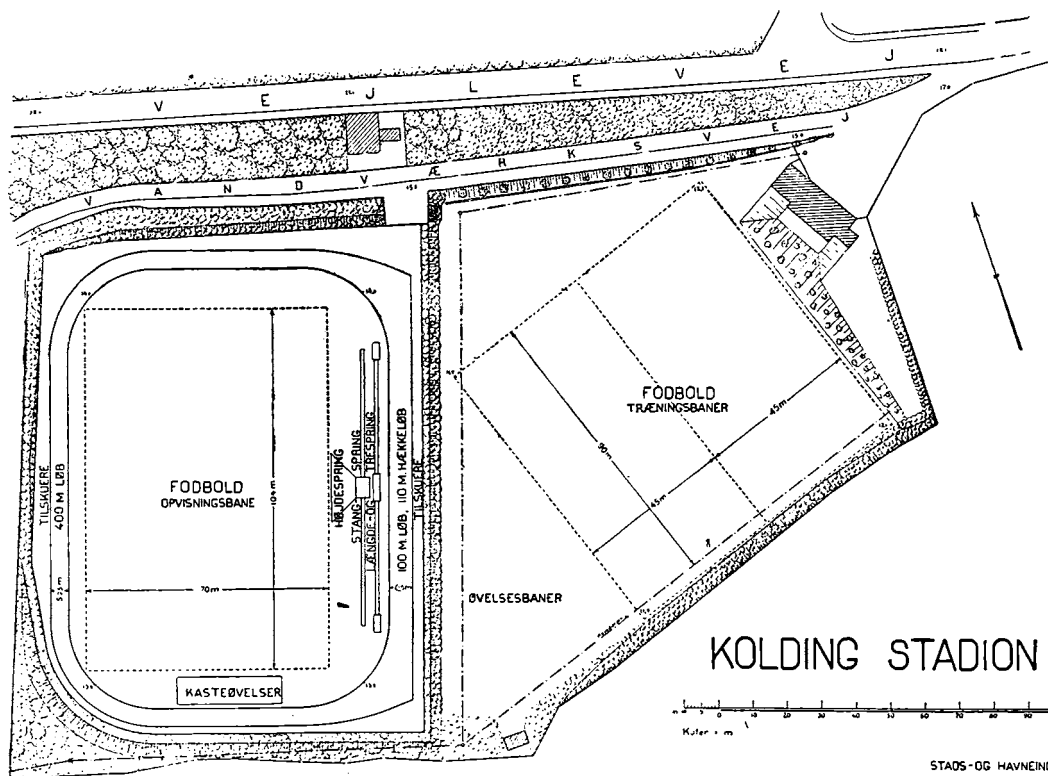
Staldgaarden var, som tidligere nævnt, Sportsmændenes første Sportsplads. Den næste blev »Kolding Cyklebane« ved »Olympia«, som blev anlagt i 1898 paa Initiativ af Hospitalsforstander *Jens Jensen*, Sagfører *Arendt Petersen*, Farver *Frederiksen*, Købmand *S. Simonsen*, Losbygade, Guldsmed *Cornelius Traberg*, *Frederik Petersen* og Toldkontrolør *Meyer*.

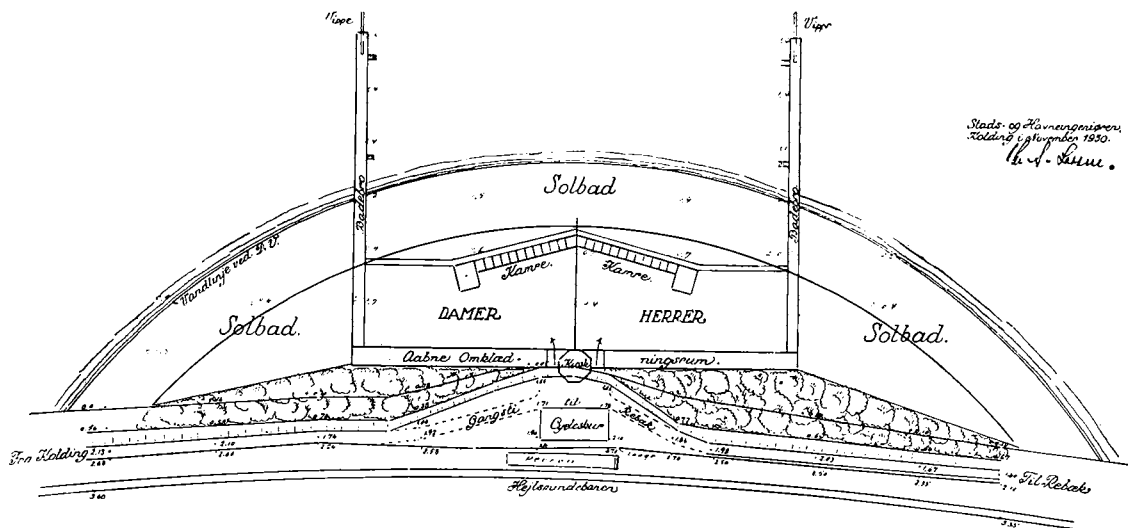
Anlægget, hørte til Landets bedste og kostede 20 000 Kr., der indkom ved Aktier paa 25 Kr. Arbejdet ledes af Ingeniør *P. V. P. Berg* (senere Driftsbestyrer ved Kolding-Egtved Jernbane). Bygningen »Olympia« opførtes kort efter, at Sportspladsen var taget i Brug.

A/S Kolding Cyklebane viste sig hurtigt at være et urentabelt Selskab, og Kolding Kommune overtog Anlægget.

Ligesaa urentabel som Banen blev ogsaa Bygningen »Olympia«, og Ejerskifte fandt ofte Sted, indtil Grosserer *Nic. Outzen*, der var meget sportsinteresseret, købte Ejendommen i 1913 for 10 200 Kr. og solgte den paa lempelige Betalingsvilkkaar til Kolding Idræts-Forening for samme Sum.

Bygningen, der indtil Krigens Udbrud i 1914 var et udmærket Samlingssted, blev saa udlejet til Ind-

Det i Byrådsmødet Mandag den 17. November 1930 fremsatte Forslag til Ombygning af den komm. Søbadeanstalt.

kvartering af Soldater, og efter disses Bortrejse blev den for 25 000 Kr. solgt til Kolding Kommune, der tog den i Brug som Husvilde-Afdeling. Sportsmændene var saaledes uden Samlingssted, og da Sportspladsen efterhaanden blev fuldstændig ubrugelig, begyndte Sportsmændene at se sig om efter en anden Plads.

I 1924 opstod da Tanken at omdanne Staldgaarden til Idrætsplads.

Arkitekt *Ernst Petersen* udarbejdede et Projekt, som Kolding Idræts Forening indsendte til Byraadet.

Et Udvalg, bestaaende af Forstander *O. C. L. Espersen*, Arkitekt *Ernst Petersen* og Tømrermester *Ulrich Sørensen jun.*, rejste til København og foretog Planerne for Dansk Idræts Forbunds Formand, Generalmajor *Castenskjold*. Imidlertid opstod der en stærk Diskussion i Landets Presse, og da de øvrige Kolding-Klubber ikke viste Interesse for Planen, blev den henlagt. Godt det samme, thi Staldgaarden vilde med den Interesse, der nu er for Sport, være blevet alt for lille.

Et Par Henvendelser til Byraadet om at gøre Banen ved »Olympia« brugbar frugtede ikke, og de største Foreninger saa sig saa nødsaget til at leje nogle Græsmarker og efter bedste Evne omdanne disse til Sportspladser. Kolding Boldklub fik først sin Bane, derefter fulgte K. I. F., der i 1924 lejede Engen ved Dyrehavegaard og senere flyttede op til den nuhavende ved Munkenborg. K. F. U. M. anlagde sin Bane ved Lykkegaardvej.

Da Banerne, med de Midler, Klubberne havde til Raadighed, langt fra kunde gøres ideelle, nedsatte disse i 1924 et Udvalg til at arbejde for Anlæg af et tidssvarende Stadion, hvor samtlige Klubber kunde samles.

Anlægget, der er anslaaet til at ville koste ca. 125000 Kr., hvoraf Sportsklubberne skal betale 25000, kan muligvis tages i Brug i Efteraaret 1931, og Sporten i Kolding vil derefter kunne dyrkes under gode Forhold.

Bygningen »Olympia« vil blive omdannet til Møde-, Trænings- og Omklædningslokaler, og saafremt Sporten faar den Tilslutning af Udøvere og Tilskuere, der forventes, vil der antagelig ad Aare blive opført en Tribune ved Opvisningsbanen.

Svømmerne har den smukke kommunale Søbadeanstalt ved Rebæk, der indviedes den 6. Juli 1920. Vejforholdene er gennem Aarene blevet forbedrede, og Kolding Sydbaner har i Sommer oprettet Holdeplads ved Badeanstalten. Tilsynet, der er det bedst mulige, er overdraget til Bademester *L. P. Petersen*, der er Svømme- og Gymnastiklærer fra Hærens Gymnastikskole.

For Øjeblikket er der skitseret et Projekt til Ombygning af Badeanstalten. Det gaar ud paa, at der mellem den nuværende Badeanstalt og Land tilvebringes en Sandopfyldning, paa hvilken Omklædningsrummene opføres. Selve Badningen skal saa foregaa dels fra aaben Strand og dels fra de paa ovenstaaende Skitse viste Badebroer.

Sandopfyldningen vil blive formet som en naturlig Strand, paa hvilken der kan blive god Plads til Søbad, og der vil blive anbragt Gymnastikredskaber, saa der kan blive Lejlighed til Motion. Mod Land paatænkes en passende Beplantning.

Kolding By vil da faa en af Provinsens bedste og smukkeste beliggende Søbadeanstalter og bliver derved en Attraktion rigere.

P. Wergeltoft.

Tankens Idræt i Kolding

FØRST i Vinteren 1920-21 dannedes i Kolding de første Sammenslutninger med det Formaal at udbrede og uddybe Kendskabet til Tankens Idræt, Skakspillet, hvis Oprindelse maa søges tilbage til Tiden før vor Tidsregnings Begyndelse.

Nævnte Vinter stiftedes Kolding Skakklub, der efter nogle faa virksomme Aar opløstes, og Kolding Skakforening, der fra en beskednen Begyndelse er vokset til en af Provinsens største Skakforeninger.

Uden tidligere at have gjort sig bemærket, vandt Foreningen Amtsmesterskabet for 1926, vandt de følgende Kampe over Mestrene fra Aarhus, Ribe og Ringkøbing Amter og var saaledes berettiget til at deltage i Slutkampen om Provinsmesterskabet, en Kamp, der »glenstes« afholdt nævnte Aar; men Koldings Skakspillere har siden været frygtede Modstandere og Hjemførte Pokaler fra Kampe med de omkringliggende Byer, og det igen i 1929 vandt Amtsmesterskab viser, at Skakforeningen paa det rent sportslige har formaaet at hævede sig.

Men ogsaa paa anden Maade har den gjort sig gældende.

Saaledes har Foreningen to Gange indbudt Skakspillere i Ribe og Vejle Amter til en Dyst Amterne imellem, Stævner, der har samlet ca. 100 Deltagere, et Masseopbud, der hører til Sjældenhederne i Provinsen.

Og ved den frivillige Undervisning i Skak, der paa Lærer *Køsters* Initiativ er organiseret for Drengeskolens øverste Klasser, og som er muligjort ved Skakforeningens Bistand med Vejledere og Materiale, er der gjort en Indsats for en tankeudviklende Fritidsbeskæftigelse, der har fundet Omtale Landet over.

Foreningens indre Virksomhed præges af Vinterturneringen, hvor Vinderen erhverver Kolding Skakmesterskabet, hvis nuværende Indehaver er *K. V. Torpe*.

Et meget stort Tab led Byens Skakliv, da Tømrer *J. P. Friis* i 1929 saa sig nødsaget til at udtræde af Ledelsen. Friis har mere end nogen anden Andel i, at Skakforeningen gennem et tiaarigt Virke har formaaet paa sit Omraade at skabe Ry om og Respekt for vor By, Kolding.

P. H. Clausager.

Kolding Redningskorps (Falck).

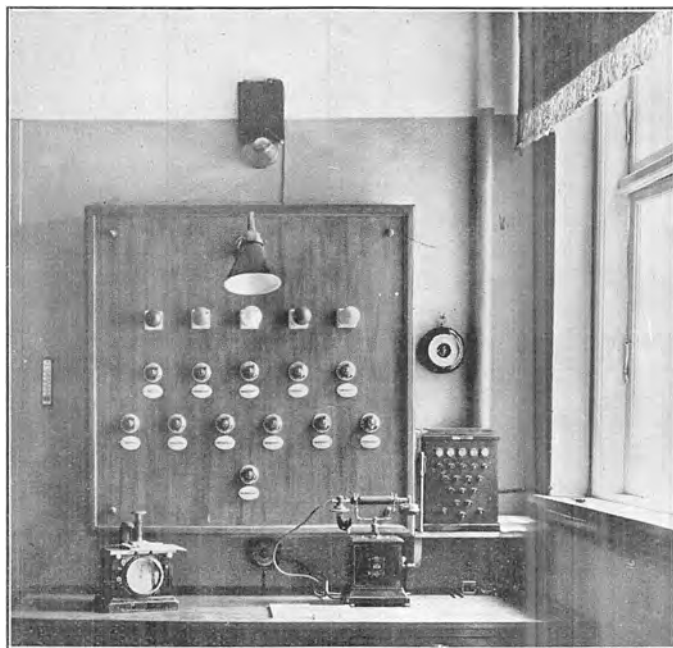
SJÆLDENT er en Institution saa hurtigt bleven populær som Kolding Redningskorps. Der er jo ikke den Dreng, der ikke leger »Udrykningshorn«, naar han farer gennem Østergades Vrimmel paa Cykle! Og vi andre faar let den Tanke: Hvordan klarede man sig egentlig i de mange Nødssituationer, før Falcks Redningskorps fik sin Filial her i Byen?

Og dog er det ikke mange Aar siden, den første Begyndelse blev gjort. I November 1926 stationerede Falcks Redningskorps en Zonebrandsprøjte i Kolding, og Zonebrandvagten blev oprettet i »Hvide Hest«s Gaard, idet Vognmand Foged og hans Chauffør fra Søndergades Lillebilstation passede Arbejdet. Og det blev der hurtigt nok af. Rundt om i Landkommunerne fik man Øjnene op for, at det moderne Ildslukningsmateriel var de gamle Sognesprøjter langt overlegen, og Gang paa Gang gik der Bud efter Bilsprøjten, naar den »røde Hane« galede. Men det varede ikke længe, før Kravet om yderligere Materiel meldte sig. Ofte skete det, at Folk henvendte sig til Zonebrandvæsenet om Hjælp ved Trafikulykker o. l., og det førte da omsider til, at der blev stillet en Kranvogn til Raadighed for Stationen. Lidt efter lidt kom der mere og mere af Falcks udmærkede Redningsmateriel til Kolding. Stationen havde imidlertid faaet Garager og Lokaler i »Borgen« i Haderslevgade, og saavel Lederen som 4 unge Chauffører havde gennem-

gaaet Falcks Kursus i det forskelligartede Arbejde. I Maj Maaned i Fjor fik Stationen en Ambulance, og foretager bl. a. med den Sygekørselen for Sct. Hedvigsstrenes Hospital.

Paa dette Tidspunkt begyndte Planerne om en virkelig Redningsstation at tage Fart, og man besluttede sig til atter at leje Lokaler i »Hvide Hest«. Sidste Vinter blev her opført en fuldt moderne Station med rigelig Plads til de forskellige Udrykningsbiler, Redningsmateriellet – der er saa omfat-

tende, at det praktisk talt gør det muligt at yde Hjælp i alle Tilfælde – og Vagtstue med moderne Alarmeringstavle osv. For nogle Maaneder siden blev den smukke Station officielt aabnet. Den raader nu over to Brandsprøjter, en Ambulance, en Kranvogn og to Biler til Kreaturtransport. Redningskorpset har nemlig Aftale med Andelsslagteriet om at hente alle tilskadekomne eller syge Dyr. Paa Stationen er ansat tre Mand, foruden Stationsleder Foged, og der er Vagt Nat og Dag.

Alarmeringstavle og Kontrolur paa Vagtstuen.

Kolding har saaledes i Løbet af faa Aar faaet en tidssvarende Redningsstation, og den har forstaaet at skønne paa dette Gode, idet der er indtegnet ikke mindre end 168 Virksomheder som Abonenter, og der sker neppe en Ulykke eller opstaar en vanskelig Situation, uden at Redningskorpset tilkaldes. Og det kommer efter sit Motto: Hurtig Hjælp er dobbelt Hjælp!

Frk. Mikkelsens Børnehavn

ER der noget saa sødt og indtagende som smaa Børn? Tvivler De, da gaa op i Markdannergade og se ind i Børnehaven. Spørg Frk. M. Mikkelsen, eller endnu bedre, staa en Stund som Tilskuer og se paa de jublende, legende Børn, hvis friske Stemmer giver Genlyd op mod Slottets graa Mure . . . Se, hvor de tumler sig ved Sandkassen eller udstyrer Havens Lysthus efter Legens Behov: snart er det et Skib for fulde Sejl, snart en hemmelighedsfuld Røverborg dybt inde i Skoven . .

I 5 Aar har Frk. Mikkelsen ledet Børnehaven her i dens nuværende Form, troligt assisteret af Frk. Lauridsen. Fra Barnsben har Frk. Mikkelsen haft Lyst og Kærlighed til Arbejdet med Børn. Først gik hun til Haande i Asylet, der jo var nærmeste Nabo, senere kom hun ind i Børnehavarbejdet paa Forberedelsesskolen, og da dette standsede, begyndte hun selv paa den Gerning, der var blevet hende kær.

I Børnehaven er der gennemsnitlig 25 Børn i Alderen fra

4—7 Aar, Drengene og Piger, og i tre Formiddagstimer har de her den herligste Anledning til at beskæftige sig med alle de spændende Ting, en Børnehavn byder paa: de bygger med Klodser, de lærer smaa, nye Sange, som de kan glæde

Moder med, de laver Bogmærker til store Bro'r, de fletter — det er Leg det hele, og dog lærer de baade at bruge Fingrene og Forstanden. Om Sommeren rykker alle ud i Haven, og saa foregaar Legen eller Undervisningen her, og ogsaa i den barskere Aarstid faar Børnene en rask, lille Tur i fri Luft, saa Opholdet i Børnehaven ikke faar Karakter af en Tvang. Hver Dag er der noget nyt at lege med, at spørge om, at lære. Og saa er der Juletræs-fest og Fastelavn — se paa Billedet, hvad den giver Anledning til!

Fastelavns Mandag i Børnehaven.

Som sagt — det hele er en dejlig, stor Leg med mange jævnaldrende, en Leg, der lærer baade lille Tulle og lille Per mange Ting — ikke mindst at omgaa andre Børn, saa Overgangen til den »rigtige« Skole ikke staar som noget afskrækkende.

Menighedsplejen i Kolding

DEN Tanke kunde jo ligge nær, at et særligt Arbejde fra Menighedens Side blandt syge, gamle, fattige og paa anden Maade nødlidende Mennesker væsentlig er overflødiggjort ved det store social-filantropiske Arbejde, der nu i saa udstrakt Grad øves af det offentlige. Dog, selv under den bedste offentlige Omsorg for Mennesker vil Ordet fra Lignelsen om den barmhjertige Samaritan blive ved at lyde med Magt: Gaa du hen og gør ligesaa. Det offentlige har og maa have Love og Regler for al sin Virksomhed, og selvom disse Love har nogen Bevægelighed og kan lempes noget efter Forholdene i enkelte Tilfælde, saa har de dog deres Almengyldighed, for hvilket det individuelle Hensyn som Regel maa vige; og der er jo anden Nød end den rent økonomiske, Nød af mere personlig, ja, aandelig Art, der kun kan afhjælpes ad privat, ad personlig Vej, ved at der bagved Hjælpen staar et varmt, medlidende Hjerte. Derfor vil der alle Dage blive Plads for den enkeltes Kærligheds Gerninger, og tillige for et Barmhjertighedsarbejde med forenede Kræfter som i Menighedsplejen.

Jeg véd, at der er mange, der takker baade Gud og Mennesker for Menighedsplejen i vor By; jeg tør sige, at den er en uundværlig, en uerstattelig Del af det Forsorgsarbejde, der øves blandt Mennesker, der trænger til deres Medmenneskers Støtte i Livets haarde Strid. Menighedsplejens Hovedopgave er Sygeplejen, der udføres af vore to Diaconisser; den tredje Diaconisse er ikke i Menighedsplejens, men i Kommunens Tjeneste, men der har hidtil alligevel fundet et vist Samarbejde Sted imellem dem. Al

Pleje er gratis, uanset om Vedkommende er Bidragsyder. Diaconisserne faar et mindre maanedligt Beløb at gøre vel med, og de henleder Bestyrelsens Opmærksomhed paa Hjem, hvor der er særlig Grund til at træde hjælpende til med Penge, med Mad eller med Tøj. En Kvindekreds syr forskellige nyttige Beklædningsgenstande af Tøj, der velvilligst skænkes af forskellige Handlende; Uddelingen heraf samt en mindre Uddeling af Penge sker ved Juletid. Menighedsplejen har aarlig ca. 8000 Kr. at virke med, et Beløb, der kommer ind dels ved faste Aarsbidrag, dels ved Indsamling i Kirkebøsserne og ved særlige Gaver, der i Aarets Løb skænkes paa forskellig Foranledning; Byen har i Aar forhøjet sit Bidrag til 1500 Kr. —

Allerede langt tidligere har der været et Menighedsplejearbejde igang her i Byen, men det var først i Aaret 1918, at Arbejdet blev organiseret. Efter den i Aar stedfundne Indlemmelse har man anset en Deling af Menighedsplejen for at være formaals-tjenlig, og det er Tanken, at Delingen efter en Overgangstid skal træde helt i Kraft i Løbet af et Par Aar, saaledes at hvert af Byens to Sogne faar sin Menighedspleje. Forhaabentlig vil den nye Ordning, der saa smaat er begyndt at virke, tjene til, at flere end hidtil maa faa Interesse for og Kærlighed til Sagen, saa ogsaa flere kan blive hjulpet og derved mindes om, at der er en Menighed i vor By, og mulig derved blive draget ind i Menighedens Liv og Arbejde, drages til Menighedens Herre; thi dette maa jo være det egentlige Maal, saavist som det er rigtigt, at Sjælen i al Barmhjertighed er Barmhjertighed mod Sjælen.

M. Juhl.

De Dødes Have

KIRKEGAARDENE burde være Haver i Ordets rette Betydning, et Sted, hvor Skønhed og Fred kunde forenes, et Sted, hvor man gerne vil dvæle en Stund ud-

over den Tid, det tager at luge og rive paa en Grav.

Er vore Kirkegaarde saadan?

Baade ja og nej!

Den gamle Kirkegaard, som er taget i Brug for ca. 125 Aar siden, har sin Skønhed i sine Heltegrave, de høje Alléer i forskellige Træsarter og smukke, fritstaaende Træer mellem Gravene. Særlig Birkene er af stor malerisk Virkning. Den Gang, da den blev anlagt, tænkes der kun paa at faa de flest mulige Grave anbragt paa den mindst mulige Plads, og der blev levnet saa lidt Plads til Gange, saa man i mange Tilfælde er nødt til ved Begravelser at færdes over andre Grave. Ved senere Udvidelser er dette Forhold i nogen Maade rettet.

Den ny Kirkegaard har sin Skønhed i de brede Gange, der fører til hver enkelt Gravplads, og den yppige Vegetation, som fremkaldes ved, at Solen kan bestraale enhver Plet; der er ikke noget, der skygger. Den imponerer ved sine mange Hække, som giver smukke Baggrunde for Gravene, og dens

Pyramidetræer sætter sit særegne Præg over dens Hovedgange.

Hvad mangler der da?

Der mangler Isolation for de enkelte Gravsteder

og Gravstedgrupper. Der burde være mange flere Kroge og Steder, hvor der er Bænke, Blomster og Vand, hvor man kan opholde sig uden at have Grave for Øje. Det er Forhold, der nu tages Hensyn til ved Udvidelser og Anlæg af nye Kirkegaarde. Afdøde Landskabsgartner *Glæsel*, som har givet Planen til den ny Kirkegaard, har ikke haft dette for Øje. Han har kun tænkt paa at skaffe saa mange Begravelsespladser som muligt og faa en for Formaalet praktisk anlagt Kirkegaard, – ikke levnet en eneste tilgængelig Plet for Forskønnelse. Ved den senere foretagne Udvidelse har man fortsat i samme Plan, dog er noget ændret ved mere Beplantning, hvorved der

er skaffet Rammer for nogle hyggelige Gravpladser.

Paa den ny Kirkegaard kan der ved en senere Udvidelse ændres ved dette Forhold. Maatte den til den Tid værende Bestyrelse have Blikket aabent derfor, vilde det glæde mange.

Hagb. Lykkeboe.

Den skønne, fredfyldte Midterallé paa Kolding gamle Kirkegaard.

Kolding ny Kirkegaard.

Tilegnelse

INDEN jeg slutter Redaktionen af »Vor By — Kolding omkring 1930«, føler jeg Trang til at rette en hjertelig Tak til alle dem, som har hjulpet mig med gode Raad, med faktiske Oplysninger, med Laan af Billedmateriale. Uden denne værdifulde Hjælp og Støtte fra Personer og Institutioner, vilde jeg ikke have kunnet virkeliggøre min Plan. Denne Tak gælder særligt de 59 Bidragydere, som har skrevet Artikler til »Vor By«, nogle af dem to eller flere. Jeg er dybt rørt over den Imødekommenhed og Velvilje, jeg har mødt fra alle Sider. Skønt jeg røber en Redaktionshemmelighed, vil jeg meddele, at Udgifterne til Værket har andraget over Kr. 20.000.00, uagtet Forfatterhonorarer har været Kr. 0.00, idet Bidragyderne ikke har villet modtage Betaling for deres Arbejde. De har ønsket, uden Vederlag, at ofre deres Fritid, nogle i Dage, enkelte i Uger, for at yde deres bedste til dette Samvirke. Fordi de Mænd og Kvinder, som har skabt dette Værk, var besjælede af dyb Interesse for dets Idé, har de gratis stillet deres Viden, deres Tid, deres Arbejde til min Raadighed. Det er noget ret enestaaende i dansk Forlagsvirksomhed. Dem skyldes det Resultat, der er naaet. Dem tilegnes dette Værk. Deres er Æren, og derfor kan jeg, uden at være ubeskeden, sige, at der ved dette Samvirke er skabt et Standardværk i Tekst og Billeder, et historisk Monument om Kolding ved Aar 1930. En indgaaende, paa den bedste Sagkundskab hvilende Skildring af denne Bys Liv og Virken i Nutiden. Et Værk, der ikke blot bringer Hilsen og Bud til den nulevende Slægt i By og paa Land, til Venner og Frænder i Indland og Udland, ikke mindst til dem paa den anden Side af Atlanterhavet, men ogsaa et Bud til en fremtidig Slægt, om hvad der i 1930 blev virket i denne By. Sammen med Eliassens Koldingbog vil »Vor By« blive den rige Kilde, hvorfra Fremtiden vil øse historisk Oplysning om Livet og Arbejdet i Kolding i de tre første Aartier af det 20. Aarhundrede.

Selv efter Indlemmelsen hører Kolding ikke til Danmarks største Byer. Der er adskillige, der er større i Folketal, rigere, med flere Pragtbygninger, flere Millionærer, flere Etatsraader. Der er ogsaa Byer, som har en lavere Skatteprocent. Men Kolding er »Vor By«. Denne By elsker vi, selv om vi en Gang imellem knurrer og murrer, af den er vi stolte, for den vil vi virke i Samling, er vi end nok saa uenige i Anskuelser og Meninger, Sympatier og Antipatier i alt andet. I den By er mange af os født, i den har de fleste af os i en Aarrække haft vor Livsgerning, i den har vi set vore Børn vokse op, i den vil mange af os se Dagens Lys for sidste Gang. Det er vort fælles Maal ikke blot at gøre denne By større og rigere, men ogsaa at gøre Borgernes Liv rigere, skønnere, lykkeligere, saa at Glæden over at bo netop i dette Borger-samfund kan blive større. Vi tror og stoler sikkert paa, at dette Maal kan og vil naas. Frejdigt og tillidsfuldt gør vi dette Binds Indledningsdigt til et Fanetegn for vor Stræben:

Vor By, vor gamle, danske By,
hvor Fortidens Minder gror,
saa frisk, saa skøn, saa ung og ny,
vi fast paa din Fremtid tror.

Og naar der en Gang om 50 Aar skabes et nyt Standardværk om »Vor By — Kolding omkring 1980«, vil et af Bidragene handle om, at denne Forudsigelse var sand.

Og hermed være dette Værk tilegnet:

d'Herrer Murermester *A. Andersen*, R. af D., Lærer *A. C. Andersen*, Postmester *A. E. Baastrup*, Telegrafbestyrer *P. Berthelsen*, Skoleinspektør *P. Blom*, fhv. Kæmner *I. O. Brandorff*, R. af D., fhv. Rektor *Georg Bruun*, Driftsbestyrer *E. W. Buemann*, Ingeniør *P. H. Clausager*, Kommunegartner *N. H. S. Dahl*, Konsul *Chr. Eff*, R. af D. p. p., Overvagtimester *A. Elkjær*, Journalist *C. Eliassen*, Forstander *O. C. L. Espersen*, fhv. Borgmester *Fischer Nielsen*, Rektor *Hakon Fogh*, Bibliotekar *H. V. Foldal*, Translatør *Niels P. A. Gade*, Direktør *F. P. Guldager*, R. af D., Kredslæge, Dr. med. *Axel Hansen*, Folketingsmand *Knud Hansen*, Folketingsmand *Viggo Hansen*, Eksportør *Jens Holm*, Gasværksbestyrer *J. Husted*, Arkitekt *Vilh. Hvassøe*, Byraadssekretær *N. Jacobsen*, Redaktør *Søren M. Jensen*, Landinspektør *Axel Johansen*, Pastor *M. Juhl*, Borgmester *V. Juhl*, Lektor *Alfred Jørgensen*, Øjenlæge *Johs. Kjølbye*, Guldsmed *Holger Kyster*, Pastor *I. Lange*, Stads- og Havneingeniør *C. A. Lassen*, Økonom *Anton Lorenzen*, Toldforvalter *L. C. Ludvigsen*, Gartner *Ilagb. Lykkeboe*, Musikhandler *Hannibal Marcus*, Vejer *N. C. Nielsen*, Pastor *Benedict Nordentoft*, Overlæge *Th. Oldenburg*, R. af D., Monsignore *J. Olrik*, Folketingsmand *Olav Olsen*, Pseudonymet »Perkeo«, Arkitekt *Ernst Petersen*, Stationsforstander *G. M. Petersen*, Læge *Eivind H. S. Rager*, Provst *J. M. Roesen*, Konsul *Jacob Ræder*, Vandværksbestyrer *O. M. Schultz*, Redaktør *Harald Schrøder*, Stationsforstander *Speich*, Driftsbestyrer *H. Stensballe*, Assistent *P. Wergeloft*, Tandlæge *N. Westerlund* samt Fru *Helen Clay Pedersen*, Forstanderinde, Frk. *Kirsten Simonsen* og Forstander *Axel Bentzens* Minde.

Kolding, i November 1930.

V. Schæffer.

